

SODUR

XX AASTAKÄIK • 21.11.38. • NR. 46-47

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 46-47 — 1938

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
Kahetekümneesimene november	1129	Le 21 novembre	1129
1. Diviisi juhatuse ja staabi 20. aastapäev	1130	20-me anniversaire du commandement et de l'état-major de la 1-re Division	1130
Merevägi pühitseb 20. aastapäeva — <i>Leitnant R. J. Kokk</i>	1131	20-me anniversaire de la Flotte — <i>Lieutenant R. J. Kokk</i>	1131
Sõjavägede Varustusvalitsus 20-aastane	1135	20-me anniversaire du Service de ravitaillement	1135
20. aastapäev Sõjavägede Tervishoiuvalitsuses	1139	20-me anniversaire du Service de santé militaire	1139
— <i>A. K-sar</i> : Uus sõjaväe sanatorium	1141	— <i>A. K-sar</i> : Nouveau sanatorium militaire	1141
Paljude Sõjaväeringkonna-juhatuste ja staapide 20. aastapäeva puhul	1145	A propos du 20-me anniversaire des commandements et états-majors de plusieurs Circonscriptions militaires	1145
Sidepataljon 20-aastane.		20-me anniversaire du Bataillon de transmissions.	
— <i>Leitnant O. Joost</i> : Eesti Inseneriväe Roodu kaablijaost Sidepataljonini	1147	— <i>Lieutenant O. Joost</i> : Du groupe de câble de la Compagnie de génie estonienne jusqu'au Bataillon de transmissions	1147
— <i>Kolonelleitnant R. Tomback</i> : Katkendeid side korraldamisest Vabadussõjas	1149	— <i>Lieut.-colonel R. Tomback</i> : De l'organisation des transmissions au cours de la Guerre d'indépendance	1149
— <i>Major J. Vingisaar</i> : Raadioside Vabadussõjas	1153	— <i>Commandant J. Vingisaar</i> : Le service de télégraphie sans fil au cours de la Guerre d'Indépendance	1153
— <i>Major H. Jens</i> : Rahuaegne töö Sidepataljonis	1155	— <i>Commandant H. Jens</i> : Le travail du temps de paix dans le Bataillon de transmissions	1155
5. Üksik Jalaväepataljon 20-aastane.		20-me anniversaire du 5-me Bataillon d'infanterie autonome.	
— <i>Kapten G. Simmo</i> : Jägala jõelt Narva jõele	1159	— <i>Capitaine G. Simmo</i> : De la fleuve Jägala jusqu' à la Narova	1159
— Rahuaegne töö 5. Üksikus Jalaväepataljonis	1164	— Le travail du temps de paix dans le 5-me B. I. autonome	1164
6. Üksik Jalaväepataljon 21. 11. 18. — 21. 11. 38. — <i>Leitnant E. Valdin</i>	1169	Le 6-me Bataillon d'infanterie autonome. 21 novembre 1918 — 21 novembre 1938.	
Üksik Lennuväedivisjon nr. 1 20-aastane	1175	— <i>Lieutenant E. Valdin</i>	1169
1. Suurtükiväe Polgu tähtpäevi	1179	20-me anniversaire de la 1-re Division d'aviation autonome	1175
Kaitseliit 20-aastane	1180	Jours mémorables du 1-er Régiment d'artillerie	1179
Politsei 20-aastane	1181	20-me anniversaire de la Garde civique	1180
BIBLIOGRAAFIA:		20-me anniversaire de la Police	1181
— Soome: „Sotilasaikakauslehti“ nr. 8 — 1938.	1182	BIBLIOGRAPHIE.	
RESERVOHVITSERIDE ELU:		— Finlande: „Sotilasaikakauslehti“ No 8 — 1938.	1182
V. Raudsepp: Ülevaade 1. Jalaväerügemendi reservohvitseride sektsiooni tegevusest 1937/38. õppeaastal	1184	VIE DES OFFICIERS DE RESERVE.	
Male.		— <i>V. Raudsepp</i> : Coup d'œil sur l'activité de la Section des officiers de réserve du 1-er R. I. en 1937/1938	1184
		Echecs.	

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts**.
Telefon nr. 477-20/40.
Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk**.
Telefon nr. 477-20/163.
Kodune tel. nr. 477-20/13-22.
Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.
„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:
Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.
KUULUTUSTE HINNAD:
Lehekülj — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

Nr. 46-47.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

21. 11. 1938.

XX AASTAKÄIK

Kahekümnesimene november.

21. 11. 18. — 21. 11. 38.

Meie sõjaväe ja Sõjamineeriumi üksuste ja asutiste aastapäevade jagunemist kuupäevade järgi vaadeldes tõmbab otsekohe erilist tähelepanu endale üks kuupäev, nimelt 21. november. Sellele kuupäevale langeb terve pikk rida aastapäevi, mida ei saa ütelda ühegi teise kuupäeva kohta aastas.

21. novembril pühitsevad oma aastapäeva:

1. Diviisi juhatus ja staap; Merevägi; Sõjavägede Varustusvalitsus; Sõjavägede Tervishoiuvalitsus; Harju, Pärnu-Viljandi, Tartu, Võru-Petseri ja Viru-Järva Sõjaväeringkonna-juhatused ja -staabid; Sidepataljon; 5. Üksik Jalaväepataljon; 6. Üksik Jalaväepataljon; Üksik Lennuväedivisjon nr. 1.

Et kõigi loetletud ühikute aastapäeva sattumine ühele kuupäevale ei ole ainult juhus ega lihtsalt kokkusattumus, selgub juba sellestki, et kõigi nende vanust arvestatakse alates 21. novembrist 1918.

Meenutades seda aega, teame, et siis arenesid maailmasõja lõpu sündmused, mida kasutasid paljud tollani võõra võimu all olnud rahvad oma vabaduse ja iseseisvuse taassaanutamiseks. Nende hulka kuulusime ka meie. Sündmuste keerises olime sattunud tollal saksa vägede tegevuspiirkonda. 11. novembril 1918. a. liitlastega sõlmitud vaherahulepingu alusel Saksamaa pidi tagasi tõmbama oma väed okupeeritud maad aladelt, nende seas ka Eestist. Ainult niikauaks pidid jääma saksa väed veel Eestimaaale, kuni oleme suutnud ise end korraldada poliitiliselt, majanduslikult ja ka sõjaliselt. Võõraste huvide kaitsmine arusaadavalt ei olnud saksa okupatsioonivägedele kuigi meelepärane ülesanne ja nad kiirustasid oma kodumaale tagasiminekuks. See pärast oli meil esimeseks mureks luua kaitsejõude oma iseseisvuse säilitamiseks, sest poliitiline olukord ei olnud tollal veel kaugelki kindel. Eriti oli karta ohtu ida poolt. Nõukogude Vene juba algusest peale suhtus meisse vaenuliselt, vaatamata sellele, et ta ise oli kuulutanud välja rahvaste enesemääramise põhimõtte. Katkendiliselt saadud andmete põhjal võis oletada, et N. Vene pidas oma läänepiiril tekkinud riike takistuseks enamliku revolutsiooni levimisele läände, mispärast oli karta enamlaste sissetungi Eestimaaale kohe saksa okupatsioonivägede lahkumise järele.

Seda arvesse võttes Ajutise Valitsuse istungil 12. novembril 1918. a. jõuti otsusele, et eelmisel päeval taasellukutsutud Kaitseliidust ei jätku Eesti iseseisvuse tagamiseks, vaid on vaja asuda viivitamata sõjaväe organiseerimisele. Mobilisatsioonialguseks määrati 21. november 1918. a.

Osa väeosi ja asutisi, millede formeerimist tollal alustati, olid juba varem eksisteerinud rahvusväeosadena endises vene sõjaväes ja ka saksa okupatsiooni ajal. Siiski, nagu nägime, jääb veel terve rida neid, mis oma alguse said või millede eelkäijaid asutati 21. novembril 1918. a. Nendele on tänane päev seega eriti tähtsaks sündmuseks, s. o. kahekümneandaks juubeli-aastapäevaks.

„Sõdur“ tervitab kõiki juubilare nende suudpäeva puhul ja soovib neile edu edaspidises töös, tänades ühtlasi kõiki, kes käesoleva numbril koostamisele on lahkesti kaasa aidanud.

1. Diviisi juhatus ja staabi 20. aastapäev.

Kindralmajor A. Tõnisson VR I/1.

1. Diviisi formeerija ja kauaaegne ülem.

Täna pühitseb 1. Diviisi juhatus ja staap oma 20. aastapäeva.

Kui aastal 1918 Ajutine Valitsus oma istungil 12. novembril otsustas sõjaväe loomiseks välja kuulutada mobilisatsiooni, oli vastavas organisatsioonikavas ette nähtud ühe diviisi asutamine, kooseisus: diviisi juhatus, 6 jalaväepolku, 1 kuuepatareiline suurtükiväepolk, 1 neljaeskadroniline ratsaväepolk ja 1 inseneriväepataljon. Diviisi ülemaks määrati kindralmajor A. Tõnisson, diviisi staabi ülemaks al-polkovnik J. Rink (+). Diviisi tegelikule formeerimisele asuti 21. novembril 1918. a.

Ühe diviisi loomine sümboolselt märkis endise katkestatud tegevuse jätkamist sõjaväes analoogiliselt üldise riikliku organismiti ülesehitamise põhimõttele. Teatavasti moodustasid eesti rahvuslikud väeosad endises vene sõjaväes ka ühe diviisi.

Vaevalt oli alanud diviisi formeerimine, kui Nõukogude Venemaa kommunistlikud salgad asusid idast pealetungile, et meid uuesti tagasi kiskuda oma võimu alla.

Pooleldi formeerimisel olevail väeosa-del tuli alustada sõjategevust nii kirdest

kui ka kagust sissetunginud vaenlase vastu. Diviisi juhatus määrati kohe organiseerima vastase tõkestamist Narva-Tallinna kui ohtlikumal suunal, kuna kagus teotsevate osade juhtimiseks moodustati hiljem 2. Diviisi juhatus.

1. Diviis oli seega esimene väekoondis, kes Vabadussõjas vaenlase vastu välja astus meie iseseisvuse kaitseks.

1. Diviisi kangelaslikke võitlusi Vabadussõjas juhtis tema formeerija — kindralmajor A. Tõnisson, kes oli ka hiljem rahu ajal pikemat aega 1. Diviisi ülemaks.

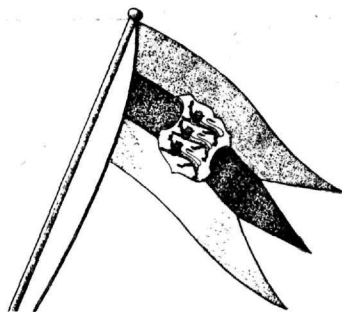
Peale kindral Tõnissoni on olnud 1. Diviisi ülemateks: 1920. a. lühemat aega kolonel V. Liivak, siis 30. 07. 21. kuni 03. 10. 28 ja 17. 11. 32 kuni 20.05. 33. — kindralmajor O. Heinze ning 30. 09. 33 kuni 01. 09. 36 — kindralmajor H. Brede. Alates 01. 09. 36 on 1. Diviisi ülemaks kindralmajor A. Pulk. Diviisi staabi ülemaks on alates 01. 04. 34. kolonelleitnant H. Matsalo VR II/3.

Kindralmajor A. Pulk VR I/2.

Nüüdne 1. Diviisi ülem.

Merevägi pühitseb 20. aastapäeva.

Leitnant R. J. Kokk.

Täna merevägi pühitseb oma 20-dat aastapäeva. Sel puhul ei ole ülearune vaadata tagasi ajajärgule, mil pandi alus praegusele mereväele ja kuidas see edasi arenes.

Merejõudude organiseerimisega, õigemi- ni küll isikulise koosseisu komplekteerimi- sega, alati juba *veebruari lõpul* 1918, kui loodi Eesti Sõjaväe Staabi juurde *Mereväe jaoskond*. Selle jaoskonna ülesandeks oli mereväehvitseride ja -alamväelaste regist- reerimine, teenistusse määramine, ümber- paigutamine ja vabastamine, nagu nähtub sama staabi päevakäsust nr. 11 § 1. Kah- juks pole aga selle asutise asutamise kuu- päeva kuskil fikseeritud.

Paralleelselt Mereväe jaoskonnaga oli organiseerimisel nn. *Mereväe pataljon*, kuhu koondati ohvitseri ja madruseid. Tegelikult oli pataljonis ainult üks rood.

Kui 5. aprillil 1918. a. saksa okupatsioo- nivõimud saatsid laiali kõik Eesti rahvus- väeosad, siis lõppes ka eespool mainitud Mereväe jaoskonna ja Mereväe pataljoni tegevus.

Okupatsioonivõimude lahkumisel algasid endised asutised jälle tegevust. Nii on ole- mas andmeid, et 14. novembril 1918 asus töö- le jälle Mereväe jaoskonna koosseis.

Esimene ametlik dokument, mis tõestab selle asutise olemasolu, on pärit 6. detsemb- rist 1918 Peastaabi päevakäsu nr. 2 ja 3 näol, kus kinnitatakse ametisse nüüd juba ümber nimetatud asutise — *Mereväe Valit- suse* koosseisud arvates 21. novembrist 1918. Selle päevakäsuga määrati Mereväe Valit- suse ülemaks 2. järgu kapten *Rudolf Schiller*.

Seepärast merevägi, arvestades säilinud ametlikku dokumenti, kus määrati ametlikud Mereväe Valit- suse koosseisu kohad ja ka nendele

kohtadele isikud, täiesti põhjenda- tult loeb seda momenti mereväe asu- tamise kuupäevaks ning sel aastal esmakordselt merevägi pühitseb oma aasta- päeva 21. novembril, see on üks kuu varem kui ta seda on teinud möödunud aastail.

Mereväe aastapäevaks oli seni ametlikult määratud 21. detsember. Kuid tegelikult puudus sellel päeval tähendus, mis oleks õi- gustanud selle päeva pühitsemist mereväe aastapäevana. Selle päeva pühitsemist põh- jendati seni töigaga, et laevastik olevat sel päeval alustanud oma esimest sõjalist ope- ratsiooni Vabadussõjas. Laevastik aga lah- kus Tallinnast oma esimesele sõjalisele ope- ratsioonile 23. detsembril umbes kell 0030, nagu seda tõendab admiral Joh. Pitka oma mälestusis. Seetõttu ka 21. detsember ei saaks figureerida ajaloos kui päev, mil- lal laevastik alustas oma sõjalist tegevust.

Paralleelselt mereväe kaldaasutiste orga- niseerimisega teotseti ka sõjalaevastiku orga- niseerimisega, kuid see töö ei olnud koordineeritud Mereväe Valitsuse ja laeva- de ülevõtjate vahel. Tegelikult teostas sõ- jalaevade ülevõtmist sadamakomandant, kes selleks oli määratud Kaitseliidu juha- tuse poolt. Mõningail teateil olevat juba alates 13. novembrist olnud sadamakoman- dandi käsutuses suurtükilaev *Lauterbach*, mis hiljem sai enesele nimeks *Laine* ja kuulub praegugi veel meie laevastiku koos- seis. Seega võiks õigusega pidada suurtüki- laev *Lainet* meie sõjalaevastiku esimeseks sõjalaevaks.

Teise sõjalaevana võeti juba ametlikult üle sakslasilt suurtükilaev *Bobr* (sakslased olid andnud nimeks *Biber*). *Bobr* oli vanem suurtükilaev, mille venelased jätsid maha Turus, kust sakslased ta töid remontimi- seks Tallinna. Kui oli juba märgata oku- patsiooni lagunemist, tekkis eestlasil soov

seada laeva üle võtta, kuid sakslased ei olnud sellega esialgu nõus. Alles 16. novembril 1918 okupatsioonivõimud nõustasid laeva üleandmisega sadamakomandandile. Tegelikult ülevõtmine teostati aga 18. novembril. Vahepealset aega kasutasid sakslased selleks, et rikkuda kõik suurtükid, mida Bobri peal üldse oli 6; 2 — 120-mm ja 4 — 75-mm suurtükki. Ülevõtmise akt on koostatud 20. novembril ja sealt on näha, et laev võeti üle armetus seisukorras — kõik, mis võimalik oli lõhutud ja rüüstatud. Laeva kordaseadmine algas nende ohvitseride juhatusel, kes olid laevale määratud.

17. detsembril 1918 Sõjaministri abi määras kapten *J. Pitka* laevade *Lembitu* ja *Laine* ülemjuhatajaks. 21. detsembril Sõjaminister allutas kapten Pitkale „kõik ohvitserid, ametnikud, komandod ja asutused nii laevadel, pordus kui ka sadamatehastes“, kes „peavad täpisealt tema käskusid täitma.“*) Lisaks sama tunnistusega anti kapten Pitkale õigus määrata ohvitseri ja laevamehi oma juhatuse all olevaile laevule, saada ladudest tarvilist varustist, rekvireerida laevu, mis tema leiab tarvilikuks sõjalaevadele lisaks.

Nende volituste alusel kapten *J. Pitka* asus täie energiaga tööle. Mõnesugused ümberkorraldused *Lembitu* ohvitserkonnas andsid häid tulemusi ja juba 21. detsembril oli *Lembit* niivõrra korda seatud ja varustatud, et meie sõjalaevastik koosseisus *Lembit*, *Laine* ja aurik *Lood* võis väljuda Tallinnast oma esimesele dessantretkele Port-Kunda alla.

Esimene operatsioon õnnestus üle ootuste hästi ja sellele järgnesid nüüd vahetpidamata teised ikka järjest suurenevate dessantidega.

2. jaanuaril 1919 kell 1100 suurenes meie Vabariigi sõjalaevastik ühe uue, tol ajal moodse sõjalaeva võrra. See oli kink meie liitlaselt briti mereväelt, kes 27. detsembril võttis vangi enamlaste miiniristleja *Avtroil'i*. Selle laeva andis üle meie merejõududele briti kergeristlejate eskaadri juhataja abi mereväekapten Thesiger, kes seda tegi oma ülemuselt saadud korralduse põhjal. Laevale anti meie võimude poolt nimeks *Lennuk*. Võitluses briti destroyeritega laev oli võrdlemisi vähe saanud vigastada ja seetõttu juba 6. jaanuaril oli laev sõiduvalmis ning samal päeval sõitis Tallinnast välja Kolga lahte, Tsitre alla abiks meie teistele sõjalaevadele, kes seal olid juba mitu päeva

*) Ajutise Valitsuse Sõjaministeeriumi tunnistus nr. 1089 — 21. detsembrist 1918.

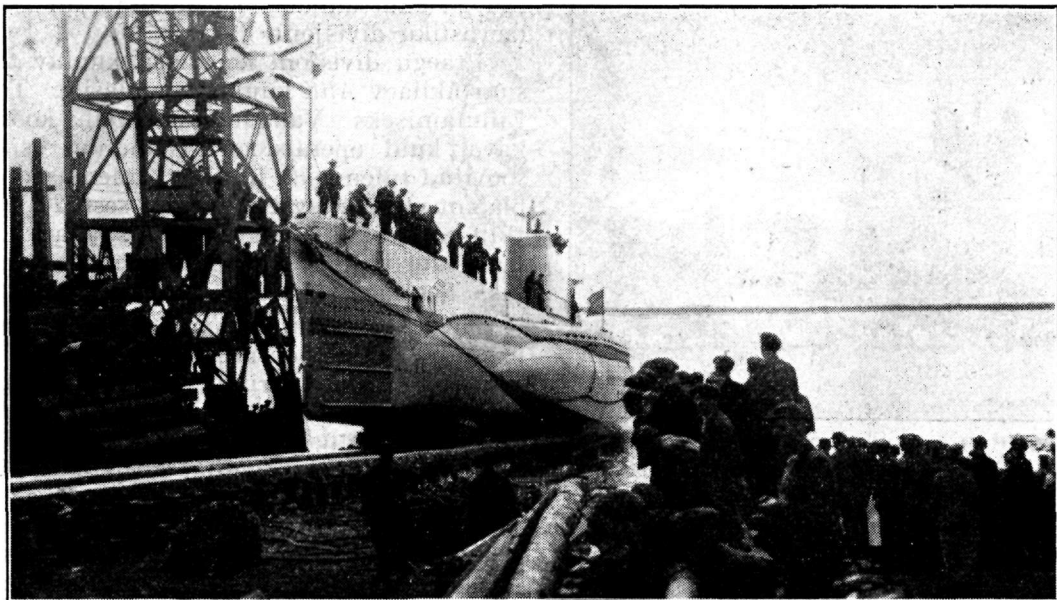
Mereväekapten V. Mere VR I/3.
Merejõudude juhataja.

pommitanud vaenlast ja ka korduvalt dessantsalku maale saatnud.

Säärased dessantretked jõudsid oma suuruse poolest haripunktile 17. jaanuaril 1919, kui teostati dessant Sillamäe ja Meriküla vahel, kus maale saadeti üle 1000 mehe. Selle dessandi operatiivseks eesmärgiks oli Narva vallutamine, mis ka tegelikult sündis 18. jaanuari õhtul.

Päev enne *Avtroil'i* vangilangemist läks Briti destroyeritel korda võtta vangi veel üks enamlaste miiniristleja — *Spartak*. Tulevahetusel see laev sai vigastada ning sõitis madalikule. Ka see laev anti inglaste poolt meile üle, kusjuures meie poolt laevale anti nimeks *Vambola*. *Vambola* vigastuste parandamine võttis aega ja alles 29. aprillil sai ta koos *Lennukiga* asuda oma esimesele sõjaoperatsioonile, s. o. miinide veeskmisele Kõrgesaare ja Lavansaare vahele. Kuid *Vambola* vigastas sellel operatsioonil oma vööri jääs, mis viis ta rivist välja veel üheks kuuks.

2. juulil 1919. a. laevastik sai jälle järje-

Allveelaev *Kalevi* vettelaskmine 7. juulil 1936.

kordse lisa. Operatsioonil Riia vastu vallutati Düüna jõel langesveeri neli relvastatud laeva: *O, Rudolph Kerkovius, Pavel* ja *Secunda*. Nendest kaks viimast anti üle läti võimudele, kuna kaks esimest võeti kasutamisele meie laevastikus, kusjuures *O* nimetati ümber suurtükilaev *Meeme*'ks.

Operatsiooni langesveeri vastu, mis algas 2. juunil ja lõppes vaherahu sõlmimisega 3. juulil, toleaeagne Merejõudude juhataja kapt. Pitka nimetab oma mälestustes tema kõige õnnelikumaks operatsiooniks. Sellel operatsioonil laevastikul ei olnud ühtegi kaotust ei haavatute ega surnute näol, isegi mitte operatsiooni kõige kriitilisemal faasil, s. o. kui hävitati laevade 4-tolliste suurtükidega Magnusholm'i 6-tolline rannapatarei, mille laskekaugus oli 1,5 meremiili suurem kui laevasuurtükidel. Teisena väärub märkimist suurtükilaev *Lembitu* hulljulge sõit Düüna jõkke patareide tule ja lennukite pommide all. Et seejuures laevastikul kaotusi ei olnud, on täiesti imeväärne.

12. oktoobrist kuni 2. novembrini teostus laiaulatuslik operatsioon Kaporje lahes Krasnaja Gorka ja Seraja Lošadi patareide vastu, mis jäi ka meie laevastiku viimseks suuremaks ürituseks Vabadussõjas.

Pärast Vabadussõda lahkus Merejõudude juhataja kohalt admiral Joh. Pitka ja uueks Merejõudude juhatajaks sai asekapten *Johannes Herm* VR I/2 ja II/3, kes oli juba Vabadussõjast tuntud julge, energilise ja ettevõtliku ohvitserina. Kuid kahjuks selle

mehe kaotas merevägi õige varsti, kuna haigus murdis ta 1924. a. Tema järglaseks määrati mereväekapten *Herman Salza* VR I/3.

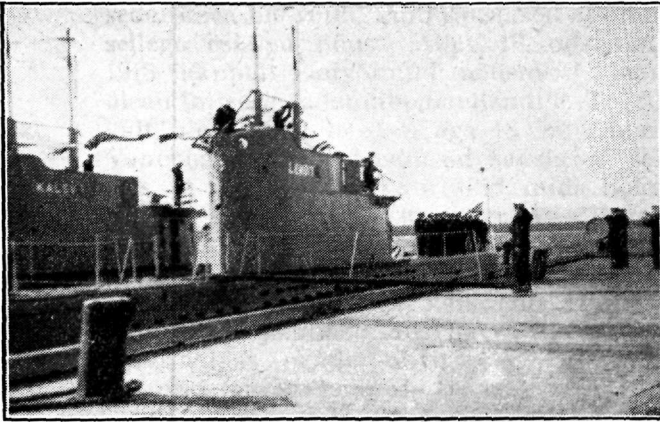
1924. aasta on mereväes märkimisväärne veel kahe asjaolu tõttu: 1) laevastik täienes ühe uue laeva võrra. Nimelt Maailmasõjas Muhuväinas põhja lastud saksa torpeedopaat *A32* tõsteti üles, remonditi ja 1924. a. kevadel astus rivvi torpeedopaat *Sulevi* nime all; 2) laevastik kahanes ühe laeva võrra, kuna sõjaaegsete miiniväljade traalimistöodel hukkus suurtükilaev *Meeme*.

1926. aastal laevastik vähenes jälle ühe laeva võrra. Rivist lahkus vanuse tõttu vabadussõjaegne veteraan suurtükilaev *Lembit*, mis lõhuti vanarauaks.

15. märtsil 1932 Merejõudude juhataja kontradmiral H. Salza viidi üle Sõjanõukogu alalise liikme ametikohale ning tema järglaseks määrati mereväekapten *Valentin Grenz* VR I/3.

Eespool lühidalt toodud laevastiku arenemiskäigust näeme, et meie sõjalaevastik sündis ja koostus sellest, mida meil oli ise võimalik üle võtta, mida saime Vabadussõjas sõjasaagiks ja mida kinkisid meile meie võimsad abistajad — inglased.

Seepärast aastate möödumisel tuli juba vananenud laevastik reorganiseerida esimesel soodsel juhtumil. See juhtum ei lasknud end kaua oodata ja juba 1933. a. avanes võimalus müüa miiniristlejad *Lennuk* ja *Vambola* Peruu Vabariigile. Detsembrikuus sa-

Allveelaevad *Kalev* ja *Lembit* Loksasadamis.

mal aastal Riigikogu määras krediidi laevastiku uuendamiseks. Selle rahaga telliti aasta hiljem väga soodsel perioodil kaks allveelaeva Inglismaalt Vickers-Armstrong Ltd tehasealt. Uued allveelaevad said nimeks *Kalev* ja *Lembit* ja jõudsid möödunud suvel meie vetesse.

Eespool puudutasin mereväe sünni ja arengut 20 aasta jooksul, mis on olnud seoses Balti merega. Kuid peale selle on osa mereväe sisevetel, kus ta moodustab nn. Peipsi laevastiku divisjoni. Ka selle laevastiku sünnis ei puudu omajagu romantikat, mida tahan siin väga lühidalt mainida.

Peipsi divisjoni kuuluvad laevad vene ajal kuulusid nn. Peipsi flotilli. Revolutsioonile järgneval perioodil oli selle laevastiku saatus õige kirev. Osa laevu sattus saksa okupatsioonivõimude kätte, osa jäi enamlastile ja osa kuulus ajutiselt vene valgekaartlasile. Okupatsioonivõimude kätte langes suurtükilaev *Jurjev*, millele sakslaste poolt pandi nimeks *Graf Kirchbach*. See laev võeti meie võimude poolt üle ja kuulub

praegu suurtükilaev *Tartu* nime all Peipsi laevastiku divisjoni.

Praegu divisjoni koosseisu kuuluv teine suurtükilaev *Ahti* kuulus enamlastile. Tema vallutamiseks Vabadussõja ajal koostati kava, kuid operatsioon ei andnud esialgu soovitud tulemusi. Kaudsed tulemused olid plaanitatud ettevõtte siiski, sest 20. mail 1919 hommikul ilmus punaste sõjalaev *Olga* meie suurtükilaev *Vanemuise* juurde ja alistas. See laev sai nimeks suurtükilaev *Ahti*.

Merevägi, pühitsedes oma 20-dat aastapäeva, ei saa mööda minna ühest väga tähtsast rahvuslikust üritusest ilma seda esile tõstmata ja tema tähtsust hindamata. See on rahva algatusel ja suure innu ning püsivusega teostatud rahaline korjandus sõjalaevastiku täiendamiseks. „Allveelaevastiku sihtkapital“, mis algas oma tegevust 1933. a. kevadel, on muutunud suurimaks vabatahtlikuks korjanduseks meie Vabariigi ajaloos. Seda tahab merevägi oma 20-dal aastapäeval eriti esile tõsta. See vabatahtlik korjandus tõestab, et meie rahval on õige arusaamine mereväe tähtsusest ja et rahvas teab, et meie laialdaste merepiiride kaitse nõuab vastavaid kaitseabinõusid.

Käesoleva aasta 1. novembril toimus Merejõudude juhataja vahetus. Vanuse tõttu lahkus teenistusest mereväekapt. V. Grenz ja uueks Merejõudude juhatajaks määrati senine Merejõudude Staabi ülem mereväekapten *Valev Mere* VR I/3.

Kakskümmend aastat merevägi on püüdnud teha kõik, et seista ajakõrgusel. Selleks on tehtud pidevalt tööd, õpetatud noori mereväelasi, valmistatud ette kaadrit ja juhtivat koosseisu, lähetatud ohvitseri teiste riikide merevägedesse õppima, võimaluste kohaselt reorganiseeritud ja täiendatud laevastikku jne. Selle töö ja tegevuse ainsaks eesmärgiks on olnud — olla valmis kaitsma meie merepiire.

Sõjavägede Varustusvalitsus 20-aastane.

21. novembril s. a. möödub 20 aastat Sv. Varustusvalitsuse tegevuse algusest. Varustusvalitsus sündis ja arenes koos meie sõjaväega.

On täiesti mõistatav, missuguste raskete küsimuste ja olukordade lahendamist nõudis alguses noore sõjaväe organiseerimine ja varustamine võitluste keerises.

Suuremaid raskusi tekitas ajaolu, et puudusid maal peagu igasugused varustise ja toidu tagavarad, ja needki vähesed riismed, mida leidis kohapealseis ladudes, olid algul okupatsioonivägede valduses, kes sihilikult viivitasid nende üleandmisega. Sellases segases ja üliraskest olukorras tuli alata sõjaväe varustamist.

Järgnevad read sisaldavad mõningaid lühikesi märkeid Eesti sõjaväe esimese varustamiskeskuse tegevusest, mille otsene järeltulija ongi nüüdne Sv. Varustusvalitsus.

Detsembrikuus 1917, millal Vene vägede Ülemjuhataja loal formeeriti I Eesti diviis, moodustati ka diviisi intendantuur al-polk. R. Reimann'i juhtimisel. Intendantuur asus koos diviisi staabiga Tallinnas. Diviisi intendantuuri ülesandeks oli diviisi väeosade varustamine, mida aga oli võimalik teostada seevõrra, kuivõrra venelasilt läks korda varustist välja nõutada. Hiljem keelas kohalik kindlusekomandant eestlaste varustamise üldse.

Veebruarikuus 1918, kui pääsivad võimule enamlased, oli sunnitud koos teiste väeosadega laiali minema ka diviisi intendantuur, et tulla uuesti kokku sama aasta 24. veebruaril, s. o. iseseisva Eesti Vabariigi väljakuulutamisel. Sellest ajast endine diviisi intendantuur muutub Eesti vägede intendantuuriks. Ühtlasi määrati kindlaks jaoskondade, ladude ja töökodade administratsioon, kes venelasilt mahajäetud varandused üle võttis.

Peagu samal ajal kui algas oma tegevust Eesti vägede intendantuur, okupeerisid meie maa saksa sõjaväed, kellega töötati koos

kuni aprillikuu alguseni, millal Eesti väed uuesti likvideeriti ja kõik varandused anti üle saksa võimudele.

11. novembril 1918, millal katkestatud tegevust algas Ajutine Valitsus ja muud asutised, algas oma tegevust ka vast loodud Eesti Kaitse Liit, kuhu varustusala juhatajaks määrati polk. R. Reimann. 10 päeva hiljem määrati viimane juba kogu sõjaväe varustusala juhatajaks, missugusel ametikohal püsis kogu Vabadussõja kestel.

Varustusvalitsus allus esialgu Peastaabi ülemale ja hiljem, alates 23. det. 1918, a. — Sv. Ülemjuhatajale. Isikulise koosseisu komplekteerimine Valitsuses kujunes väga raskeks, sest puudusid peagu täielikult varustamisalal varem töötanud isikud; tihti tuli neid määrata ametikohtadele juhuslikult.

Järk-järgult arenedes kujunes Varustusvalitsus rahvaväe varustamise keskuseks

Polkovnik R. Reiman.

Sõjavägede Varustusvalitsuse, formeerija ja esimene ülem Vabadussõjas, nüüd kindralmajor ning Sv. Nõukogu alaline liige ja asjadevalitseja.

Kindralmajor T. Rotberg VR I/2.

Kauaaegne Sõjavägede Varustusvalitsuse ülem, nüüd Sõjainistri abi.

Ülemjuhatus juures. Kohapealseis väeüksusis moodustati oma varustusorganid: diviiside intendantuurid ja väeosades majandusosakonnad.

Varustamise alal valitses väga raske olukord, sest mingisuguseid tagavarasid Varustusvalitsuse käsutuses tol ajal peagu ei olnud. Oli raske ülesanne säärases seisukorras rahuldada rahvaväe järjest kasvavaid nõudeid.

Varustusvalitsuse esimeseks ja kiiremaks ülesandeks oli üle võtta okupatsioonivõimudelt Vabariigile kuuluvad varustiselaod ja muud ruumid ühes sisseseadega. Peab tähendama, et ladude ja tagavarade ülevõtmised kujunesid tol ajal enamasti nende asutiste hoolsaks ülesotsimiseks ja valve alla võtmiseks. Sel teel suudeti päästa Vabariigile suuri varasid.

Varustamine toidu ja kehakattega kujunes väga raskeks, sest sakslased andsid neid üle võrdlemisi vähesel arvul ja needki tagavarad, mis neilt kätte saadi, ei olnud suurelt osalt tarvitamiskõlblikud — eriti kehakate.

Ka linnade ja maakondade toitlusosakonnad ei suutnud muretseda toitu ja kokkukutsutavat rahvaväge ähvardas sõna tõsi-

ses mõttes nälg. Seisukorrast väljapääsu loodeti sellest, et mobiliseeritavaid kohustati ilmuma teenistusse ühes nädala toidumoonaga oma riides ja saabastes. Pealeselle pidi igaüks kaasa tooma magamiskoti, padja, teki ja 2 lina. Riidekulu tasuks lubas valitsus maksta 1 mark päevas. Vaatamata sellele tuldi sõjaväkke toiduta ja puudulikus riides, rääkimata magamisriietest.

Varustist ja toiduaineid püüti saada rekvisitsiooni teel, kuid ka see ei andnud soovitud tulemusi, sest maa oli kõigiti kurnatud. Toiduaineid püüti hankida ka välismaalt. Vaatamata raskusile suudeti siin saavutada võrdlemisi rahuldavaid tulemusi. Erilist tänu väärrib Inglismaa, kust saime õige suurel arvul mitmesuguseid toiduaineid kõige kriitilisemal ajajärgul, s. o. Vabadussõja algperioodil. Hiljem saime toiduaineid ka Põhja-Ameerika Ühendriikidelt.

Sama raske olukord valitses ka relvastamise alal. Kui toiduaineid ja osalt ka kraamivarustist võidi saada kodanikelt, siis relvad ja laskemoona pidi paratamatult andma riik. Ladude ja tagavarade ülevõtmine Tallinnas algas novembrikuu lõpul. Sakslasilt saadud relvastist tuli rutuliselt täiendada välismaalt, milleks astuti otsekohe samme. See ei jäänud ka tulemusteta ja juba novembrikuu lõpul 1918 saime ühe osa relvi ja laskemoona Soomest ja detsembrikuu esimesel poolel saime neid Tallinna jõudnud inglise sõjalaevastikult; hiljem saime relvi peamiselt Inglismaalt.

Ka muil aladel (voori, tehn., veterinaar jne.) valitses äärmine puudus ja nappus, mis end andis tunda kogu sõja kestel. Teataval määral saadi puuduvat varustist kodumaalt, kuna suurem osa sellest saadi aga välismaalt.

Kõige kibedamini andis end tunda siiski raha puudumine. Ka seda püüti hankida välismaalt laenu näol, kuid see luhtus peagu täielikult.

Laenuna saadi raha ainult Soomest (1918. a. lõpul ja 1919. a. esimesel poolel) kokku 21,5 milj. Smrk., mida kasutati peamiselt soome abivägede ülalpidamiseks. Muud rahalised kulud kaeti vähemas osas siselaenudega ja suuremas osas emissiooniga.

Kõigile raskusile vaatamata tuldi siiski Vabadussõja varustamisega toime rahuldavalt, tänu Sõjavägede Ülemjuhataja kaugelennägelikele otstarbekailele direktioonidele ning tänu varustamise juhtide ja täidesaatva personaali ennastsalgavale tööle, suurele initsiatiivile ja leidlikkusele.

Vabadussõja lõppedes ja üle minnes ra-

huaja olukorrale Varustusvalitsusel tuli lahendada rida küsimusi seoses sõjaväe demobilisatsiooniga. See nõudis juhtidelt suurt pingutust ja vaeva. Koos eestooduga tõusis esile paratamatult ka üldine koosseisude koondamine ja sõjaväe ümberkorraldamine vastavalt rahuaaja nõuetele. Ei jäänud sellest puutumata ka Varustusvalitsusele alluvad asutised, mille koosseisu sõja lõpul kuulus 7 mitmesugust valitsust. Peale järk-järgulise koosseisude kokkutõmbamise mainitud valitsuste ülesanded läksid üle praegusele Sv. Varustusvalitsusele, mis koosnes 7 erialasest osakonnast ja Sm. Arsenalist.

Sv. Varustusvalitsuse ülesandeks rahu ajal on sõjaväe materjalsete ja kultuursete tarvete igakülgne rahuldamine ning relvastatud jõudude majanduslik ettevalmistus sõjaks. Ei ole ettekujutatav korralik sõjavägi korraliku varustuseaparaadita!

Ajaloo õpised näitavad, et rahvaste ja väejuhtide juures, kus sõjakunst tõusis kõrgele tasemele, oli eeskujulikult organiseeritud ühtlasi sõjaväe varustamise korraldus. Samuti tõestavad ajaloo kogemused, et puuduliku varustamise negatiivsed tulemused ei jäta mõju avaldamata lahingutegevusele.

Esmajärgulist tähtsust evivad sõjaväe varustamise küsimused eriti kaasajal, kus sõdade materjalne iseloom ilmneb sõjavägede varustamisest uute võimsate võitlusvahendite ja tehniliste abinõudega.

Varustamise organite töö, mis eeldab ettenägelikkust, algatust ja korraldusvõimsust, järjekindlust ning riigi huvide kindlat taotlemist, toimub enamikus tagasihoidlikult, väliste efektideta ja sageli vääriilist tunnustamist leidmata, kuid seda pinevam on tööpinge ja materjalne ning moraalne vastutus, mis lasub tähendatud organite ja sel alal töötavate ametiisikute õlgadel.

Sv. Varustusvalitsuse tegevust silmapaistva initsiatiivi ja oskustega ning edukate tagajärgedega on juhtinud Vabadussõja algusest kuni 1. oktoobrini 1920 kolonel (praegune kindralmajor) R. Reimann VR I/1, 1. oktoobrist 1920. a. kuni 1. septembrini k. a. kindralmajor T. Rotberg VR I/2 ja alates 1. septembrist k. a. juhib valitsuse tegevust kolonel J. Martins.

Eesti sõjaväe majanduslik areng ja kujunemine Vabadussõja kestel ning järgneva rahu ajal on pidevas ühenduses Sv. Varustusvalitsuse tööga. Vaatamata kitsastele materjalsetele võimalustele 20 rahuaasta kestel on suudetud niimõndagi teha selleks, et tõsta sõjaväe heaolu, soodustada tema väljaõppe

Kolonel J. Martins.

Sõjavägede Varustusvalitsuse nüüdne ülem.

materjalsete võimalusi ja viia varustist paremale järjele.

Sõduri elutingimusi on parandatud toidu, riietuse ja elukorterite alal. On korraldatud samuti laiaulatuslikumaid katseid sõduri toitmise, otstarbekama riietuse, vormiküsimuste ja muude varustistüüpide alal. Vastavalt sv. nõuetele on konstrueeritud eesti tüüpi väliköök, ratsa- ja veorakmed. Kokkuhoiu teostamise ja väärtuslikumate toiduainete saamiseks on asutatud mitmed sõjaväe ettevõtted, nagu sv. leivatehas ning jahu- ja tanguveski.

On tehtud samuti suuri pingutusi relvarustise kordaseadmiseks, sest Vabadussõjast järele jäänud relvarustis oli koosseisult väga kirju ja mitmekesine. Samas seisukorras oli ka laskemoon. Tähendatud varustise kordaseadmine algul oli seotud suurte raskustega, sest puudusid vilunud töäjõud, samuti puudusid korralikud töökojad ja tööabinõud.

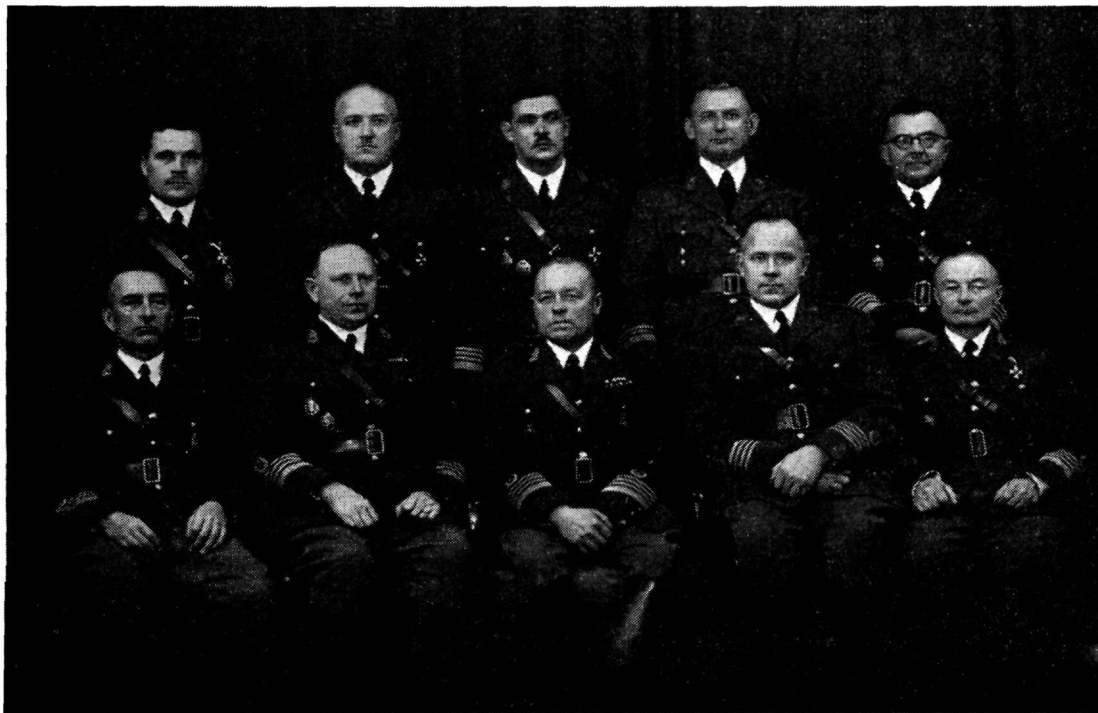
Analoogiliselt on talitatud ka side ja insenerilise varustise alal, sest ka see oli väga mitmekesine ja sõjaoludest tingitud korras olekus.

Väga palju hoolt ja vaeva on nõudnud

meie kasarmute ehitamine ja neisse sisse-
seade hankimine. Pärandatud end. vene
sv. kasarmud olid täiesti korratus ja rüü-
tatud seisukorras, mis raskendas nende ka-
sutamist ja seepärast oldi sunnitud üürima
sõjaväele ruume eraisikuilt. Nende pahede
vältimiseks asuti kohe pärast sõda korras-
tama endisi kasarmuid ja ladusid ning püs-
titama jõudumööda sõjaväele uusi ehitisi.
Seda tegevust tähistavad Tallinnas ajakoha-

väe nõuetele. Paremate ratsahobuste kasva-
tamise otstarbel on muretsetud sõjaväele
välismaalt täisverelisi sugutäkke, mida an-
takse paaritamiseks eraisikuile madala tasu
eest.

Majanduse- ja erialaste ametiisikute ette-
valmistamiseks on korraldatud mitmesugu-
seid erialaseid kursusi, nagu majanduskur-
sused — ohvitseridele ja sv-ametnikele,
mitmesugused kursused relvurohvitseride ja

Sõjavägede Varustusvalitsuse ülem koos oma lähemate abillistega.

Alumine rida, vasakult: Ehitus-Korteriesakonna ülem koltn. E. Lillak, Sv. Varustusva-
litsuse ülema I abi kol. E. Putmaker, Sv. Varustusvalitsuse ülem kol. J. Martins, Relvastusosakonna
ülema kt. (ühtlasi ka Sv. Varvalüli II abi aj. kt.) kpt. E. Tiivel, Raha-Arveosakonna ülem kol. H. Va-
naveski VR I/3.

Teine rida, vasakult: Üldosakonna ülema kt. koltn. P. Hinno VR I/3, Arsenali ülem
ins. E. Kimber, Intendantuuriosakonna ülema kt. mjr. E. Ein, Veterinaarosakonna ülema kt. vet-
koltn. L. Teder ja Tehnikaosakonna ülema kt. ins. E. Sommer.

Pildil puudub Sv. Varustusvalitsuse ülema II abi kt. koltn. K. Tiitso VR II/3.

ne sõjaväe haigla, uued kasarmud mitmes
garnisonis ja äsja avatud sõjaväe sanatoor-
ium Nõmmes.

Väeosade väljaõpet takistas algaastail
suurel määral õppeplatside puudus; ka sel-
lest on saadud aja jooksul üle, muretsedes
nõuetele vastavad laagriplatsid, polügoonid,
aerodroomid, õppeväljakud ja laskerajad.

Suurt tähelepanu on pööratud ka sõja-
väe hobustega varustamisele ja kvaliteedilt
kõrgeväärtuslikuma ja sõjalisile otstarbeile
vastavate hobuste kontingendi arendamisele.
Sel otstarbel igal sügisel ostetakse vahenda-
matult omanikelt remonthobuseid, makstes
neist võrdlemisi kõrget hinda, et sellega soo-
dustada hobuste kasvatamist vastavalt sõja-

-allohvitseride, veterinaarvelskrite ja hobuse-
rautajate ettevalmistamiseks. Samuti on lä-
hetatud kõrgema erihariduse saamiseks
ohvitseri välismaa õppeasutisisesse. Alates
1934. aastast töötab Kõrgema Sõjakooli juu-
res sõjamajanduse haru, kus valmistatakse
ette kõrgema haridusega sõjamajanduse ala
ohvitseri ja alates 1936. aastast Sõjaväe Teh-
nikakool, kus valmistatakse ette sõjaväele
tehnilise eriharidusega ohvitseri.

Nagu eespooltoodud lühidast kokkuvõt-
test näha, on varustamise alal Vabadussõjast
kuni tänini tehtud palju püsivat ja laiaula-
tuslikku tööd. Seda on tehtud suure innu
ja püüdlikkusega, et rahuldada võimalikult
paremini sõjaväe nõudeid.

20. aastapäev Sõjavägede Tervishoiuvalitsuses.

Täna 20 aasta eest alustati sõjaväe sanitaarteenistuse korrastamist. Sellest päevast alates sõjaväe sanitaarteenistus on arenenud ja teotsenud koos meie vaprast sõjaväega, elades kaasa ka kõige raskemaid aegu meie riigi loomise alguspäevilt.

Selle 20 aasta kestel relvastatud jõudude sanitaarkaitseks on tehtud rohkelt positiivset tööd. See ilmnes eriti viimaseil aastail, millal arenes ka plaanikindlam tegevus relvastatud jõudude korrastuses Sõjavägede Ülemjuhataja juhtimisel.

Sõjaväe sanitaarteenistusel on rahu ajal küllalt tähtsaid ülesandeid relvastatud jõudude tervishoiukaitse alal. Sv. sanitaarteenistuse kohuseks on hoida tervist, edukalt ravida haigustunuid ja süvendada praktilisi oskusi isikuliseks ja kollektiivseks tervishoiuks, nii kuidas nõuab seda kaasaegne teadus. Ühes sellega sanitaarteenistus peab end valmistama ette ka sõja puhuks, et olla relvastatud jõududele väärikaks abistajaks. Sõjaväe tervishoiu on tähtsaim sanitaarprofülaktika. Mida teaduslikumalt ja plaanikindlamalt see on korrastatud, seda teo- võimsamaks areneb sõjavägi nii füüsiliselt kui ka psüühiliselt. Nüüdne kiirelt arenev sõjatehnika nõuab ka sv. sanitaarteenistuse kiiret kohandumist uusimaile sõjatehnika saavutisile.

Vaadeldes meie sõjaväe praegust tervislikku seisundit, võib rahuldusega konstateerida järjekindlat paranemist nii tervislikult kui ka füüsiliselt, eriti viimase viie aasta kestel.

Andmed kutsealuste tervislikust seisundist näitavad, et 1933. a. oli 1000 kutsealusest sõjaväeteenistusse tervislikult kõlbmatuid 106 isikut, kuna 1937. a. see arv langes 82-le. Seega võib väita, et üldtervislik seisund meie noorsoos paraneb ja tugevneb, mida kinnitavad ka antropo-bio- ja füsio-

meetrika andmed ja hinnangud koefitsient „Pignet“*) järgi, nii nagu see nähtub järgnevast tabelist:

Konstitutsiooni hinne	1933. a. kutsel			1937. a. kutsel		
	Teenist. ilmumisel %	Teenist. lahkumisel %	Areng	Teenist. ilmumisel %	Teenist. lahkumisel %	Areng
V. tugevaid	34,54	44,25	+9,71	40,13	48,40	+8,27
Tugevaid	26,70	27,80	+1,10	29,56	25,58	-3,98
Häid	19,43	15,20	-4,23	15,37	15,06	-0,31
Rahuldavaid	12,20	8,85	-3,35	8,64	6,97	-1,67
Nõrku	5,03	3,30	-1,73	4,78	3,12	-1,66
V. nõrku	2,10	0,60	-1,50	1,52	0,87	-0,65

Võrreldes tabeli andmeid selgub, et tugevamate protsent nii sõjaväeteenistusse ilmumisel kui ka teenistusest lahkumisel on 1933.—1937. a. pidevalt suurenenud nõrgemate kahanemise arvel. Sellest võib järeldada, et kehakultuuri plaanikindel arendamine ja meie majandusliku üldseisundi parennemine on seda eriti soodustanud.

Ka üldhaigustumus sõjaväes, nii statsionaarse kui ka ambulatoorse ravi vajaduses näitab vähenemist. Nagu vastavaist andmeid nähtub, vajasid statsionaarset ravi 1000 sõjaväelases: 1933. a. 582,58 ja 1937. a. 565,90 ja ambulatoorset ravi 1933. a. 6265,40 ja 1937. a. 6061,00. Samuti nendime surmajuhtude vähenemist. Üldsuremus oli 1933. a. — 4,81%, 1937. a. aga — 3,85% (arvatud kokku suremus haigusse, õnnetusjuhud ja enesetapped). Sv. haiglais ravilviibinuist suri 1933. a. 100 haigest — 0,54% ja 1937. a. — 0,38%, see tõendab, et ka ravitehnikat sv. haiglais on edustatud soodselt.

Haigustumuse vähenemist võib üldiselt märgata tähtsamais haigusrühmades nagu:

*) Koefitsient „Pignet“ = (pikkus cm — kaal kg + rinnaringjoon cm normaalseisundis).

San.-kindralmajor M. Jervan VR I/2.

Sõjavägede Tervishoiuvalitsuse ülem.

hingamis-, seedeorganite haiguste rühmas ja suguhaigustes, sest eriti viimane vähenes 1937. a. 38,00%—19,00%-le, s. o. täpselt poole võrra.

Viimaste aastate vältel on rohkelt koostatud relvastatud jõudude sanitaarkaitse tagamiseks mitmesuguseid õigusnorme, milledest tähtsamad:

- sõjaväe haiguskindlustuse seadus, haiguskindlustuse korraldamise määrus ja selle korraldamise juhend,
- juhend sõjaväelaste pensioniseaduse alla kuuluvate isikute töövoime kaotuse määra kindlakstegemiseks,
- sõjaväeteenistusest vabastamist põhjustavate haiguste ja kehaliste puuete nimestikud lit. A ja B,
- sõjaväeteenistuskõlblike kodanike rivi-teenistuseks kõlbmatuks tunnustamist põhjustavate haiguste ja kehaliste puuete nimestikud lit. C ja D,
- juhised tuukrite ja allveelaevades teenivate sõjaväelaste arstlikuks järelevaatuseks.

Peale eespoolmainitute toimub:

- sanitaareeskirja kava viimistlemine,
- sanitaarvarustise valmistamine ja selle arendamine, et võimalikult vähem hankida sanitaarvarustist võõrriigest,
- kõigi noorsõdurite sund-röntgenoskoopimine kopsu- ja südamehaiguste varajaseks avastamiseks ja tuberkuloosi profülaktikaks.

Eriti tähtsaks asjaoluks on sõjaväel uue sanatooriumi evimine, mis ehitati Nõmme linna piiralale Sv. Ülemjuhataja algatusel ja tema eestkostmisel saadud krediidiga. Sanatoorium valmis 1. novembriks k. a., millega algas ka kopsuhaigete ravile vastuvõtmine.

Sv. juhtkonna, väeosis (asutis) teenivate riigiteenijate ja nende perekonnaliikmete tervisekosutamiseks ja tugevdamiseks asutati sanatoorium-puhkekodud Narva-Jõesuus ja Pärnus, kus omandati sobivad hooned ja sisustati vajalise mööbliga. Sanatoorium-puhkekodud on avatud suvekuudel ja seal viibijaile on võimaldatud vajadusel ka ravi kohalikes vesi- ja mudaravilais. Puhkekodud võivad korraga mahutada — 204 isikut, neist ohvitseri ühes perekonnaliikmetega — 129 ja üleajateenijaid perekonnaliikmetega — 75.

Nii on sõjaväe sanitaarolukord viimase viie aasta kestel kõigiti paranenud, luues soodse aluspinna sõjaväe tugevdamiseks. Need positiivsed saavutised on ka lähtealuseks meie edaspidises töös.

Sv. Tervishoiuvalitsus kavatab veel intensiivsemalt arendada:

- psühhotehniliste katsete toimetamist sõjaväelaste määramisel eriväeliigesse, vastavalt nende omadusile ja võimeile,
- sv. tervishoiu õpetamist isikulises, kollektiivses ja eriväeliikide tervishoisus,
- san. profülaktiliste vahendite käsitlemist, ambulatoorse ja statsionaarse ravi kvalifitseerimist,
- sanitaarpersonaali teadmiste plaanikindlat täiendamist sanitaartaktikas ja -tehnikas,
- sanitaarvarustise ja -tehniliste abinõude tagavarade valmistamist.

Kaasaegsete sõjavägede relvastis ja hävitusvahendid on väga komplitseeritud ja loogijõud kiirelt liikuvad, mis abistuskorras teeb palju keerukamaks. See esildab ka suuri nõudeid sanitaarteinistuse ettevalmistamisele, et vajadusel kaitsta oma riiki väheste ohvritega.

Uus sõjaväe sanatoorium.

31. oktoobril s. a. toimus Nõmmes äsja valminud sv. sanatooriumi avamine. Sanatooriumi asukoht on Kivimäe jaama läheduses, ta on ümbritsetud suurest männimetsast ja seega looduslikult väga soodne.

Avamistalitusel viibisid *Vabariigi President, Sõjavägede Ülemjuhataja, Peaminister* ja teisi valitsuse liikmeid.

Pärast Sv. Tervishoiuvalitsuse ülema san.-kindral M. Jervan'i tervitussõnu avas sanatooriumi *Sõjaminister kindral Lill*, mainides kokkuvõttes: „Käesoleval hetkel tähistame päeva, mil see hoone rakendatakse tegevusse ettenähtud ülesandeks. See õilis ülesanne on meile mõistuse käsuks — võidelda meie rahva elujõudlust kahjustava teguri — tuberkuloosi vastu ja seega suurendada ja tugevdada oma riigi kaitseks elavjõude.

Tuberkuloos kui sotsiaalne pahe ei häiri üksnes meie rahvast, vaid kogu maailma rahvastiku tööjõudlust. Seepärast selle inimeskonna kahjuriga kestab alatine pinev võitlus.

Ka meie sõjaväelaste peres tuberkuloos pole haruldane, sest sõjaväe väljaõppega seotud raskemad teenistustingimused kui mujal võivad sagedamini soodustada haiguse tekkimist ja arenemist, mida tõestavad ka vastavad andmed.

Nüüd on valminud meil oma ravilasanatoorium, mille järele tunti suurt vajadust juba ammu, sest tuberkuloosihäiged sõjaväelasi ja nende perekonnaliikmeid tuli ravida teisis sanatooriumes laialipaisatuna kogu riigi pindalal. Seega ravilolijail puudus võimalus luua lähemat kontakti perekonnaliikmetega, mis on oluline ravitavate hingelise rahu säilitamiseks. Evides nüüd eesnimetatud otstarbeks uut ja moodset ehitist ja korralikku ruumide sisustust, nii kuidas seda materjalselt meil võimalik oli soetada, võime saavutada ka soodsmaid ravitulemusi ning täielist usaldust raviva arsti võimetesse ja ravitehnikasse, mis on ka olulisem sanatooriumi ülesannetes.

Avan seega tegevuseks sõjaväe sanatooriumi ja soovin, et see kujuneks meile eeskujulikuks ja tõsiseks tervistusasutiseks ja et need isikud, kes on kutsutud siia ravijaiks ja juhtijaiks, pühendaksid kõik oma võimed ja teadmised ravitulemuste edustamiseks ning rakendaksid selleks kõik uuemad ja paremad saavutised ja tehnilised oskused ravitavate kasuks. Avaldan suurimat tänu

kõigile neile, kes selle ravila püstitamise töös on kaasa aidanud.“

Järgnes vaimulik talitus — sanatooriumi pühitsemine sõjaväeõpetaja Fr. Stokholm'i ja ülempreester N. Päts'i poolt.

Aktusekõnes kindral Jervan tähendas kokkuvõttes: „Inimsoo kurjemate vaenlaste hulka kuuluvad kopsutuberkuloos, vähktõbi ja suguhaigused. Nendest kolmest vaenlastest on viimane (s.o. suguhaigused) sõjaväes enam-vähem tehtud kahjutuks, vähktõve vastu ei ole aga seni veel mõjuvat vahendit leiutatud. Tiisikuse vastu kestab positiivne võitlus täiel rindel edasi.

Euroopas sureb kopsutiisikusse aasta kestel 1.000.000 inimest. Eestis nõuab tiisikus igal aastal keskmiselt 2600 surmaohvrit, s.o. iga 10.000 elaniku kohta 23,5 surmajuhtumit, Tallinnas koguni 30 surmajuhtumit.

Statistilisest andmeist selgub, et sõjaväe haiguskindlustusele kuuluvaist isikuist haigestub tiisikusse iga aasta keskmiselt — 140 isikut (möödunud 10 aasta keskmine); neist ohvitsere — 7, allohvitsere — 14, riigiteenijaid — 12, sõjaväelaste perekonnaliikmeid — 14 ja ajateenijaid sõjaväelasi — 93.

20. oktoobriks 1938 oli sõjaväes tiisikushaigeid üldse 203 isikut, neist viibis sanatooriumides 39 ja teenistuses ning kodusel ravil 164 isikut. Viimased on sellased, kellel haigusprotsess on muutunud kas ajutiselt või jäävalt kinniseks.

Noorsõdureid käesoleva aasta kestel teostatud massilisel röntgenoloogilisel sundlähivalgustusel osutus terveks 65,8%, muudetega kopsudes 22,7% ja muudetega südames 11,5%. Viimaseid nähteid tuleb panna spordi liialduste arvele.

Sidepataljonis viimaste aastate kestel teostatud 1808 noore röntgenoskopeerimisel ilmnes, et nimetatud arvust oli tervete kopsudega 53,9%, muudetega kopsudes 43,8% ja aktiivse tiisikusega 2,3%.

Et haigustumus tiisikusse meie sõjaväes väheneks, seda ei saa ütelda, kuid suremusesse võime märgata vähenemist nii sõjaväelaste peres kui ka üldrahvastikus, millist asjaolu võib panna ravitehnika edu ja üldiselt ka riigi majandusliku olukorra parenemise arvele.

Üldiselt aga võime konstateerida, et haigustumus tiisikusse meie rahvastikus ja ka sõjaväes on võrdlemisi suur, seepärast riiklikust ja rahvuslikust seisukohast peab ter-

vitama ja toetama iga ettevõtet, mille ülesandeks on tuberkuloosi vastu võitlemine.

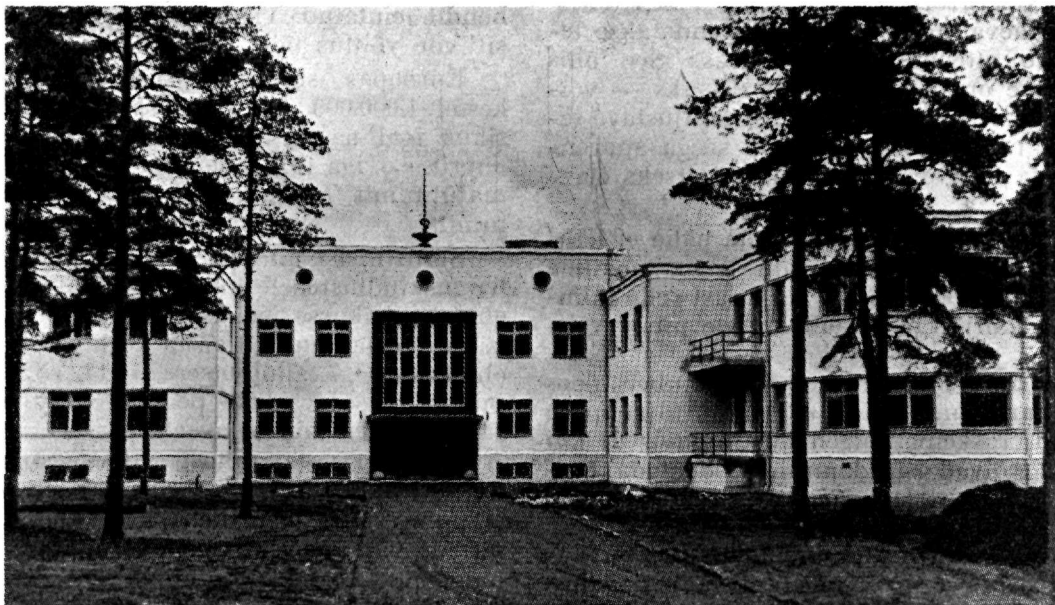
Sellel seisukohal oli ka meie väga lugupeetud Sõjavägede Ülemjuhataja hr. kindral Laidoner, kui ta minule 1936. a. sügisel tegi ülesandeks leida sobiv maa-ala kopsuhaigete sanatooriumi püstitamiseks.

Kaalumisele tuli Petserimaa, Võrumaa ja Viljandimaa looduslikult kaunimad ja tervislikumad kohad, kuid valik langes siiski Nõmmele järgmisil põhjusil:

- kliimaatilisel Nõmme osutub sobivaks kohaks sanatooriumi asutamiseks.

tuur, 9000 kantmeetrit, maksus umbes Kr. 20.— kantmeeter. Üks haigevoodi maksus umbes Kr. 4000.—. Olgu võrdluseks üteldud, et et Soomes, Turu läheduses ehitatud „Paimio“ sanatooriumis üks haigevoodi maksus Kr. 8000.—. Voodite arv on 60 — seega minimaalne arv, mis majanduslikult loetakse tasuvaks.

Hoone projekteeriti lõuna poole suunduva kahe tiivaga, mis omavahel ühendatud keskosaga, kus asuvad ravimis- ja muud vajalised ruumid. Hoones on keskküte, soe vesi, elekter, raadio päevaruumides ja lama-

Uus sõjaväe sanatoorium.

- sanatoorium asub suurema garnisoni vahetus läheduses, seega enamikul haigeist jääb püsima kontakt omastega.
 - juhtimine ja kontrollimine osutub hõlpsaks.
 - toiduainete turg on käepärast.
 - osa sanitaarpersonaalist võib elada Nõmme linnas, seega jääb ära kõrvalhoonete ehitamine.
- Hr. Vabariigi Presidendi ja hr. Sõjavägede Ülemjuhataja lahkel korraldusel määrati riigikaitse fondist Kr. 200.000.— selle hoone püstitamiseks ning Kr. 50.000.— sisustuse muretsemiseks, seega kokku Kr. 250.000.—. Määratud eelarvest ülekulutusi ei olnud ning ehitus viimistleti lubatud krediidiga.

Üldiselt sanatooriumi ehituskulud kujunesid võrdlemisi odavaks, sest hoone kuba-

masrõdudel, sisemine telefon ja signalisatsioon. Toad 1—4-voodilised.

Rahuldusega võime konstateerida, et sellest ehitusest on saanud kaunis, otstarbekas ja monumentaalne hoone, kus kopsuhaigete ravimine moodsete tehniliste seadiste ja kaasaegse arstiteadusliku ravitehnika abil täielikult teostatav, niivõrra kuidas võimaldab ja soodustab seda nüüdne arstiteaduslik ja ravitehniline oskus.“

Sanatooriumi juhataja san.-kapten H. Hold lõppsõnas märkis lühidalt järgmist:

„Sanatooriumi esimeseks ülesandeks on tiisikuskahtlasil isikuil teha kindlaks, kas nad tiisikust põevad ja teiseks ravida tiisikushaigeid.

Tiisikus on võitlus organismi ja haigustekitajate vahel. See võitlus algab organismis kohe esimesel kokkupuutel pisikutega,

Sõjaväe uue sanatooriumi avamiselt. Ülal: külaliste saabumine; all: avamisaktus.

Haigete lamamisruum sv. sanatooriumis.

ning lõpeb sageli juba lapseeas organismi esialgse võiduga, ilma et puudutatud isik oleks üldse olnud teadlik, kuivõrra tõsiselt tema tervislik seisund oli ohustatud. Lapseeale järgnevatel aastail kuni hilise vanaduseni võivad kas kehasse sattunud teised või needsamad pisikud, millest organism algul üle sai, jälle teatavalt põhjusil aegamööda paljuneda ja haigust esildada. Seda põhjustab organismi vastupanujõu vähenemine teiste haiguste, kehaliste ja vaimsete ülepingutuste ning korratu toitumise ja eluviiside tõttu.

Tiisikus on algul niivõrra vaene subjektiivseist tunnuseist, et haige seda harilikult ei märka. Teisalt ilmnevad sageli paljudel inimestel väga mitmekesised ja vähe iseloomustavad üldhaiguse tunnused, mis ka muil kopsuhaigusil võivad esineda. Neil juhtumil sanatooriumi ülesandeks on teha kindlaks, kas haige tiisikust üldse põeb. Selleks tuleb haigel viibida nädal või kaks asutises, kus teda on võimalik jälgida mitmesuguste laboratoorsete ja röntgenoloogiliste uurimistega.

Tiisikuse ja organismi vahelisest võitlusest võtavad osa ühelt poolt tiisikust tekitavad pisikud, millede virulentsus mitte alati pole tavaline ja teiselt poolt võitleb organism oma otsese vastupanujõuga ning oma jõutagavaradega. Arsti ülesanne selles võitluses on ära tunda pisilaste aktiivsust ja

nende poolt tekitatud kahju ning kindlaks teha, missuguses seisundis on organismi vastupanujõud ja jõutagavarad. Ravimisel organismi vastupanujõudu tuleb suurendada, et haiguse tekitajat sundida taandumisele.

Seetõttu organismi vastupanujõudu tuleb igapidi korraldada ja tõsta, mida saavutatakse peamiselt organismi järjekindla distsiplineerimisega. Täpne päevakorra täitmine, milles on ette nähtud alati samal ajal ülestõusmine, söömine, jalutamine, lamamine ja magamine — nõndanimetatud sanatoorne režiim — on tiisikuse ravimisel kõige tähtsam alus, samuti nagu distsipliin sõjaväes.

Teiseks peame organismile andma toiduga kõiki aineid, mida ta vajab enese alahoiuks ja haiguse vastu võitlemiseks. Toit peab olema mitmekesine, sisaldama rohkesti rasva ja valkaineid, eriti aga küllaldaselt mineraalsooli ja vitamiine, mida leiame juur- ja värskes aedviljas.

Hingeline rahu ja hea meeleolu on siin väga tähtsad, samuti ka kõigi teiste elundite korrapärane tegevus.

Üldiselt ravi määramine ja selle teostamine iga haige juures peab toimuma täiesti individuaalselt, sest tiisikus igas organismis avaldub erisuguselt ning vajab seetõttu ka igal üksikul juhtumil oma ravimeetodit.“

A. K-sar.

Paljude Sõjaväeringkonna-juhatuste ja -staapide 20. aastapäeva puhul.

21. novembril s. a. pühitsevad Harju, Viru-Järva, Pärnu-Viljandi, Tartu ja Võru-Petseri Sõjaväeringkonna-juhatused ja -staabid oma 20-ndat aastapäeva. Tegelikult ei ole need asutised praegusel kujul teotsenud küll kauem kui alles 1. 04. 1934 alates, kuid oma eelkäijate kaudu, kelledest nad aegade möödudes on võrsunud ja kellede funktsioonide täitmist nad jätkavad, ulatuvad nende juured tagasi Eesti Vabariigi algpäevadesse, millal esmakordselt asuti iseisvuse kaitseks vajalike relvastatud jõudude organiseerimisele.

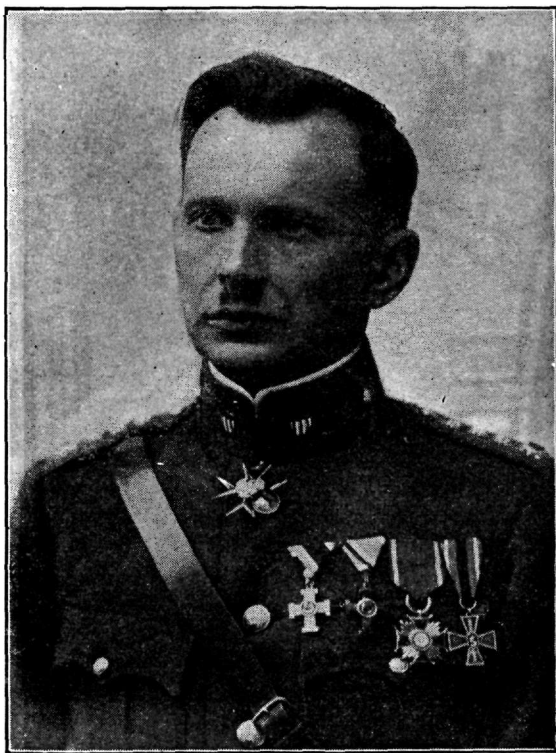
Nagu teada, pidi Ajutise Valitsuse esialgse kava kohaselt Eesti sõjavägi ehk tolleaegse nimetuse järgi rahvavägi moodustatama vabatahtlikkuse põhimõtte alusel. Seks otstarbeks pöördui vastava üleskutsega rahva poole ja määrati ühtlasi vabatahtlikkude kokkutuleku alguseks 21. november 1918. Kuigi peatselt selgus, et vabatahtlikkude kokkutuleku loodetud tagajärgi täiel määral ei andnud ja seetõttu mõned päevad hiljem tuli välja kuulutada sundmobiili-

satsioon, oli 21. november siiski omajao mehi kokku tõmmanud ja seega vabariigi relvastatud jõudude kujundamisele tegelikult aluse pannud.

Samast päevast algasid mitmetes maakondades tegevust ka sõjaväeteenistusse kutsutavate vastuvõtmiseks vajalised registreerimisasutised ja komisjonid.

Vabadusvõitluse kestel need asutised (komisjonid) teotsesid energiliselt nii rinnetel kui ka tagalas asuvate väeosade mees- tege komplekteerimise ja mitmesuguse varustisega täiendamise alal, aidates kaasa väeosade löögivõimele ja seega võidu saavutamisele.

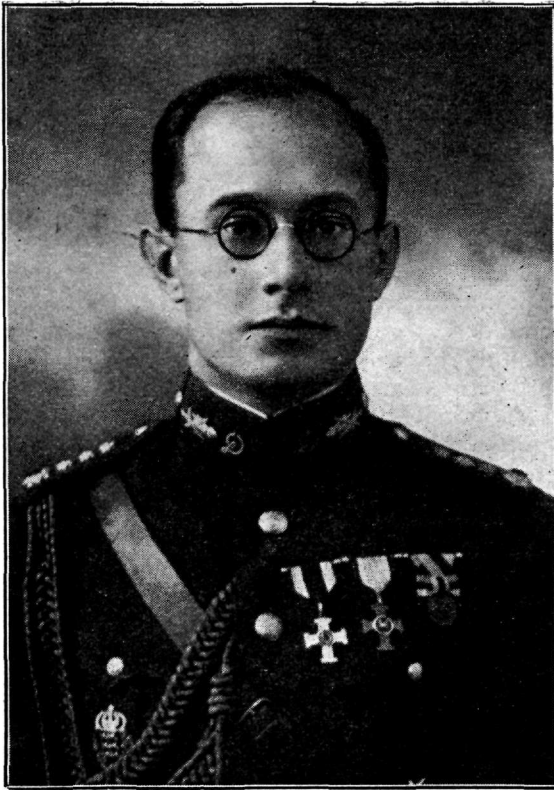
Rahuaaja olukorras nende tegevus jätkus algul demobiliseeritavate rahvaväelaste registreerimisega, nende arvestamisega ja teenistusdokumentide korraldamisega ning Vabadussõjast osavõtnute autasude, pensionide ja maasaamisega seoses olevate küsimuste lahendamisega. Pärastpoole laiendusid asutiste ülesanded ja neil on tulnud aastate kestel täita väga mitmekesiseid ja

Kolonel J. Vende VR I/3 ja II/3.
Viru-Järva Sõjaväeringkonna ülem.

Kolonel J. Järver VR I/3.
Harju Sõjaväeringkonna ülem.

Kolonel G. Leets VR I/3 ja II/3.
Tartu Sõjaväeringkonna ülem.

Kolonel P. Triik VR II/3.
Võru-Petseri Sõjaväeringkonna ülem.

vastutusrikkaid ülesandeid meie riigikaitse rahuaegses korrastamistöös.

1. aprillil 1934. a. jaotati Vabariigi maa-ala sõjaväeringkondadeks, likvideeriti senised sõjaväeringkonna ülema asutised ja moodustati Sõjaväeringkonna-juhatused -staapidega.

Eesloendatud Sõjaväeringkonna-juhatused ja -staabid osutuvadki 21. novembril 1918. a. tegevust alustanud registreerimis-asutiste ja komisjonide otsesteks järglasteks mobilisatsiooni ettevalmistamise ja läbiviimise alal.

Muidugi leidub algeliste registreerimis-asutiste ja kaasaja Sõjaväeringkonna-staapide konstruktsioonis ja ülesannete ulatuses ning mitmekesiduses määratu vahe, kuid nende tegevuse üldine idu oli ja on üks ja sama — rahva jõureservide valmishoidmine riigikaitse huvides ja nende reservide kogumine ning harjutamine vajadusele vastavalt. Seetõttu on loomulik, et praegused Sõjaväeringkonna-staabid peavad endid ajalooliste registreerimis-asutiste täieõiguslikeks pärijateks ja loevad nende tegevuse algpäeva oma hällipäevaks.

Kolonel A. Saueselg VR II/3.
Pärnu-Viljandi Sõjaväeringkonna ülem.

Sidepataljon 20-aastane.

Eesti Inseneriväe Roodu kaablijaost – Sidepataljonini.

Leitnant O. Joost.

21. novembril s. a. pühitseb Sidepataljon oma 20. aastapäeva. Sel puhul poleks liigne meenutada neid keerdkäike, millede kaudu jõuti „Sidepataljonini“, sest viimase, nagu enamik meie väeosi, mitmekordsete reorganiseerimiste tõttu ei kanna temale loomisajal antud nimetust ega evi algoranisatsiooni.

Rahvusväeosades ei olnud küll iseseisvat sideüksust, kuid nende areng algas siiski sealt.

Nimelt 1917. aasta detsembris Tallinnas formeeritud 1. Eesti Diviisi koosseisu kuulus Eesti Inseneriväe Rood (üksik kompani), mille sünnipäevaks oli 15. detsember nimetatud aastal. Eesti Inseneriväe Roodu formeerijaks ja esimeseks ülemaks oli al-ltn. Artur Normak (praegu kolonel, Sv. Tehnikakooli ülem). Nimetatud roodu koosseisu kuulus sideosana nn. kaablijaagu. Viimasesse koondusid vene sõjaväest isamaaliselt häälestatud, sideala tundvad eestlased — ohvitserid, allohvitserid ja sõdurid. Kaablijaogu ülemaks määrati al-ltn. Püümann (24. 12. 17.). Viimase abina teotses lipnik Martin (praegu insener). Kaablijaos oli veel 3—4 ohvitseri eritadlastena.

Sidevarustist, peamiselt telefoni- ja telegraafiside vahendeid hängiti tollaegseilt vene sõjaväeosadelt, eriti aga 118. Jalaväediviisist ja 44. Telegraafiroodust. Juhte ja meeskonda, samuti ka sidevarustist jätkus kaablijaogu formeerimiseks küllaldaselt, ehkki varustise hankimine oli seotud teatavate raskustega, sest vene sõjaväe kohapealsed juhid püüdsid rahvusväeosade loomist igati takistada.

Kaablijaogu ülesanne seisnes ühenduste loomises diviisi juhatuse ja väeosade vahel.

Seega Eesti Inseneriväe Roodu koosseisu kuuluvat kaablijaogu, kui väekoondise side vajadusi rahuldavat sideüksust, võiksime nimetada Sidepataljoni eelkäijaks rahvusväeosade loomisperioodil.

Peale mainitud sideüksuse teotses iga väeosa juures sidekomando, väeosa enese sidevajaduste rahuldamiseks.

See oli ka kõik, mida suudeti teha sideosade loomise alal rahvusväeosade tekkimisperioodil. Nagu teada demobiliseeriti Eesti rahvusväeosad saksa okupatsioonivõimude surve all aprillis 1918, kusjuures suurte pingutustega hangitud varustus jäi sakslastele.

Novembris 1918, kui okupatsioonivõimud olid sunnitud maalt lahkuma ja eesti rahvas asus oma riigikaitse korraldamisele, siis rööbiti lahinguväelike organiseerimisega asuti ka abiväelike organiseerimisele.

Sideosade organiseerimine sündis kahes väeosas: raadioside organiseerimiseks kutsuti ellu iseseisva väeosa õigustega raadioside üksus — esialgse nimetusega „Tallinna Traadita Telegraafijaam“, kuna traatside osad kuulusid Inseneripataljoni koosseisu.

Raadioside organiseerimisega tehti algust juba 13. nov. 1918, sest nimetatud päeval tehti ülemleitnant F. Olbreile (praegu kolonel, Riigi Ringhäälingu juhataja) ülesandeks — üle võtta sakslasilt Tallinna sadamas olev raadiojaam. 21. novembril määrati ülemleitnant Olbrei juba nn. Tallinna Traadita Telegraafijaama ülemaks,

Kindralmajor V. Riiberg VR I/3.
Inseneriväe inspektor, Vabadussõja ajal Inse-
neripataljoni ülem.

milline päev loetakse ka esimese iseseisva sideväeosa ametlikuks sünnipäevaks ja seetõttu ka praeguse Sidepataljoni sünnipäevaks.

Tallinna Traadita Telegraafijaamale alutati kõik Vabariigi tolleaegsel territooriumil leiduvad radiojaamad.

Vaeva- ja töörohked olid esimese sideväeosa algpäevad — väeosa oli loodud, kuid puudus meeskond ja varustis. Meeskond koosnes esialgu vaid kolmest mehest — jaama ülemast (väeosaülem), mehaanikust ja telegrafistist! Varustiseks vaid üks töökorras radiojaam — Tallinna sadama-radiojaam. Teistest veneaegsetest radiojaamadest põlnud järele jäänud muud kui mastid ja jaamahooned.

Esimene iseseisev sideväeosa muutis sageli nimetust ja organisatsiooni:

- „Tallinna Traadita Telegraafijaam“ nimetatakse 1. veebr. 1919 „Säde-telegraafi Valitsuseks“, 21. sept. 1919 — „Inseneriväe Valitsuse Säde-telegraafi osakonnaks“, millise nimetusega teeb kaasa Vabadussõja lõpu; rahuaja

organisatsioonile üle minnes nimetatakse väeosa 1. aug. 1920 „Säde-telegraafi Rooduks“ (üksik kompani) ja püsib sellena kuni likvideerimiseni, s. o. 15. märtsini 1924. a.

Nimetuste ja organisatsiooni muutmistele vaatamata juhib iseseisvat raadioside väeosa selle formeerija — leitnant Olbrei. Kuigi viimane lähetatakse 1922. a. sügisel hariduse täiendamiseks välismaale, jääb ta nimetatud väeosaülema kohale kuni selle likvideerimiseni.

Nagu eespool mainitud, traatside organiseerimine toimus Inseneripataljonis. Viimase formeerimist alustati 19. nov. 1918 al-
kpt. Petersoni poolt. 21. nov., mis loetakse ka Inseneripataljoni ametlikuks taassünni päevaks, nimetatakse Inseneripataljoni ülemaks kapten V. Riiberg (praegu kindralmajor, inseneriväe inspektor).

Nimetatud pataljoni koosseisu kuulus sideüksusena telegraafirood, mille organiseerijaks ja esimeseks ülemaks oli ltn. Roman Remmel.

Samuti kui raadioside organiseerimisel, nii siingi tuli alata roodu formeerimist peagu ainult hea tahte ja tühjade kätega: puudusid telegrafistid; puudus sidevarustis, sest lahkuvad okupatsiooniväed viisid kaasa kõik kõlbliku sidevarustise; mida ei suudetud kaasa võtta, see lihtsalt muudeti kasutuskõlbmatuks.

Punastele vastu saadetavate väeosade juhtimiseks oli aga vaja sidevahendeid ja nende käsitsejaid. Hea tahte ja ennast-salgava tööga võideti raskused — koondati olemasolevad spetsid, õpetati juurde uusi; hangiti siit-sealt vähegi kasutuskõlblikku varustist, mille tulemusena jaanuarikuu algul 1919 oli võimalus telegraafiroodus formeerida 2 telegraafi kaablijagu ja üks side- ja tööjagu. 19. 01. 19. saadeti 1. kaablijagu al-leitnant F. Kapsi (pärastine Sidepataljoni ülem, praegu res.-koltn.) juhatusel 2. Div. Staabi ülema käsutusse traatside loomiseks Lõunarindel ja 01. 02. 19. — 2. kaablijagu lipn. Elleri juhatusel 1. Diviisi Staabi ülema käsutusse — traatside loomiseks Põhjarindel. 3. Diviisi asutamisega formeeriti ka 3. kaablijagu ja saadeti 3. Diviisi Staabi ülema käsutusse lipnik Birk'i juhatusel mais 1919. Hiljem formeeriti veel 4. kaablijagu sideõrgu korraldamiseks Sv. Ülemjuhataja ja diviiside vahel.

Nagu eestoodust selgub, lasus kaablijagudel tol ajal väga suur töö, kuid sellega tuldi toime.

Vabadussõda lõppenud, koondati kaablijagud tagasi telegraafiroodu, missugune üksus

Kolonelleitnant F. Kapsi VR I/3.

Sidepataljoni ülem 15. 03. 24 kuni 01. 02. 33.

Kolonel A. Normak.

Sidepataljoni ülem 15. 09. 34 kuni 16. 09. 36.

püsis kuni Inseneripataljoni ümberrüütmiseks praeguseks Pioneripataljoniks, s. o. 15. märtsini 1924. a.

15. märtsil 1924. a. moodustati raadioside ja traatside üksusist (Sädetelegraafi Rood ja Telegraafi Rood) uus iseseisev väeosa — Sidepataljon, mille ülemaks määrati major F. Kapsi.

Sidepataljon pole neid väeosi, kes võiks otseselt enese arvele kirjutada võite Vabadussõja lahinguväljadelt, vaid peab leppima teadmise, et tema eelkäijad võisid kaasa aidata meie kalli kodumaa vabastamiseks mitte relvaga käes, vaid selle ergukava loojana, mille kaudu juhiti Vabadussõja saangareid võidult võidule.

Katkendeid side korraldamisest Vabadussõjas.

Kolonelleitnant R. Tomback.

Käesolev kirjutis sisaldab rea isiklike mälestusi küsimuste kohta, mis olid seoses side korraldamisega Vabadussõjas.

Vabadussõjaegse organisatsiooni kohaselt kuulus diviisi juhatuse koosseisu nn. diviisi sideülem, kes aga vahenditult allus diviisi staabi ülemale.

Diviisi sideülemale omakorda allusid operatiivselt ja sidetehniliselt:

- väeosade sideülemad,
- diviisi staabi koosseisu kuuluv sidekomando ülem ja

— Inseneripataljonist diviisi juurde lähetatud kaabli ja o ülem.

Diviisi sideülem evis õigust teha vahenditult sidealaseid korraldusi kõigile eespool loetletud sideüksuste ülemale.

Väeosade sideüksuste isikuline koosseis oli tavaliselt võrdlemisi suur. Keskmiselt meeste arv väeosade sidekomandodes kõikus 60—100 mehe vahel.

Diviisi staabi sidekomandos oli üks ohvitser ja kuni 50 allohvitseri ja sõdurit. Selle komando ülesandeks oli diviisi staabi sidesõlme (telefon ja telegraaf) teenimine

Kolonelleitnant R. Tomback VR I/3.
Sidepataljoni ülem alates 05. 10. 36.

ja ühenduste korraldamine kuni väeosadeni. Seepärast oli diviisi staabi sidekomando koosseisus mitte üksnes liiniehitustöölisi, vaid ka Hughesiste ja morsetelegrafiste.

Kaablijaod ilmusid diviiside juurde 1919. a. algul, kujutades endast puhtal kujul vaid liiniehitusüksust. Kaablijao koosseisu kuulus: üks ohvitser ja 30—40 allohvitseri ja sõdurit.

Diviisi juhatused olid otseselt ühenduses Ülemjuhataja staabiga, naaberdiviisidega, diviisile alluvate väeosadega ja diviisi piirkonnas asuvate tagavaraosadega. Selle tulemusena kujunesid ka diviisi staapide sidesõlmed võrdlemisi suurteks. Nii näiteks peale telefoni töötasid 3. Diviisi staabi sidesõlmes kolm Hughes'i-aparaati (Ülemjuhataja staabiga, 2. Diviisi Staabiga ja postkontoriga Viljandis) ja 7 morsetelegraafiaparaati. Kõik see materjalosa oli sundkorras võetud postiametkonnalt ühes teenijaskonnaga.

Üldse sidevarustus sideüksustes oli väga mitmekesine nii tüübilt kui ka seisukorralt.

Seda varustist lapiti ja paigati nii kuidas osati. Olgugi tehniliselt vilets, oma ülesannet see varustus siiski täitis.

Suur puudus oli liiniehitusmaterjalidest (traadist ja välikaablist) ja vooluallikaist (elemendid ja akumulaatorpatareid).

Kõige selle tulemusena oldi sunnitud maksimaalselt kasutama olemasolevat sidevõrku. Kuid selle kasutamisega oli alati suuri raskusi, sest kellelgi polnud õiget kujutlust olemasolevast sidevõrgust. Puudusid ka vastavad kaardid ja skeemid. Kohalikud postiametkonna ametnikud olid enamikus ise värsked inimesed ja ka neil olevad andmed õige sagedasti ei olnud kokkukõlas tegeliku sidevõrgu seisukorraga. On loomulik, et sellases olukorras töötamine polnud sugugi kerge ja arvesse võttes ka üldist olukorda rindel — sagedasti isegi väga närvepingutav mitte üksnes sidepersonalile, vaid ka operatiivsetele juhtidele.

Kuna diviiside rinded olid laiad ja okupeeritud võrdlemisi hõredalt, siis ei võinudki diviisi staabid kui liikumiseks võrdlemisi rasked asutised asuda rindele lähedal. Teiseks staabi asukohta valikul tuli arvestada ka valgustusvoolu saamise võimalust, sest vastavate patareide puudumisel diviiside sidesõlmed töötasid peamiselt valgustusvooluga. Ühendused väeosadega kujunesid tavaliselt pikkadeks, näiteks Põhja-Läti vabastamisel asus diviisi staap Viljandis, väeosajärgsete komandopunktid

3. Diviisi sideülem alamkapten R. Tomback ühes Hughesistidega.

ja Tõrva kaudu. Andmed Viljandi, Tõrva ja Valga vahelise magistraali kohta olid diviisi staabis väga udused. Kohalikele postiametkonnale võimudele saadi andmeid, et Viljandist — Kärstnani olevat juhtmed olemas. Samuti kandis ette ka 3. Jalaväepolgu sideülem juhtmete olemasolu kohta Valgast Tõrva suunas. Kuid missuguses seisukorras need juhtmed olid ja kas Tõrva — Kärstna vahel ka juhtmeid on olemas või mitte, seda tol ajal ei teadnud keegi. Olukord oli aga side mõttes raske, sest ühendused 3. Jalaväepolguga olid katkenud ja, mis kõige tähtsam, diviisi staabil ega ka kohalikul (Viljandi) postkontoril polnud tagavaras ühtegi traadiotsa Viljandi—Valga vahelise magistraali korrastamiseks. Nimetatud magistraali luureks jalgrattal väljasaadetud meeskond teatas, et sealt edasi olevat magistraal väga armetumas seisukorras. Liinid olevat puruks rebitud, postid osaliselt maha saetud, isolaatorid puruks lastud jne.

Kuna muud liinimaterjali käepärast saada ei olnud, siis saadi rekvireerimise teel Viljandist okastraati, mis kühthobustel transporditi Kärstnasse, millega siis Kärstna—Tõrva vaheline magistraaliosa korda seati. Muidugi ei saadud seda magistraali kasutada telefoniühendusena, kuid morse-telegraaf töötas täiesti rahuldavalt ja sellega oligi ühendus 3. Jalaväepolguga jälle jalule seatud.

Liinide pikkuse tõttu oldi sunnitud neile tuginevate vahepealsete telefonikeskjaamade teenimine võtma sõjaväevõimude kätte. Nimetatud keskjaamade töökonnad olid samal ajal ka liiniparandustöökondadeks. Kui näiteks mingisugusel liinil tekkis rike, siis parandamine sündis alati liini kahest otsast korraga. Sellega tagasime liinide võrdlemise kiire korrastamise. Kuid tuli ette küllalt juhtumeid, kus meeskonnast ei jätkunud ja abiks tuli võtta kohalikke elanikke. Nii näiteks eesmainitud Ruhja operatsiooni ajal, kui meie vastupealetungiga enamlased löödi Kirbla rajoonist välja, siis nad taandudes Ruhja suunas hävitasid selle sõna tõsisel mõttes ka raudteeäärse magistraali. Sõites koos 3. Diviisi Staabi ülemaga Ruhja, pärast viimase uuesti vallutamist meie osade poolt, nägime sõidu ajal, et raudteeäärsetel liinidel postid olid osalt maha saetud, osalt maha raiutud ja lastud kukkuda liinidele. Selle tulemusena muidugi osa liine oli rebenenud ja segi paisatuna maha kukkunud, osa aga kõlkus õhus või tugines raudteeäärse metsa puudele.

Jõudes Ruhja, sain käsu (see oli umbes lõuna paiku) ühendused järgmise päeva hommikuks korda seada.

Ruhjast kuni Kirbla raudteejaamani on umbes 13 km. Korda oli vaja seada vähemalt kaks juhet. Meie praeguste arvestuste kohaselt, kui töötab väljaõppinud meeskond, kuluks selleks 3—4 päeva (mõeldud on muidugi ühes postide püstitamise-ga). Tookord ei mõtelnud muidugi keegi määrustikulisile töönormidele. Saadi aru, et ühendus on vajalik ja ei muud mingisugust jutuajamist.

Olukord oli tõesti keeruline, sest küsimus seisnes kõigepealt selles, kust saada tööjõudu. Seisin siis päris üksi Ruhja raudteejaama platvormil ega teadnud, mida peale hakata. Kuid käsk oli käsk ja midagi tuli ette võtta. Läksin siis 6. Jalaväepolgu staapi, kutsusin polgu sideülema enda juurde ja arutasime siis kahekesi läbi, mis ette võtta. Leppisime lõpuks kokku, et tema moodustab oma meestest töösalga, kes otsekohe algab tööd Ruhjast Kirbla suunas, mina aga sõidan Mõisakülasse ja katsun sealt kokku ajada töölisi liinide korrastamiseks Kirblast Ruhja suunas. Nii ka tehti. Sõitsin veduriga Mõisakülasse ja hakkasin töölisi kokku ajama. Mõisaküla telefonikeskjaamas töötava oma kahe sõduri abil sain raudteedepoost 3 meest ja 4 naist ning kaasa võttes mõned labidad, postironimise küüned ja liinide pingutamise plokid sõitsime Kirblasse, kus asusime kohe tööle. Muidugi ei läinud see töö kuigi libedasti, kuid tööd tehti innuga ja rõõm oli suur, kui järgmise päeva kella 11.00 paiku kohtasime 6. Jalaväepolgu sidemehi.

Liinide korrastamisel olime ka hiljem sunnitud kasutama eratööjõudu, ühendused venisid niivõrra pikkadeks, et sideüksustest lihtsalt ei jätkunud. Muidugi toimus kõige selle tõttu ühenduste loomine diviisi juhatuste ja väeosade vahel pikaldaselt ja sagedasti möödus enne päevi, kui ühe või teise väeosaga jälle ühendus jalule seati. Kuid arvatavasti polnud see ka sugugi parem meie vastase juures ja kõik viperused side korraldamise alal nii-ütelda neutraliseerisid vastastikku.

Kokku võttes olgu siiski tähendatud, et ekslik oleks arvata, et sidepuudumisel väeosad teotsesid omapead, või et korralikku sidet alahinnati. Ümberpöörduvalt, väekondide juhatused nõudsid sideüksusilt nende maksimaalset tööpinget ja seal, kus side juhtimise seisukohalt oli hädavajalik, sinna sai ta ka loodud vaatamata kõigile raskustele.

Raadioside Vabadussõjas.

Major J. Vingisaar.

Nüüd, kus Sidepataljon möödub 20-ndast kilomeetripostist, oleks vahest huvitav lehitseada ka meie Vabariigi raadioside ajaloo esimesi lehekülgi.

Kõneldes raadiost kerkib tahtmata silme ette meie raadioisa, kolonel F. Olbrei kuju. Kolonel F. Olbrei ja raadio on teineteisele nii lähedased, et raske on kujutella neid eraldi. Kolonel Olbrei oli see, kes Vabadussõja algpäevil asetas nurgakivi meie raadiosidele.

1918. a. novembrikuu esimestes päevades ülemlieitnant F. Olbrei sai Ajutiselt Valitsuselt volitused saksa okupatsioonivägede juhatusega läbirääkimistesse astumiseks, eesmärgiga et sakslased meile üle annaks Tallinna Sadamatehastes asuva raadiojaama. Tähendatud raadiojaam oli ehitatud juba vene ajal ja osutus Eesti territooriumil ainsaks jaamaks, mis enamvähem töökorras püsima jäänud. Kuna karta oli, et sakslased lammutavad ja viivad kaasa ka selle jaama, siis astuti samme selle ülevõtmiseks. Raadiojaama ülevõtmine sakslasilt ei toimunud aga päris lihtsalt, sest sakslased nõustusid raadiojaama üle andma vaid rahalise tasu eest, olgugi et neil polnud tasu nõudmiseks mingit õigust, sest jaam oli, nagu nimetatud, sinna püstitatud juba venelaste poolt. Hakati kauplema, mis lõppes sellega, et sakslastele tuli raadiojaama eest maksta 21.750 Saksa marka. Olgu lugu kuidas oli, aga tähtis oli see, et ülesanne sai täidetud ja meie evisime raadiojaama, mille abil võisime ühendusse astuda välisriikidega. Üleantud raadiojaam koosnes kahest saatjast: venelaste ehitatud vanatüübilisest Aisenstein-Marconi 8 KW ja 3 KW Telefunken tüüpi saatjast.

Esimene jaam ei olnud töökorras, sest sealt oli kõrvaldatud pöörleva sädevahe mootor ja mõned mõõteriistad. Puudevate osade juurdemuretsemisega suudeti aga peatselt jaam töökorda seada.

Mis puutub 3 KW jaamasse, siis see oli sakslaste poolt monteeritud Sadamatehastes leitud osadest ja üleandmise momendil täiesti töökorras.

21. novembril 1918 määrati ülemlieitnant F. Olbrei Peastaabi päevakäsuga Tallinna raadiojaama, tolleaegse nimetusega „Tallinna Traadita Telegraafi jaama“ ülemaks ja

hiljem laiendati tema tegevuspiire üle terve Eesti. Esimene mure, mis pärast Tallinna raadiojaama ülevõtmist päevakorrale kerkis, oli raadiotelegrafistide leidmine jaama teenimiseks, missugune ülesanne ei olnud kerge, sest väljaõppinud telegrafiste tuli otsida „tikutulega“. Vastavate eriteadlaste leidmiseks pöörduiti väeosade poole ja kuulutati ajalehes. Kuna esialgu õnnestus leida

Kolonel F. Olbrei VR I/3.

Sidepataljoni ülem 01. 07. 33. kuni 10. 09. 34.

vaid üksikuid telegrafiste, kelledega ei suudetud veel katta kõiki valvekorra tunde, siis ül-ltn. F. Olbrei oli sunnitud ka ise käima raadiojaamas valvekorras.

Detsembrikuu esimestes päevades töötas raadiojaamas juba viis telegrafisti.

Et väljaõppinud telegrafiste enam juurde tulemas ei olnud, siis organiseeriti 1918. a. detsembrikuus kursused raadiomehaanikuté ja raadiotelegrafistide ettevalmistamiseks. Kursuste kestus oli neli kuud ja sinna lähetati väeosadest vastavate eeldus-

tega sõjaväelasi — ohvitseri ja sõdureid. Need kursused teotsesid kogu Vabadussõja vältel, valmistades ette eriteadlasi maaväe ja laevastiku raadiojaamade jaoks.

Tallinna raadiojaam ei jäänud aga ain-saks jaamaks Eestis. Juba 1918. a. detsembrikuus avastati täiesti juhuslikult Kadriorus, Peetri majakese läheduses asuvast kuurist Saksa 2 KW väliraadiojaam, mille okupatsiooniväed nähtavasti olid maha unustanud.

1919. a. suvel saabusid Inglismaalt tellitud uued väliraadiojaamad ja hiljem pärandati lagunevalt loodearmeelt üks Telefunken tüüpi väliraadiojaam. Vastavalt aparaatide arvu suurenemisele kerkisid raadiojaamad ka teistes kodumaa linnades ja ülemleitnant F. Olbreile tehti ülesandeks arendada raadiosidevõrku üle terve Eesti.

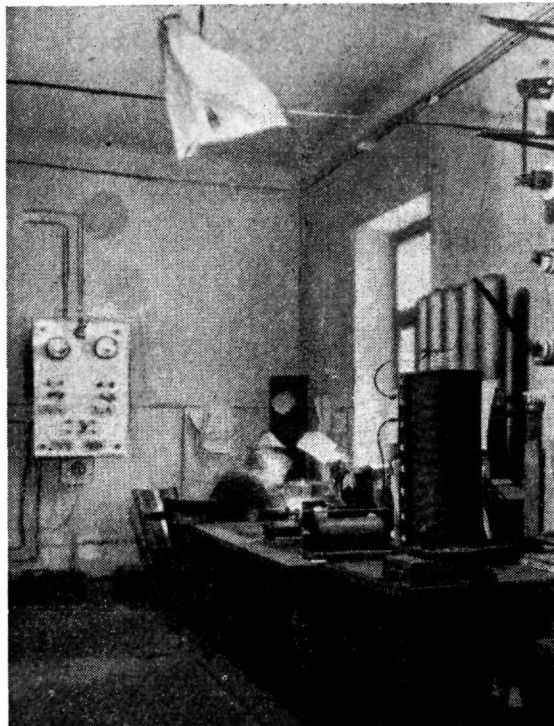
Nii primitiivne kui raadioside Vabadussõja ajal ka oli, evis ta siiski suurt tähtsust meie riigikaitse töös, sest ta oli ain-saks sideks välisriikidega. Nii oli raadioside loodud vahetult Nõukogude Venemaaga, Rootsiga, Lätiga ja Poolaga. Peale selle oli kaudne ühendus üle Varssavi ja Vaxholmi Inglis-, Prantsus- ja Saksamaaga. Huvitav on märkida, et ühel ööl õnnestus pidada otseühendust ka Eiffeli raadiojaamaga.

Raadioside tegevus Vabadussõja algpäevil seisnes sidepidamises välisriikidega ja oma- ning välisriikide laevastikega. Alles 1919. a. suvel raadiojaamade juurdemuretsemisega avanes võimalus raadioühendust luua ka sisemaaga.

Mis puutub Tallinna raadiojaama ülesannetesse Vabadussõja ajal, siis tähtsamad

Sakslaste poolt maha jäetud ja meie poolt korda seatud raske välisraadiotelegraafijaam töö.

Tallinna sadama sädetelegraafijaam, sakslastelt üle võetud novembris 1918.

neist olid: välisriikide raadiojaamadelt pressi- ja muude teadete vastuvõtmine; ühendusepidamine laevadega, eriti mere- ja dessantoperatsioonide läbiviimisel; väerinde olukorra kohta informatsiooni üleandmine välismaale; meteoroloogiliste ning jääteadete üleandmine; propaganda teostamine ja hiljem ühendusepidamine sisemaaraadiojaamadega. Peale nende ülesannete teostas Tallinna raadiojaam veel postiametkonna telegrammide vahetamist. Tallinna raadiojaama töödest võiks eriti alla kriipsutada inglise laevastiku saabumise teate vastuvõtmist Liibavist, maaseaduse üleandmist Londoni ning rahuläbirääkimist Petrogradi ja Moskvaga.

Kui arvestada neid tingimusi, milledes Tallinna raadiojaamal Vabadussõja ajal tuli teostada, siis ei olnud tal sugugi kerge oma ülesannetega toime tulla. Raadiosaadete vastuvõtmine toimus tol ajal veel primitiivsete kristalldetektor-

aparaatidega, milliseid ei saa võrrelda praeguste moodsete lampaparaatidega. Vaatamata sellele, et kasutamisel olid ka madalsageduse lampvõimendajad, oli vastuvõtmise ulatus väga piiratud. Sageli tuli vastu võtta tähtsaid telegramme peatelefonis vaevalt kuulda olevate signaalide näol, kus iga vähemgi tähelepanu kõrvalekaldumine tõm-

bas tööle kriipsu peale. Sellane väsitav ja vastutuslik töö nõudis telegrafistidelt suurt pingutust.

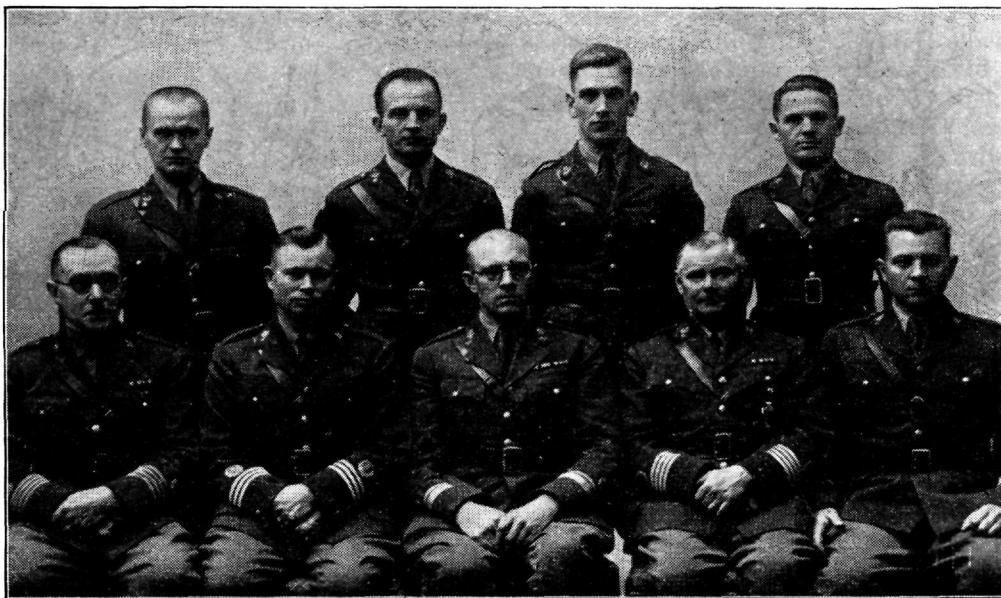
Kõigile raskustele vaatamata suutis vabadussõjaegne raadioside siiski eduga täita temale pandud tähtsaid ülesandeid ja teenida meie kodumaa tänu.

Rahuaegne töö Sidepataljonis.

Major H. Jens.

21. novembril s. a. Sidepataljon pühitseb oma 20. aastapäeva. Sel juubelipäeval pataljon võib täie rahuldustundega meelde tuletada oma loomist, raskeid pingutusi vabadussõjapäevil ja aastaid kestnud tõhusat tööd rahuaegses olukorras. Olgu siinkohal tähendatud, et vabadussõjaegne sideüksus-

- alatise kaadri erialaste teadmiste täiendamine,
- väekoondiste ja suuremate garnisõnide sõjaväe sidevõrkude teenimine ja korrashoid ning
- sõjaväe sidevarustise üldine korrashoid, remont ja moderniseerimine.

Sidepataljoni Ohvitseridekogu juhatus ja revisjonikomisjon.

Esimeses reas keskel — kogu esimees major J. Vingisaar.

te organisatsioon püsis väheste muudatustega kuni 1924. aastani, millal loodi Sidepataljon tema praegusel kujul. Sidepataljoni töö- ja tegevusala on laialdane ja mitmekülgne, sisaldades nii mõndagi, mis ei mahu käesolevasse kirjutisse.

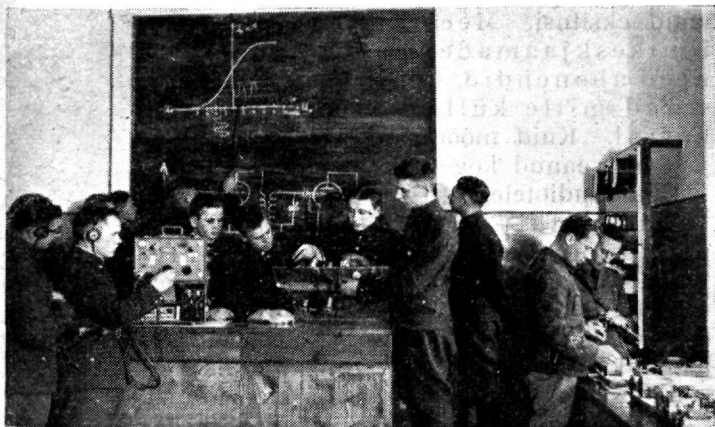
Rahuaegses olukorras on pataljoni peamisteks ülesanneteks:

- ajateenijate sõjaline- ja sidealane ettevalmistamine,

Ajateenijate väljaõpet pataljonis teostavad sidekompanid ja õppekompani. Noorsõdurite sissekutseid teostatakse kaks korda aastas. Pärast 3-kuise noortekursuse lõpetamist vastavate kompanite juures lähetatakse umbes 50% noortekursuse lõpetanud reamehi õppekompanisse raadio-, telegraafi- ja telefoniklassidesse vastavate erialaste teadmiste omandamiseks, kuna ülejäänud reameestest osa määratakse teenistusse sõjaväe

1. Raadiooperaatorite klassi ülem. Filmib, veab kihla ja annab sädemega pihta ja sisaldab ka nalja tilka. 2. Meestele annuseid jagab ja värvimiseks raha vajab. „No kas sa näed, tõmban homme veel üle ja ongi valmis!“ 3. Saab ka sõpradeta läbi. „Ära kardal!“ 4. Kohvik, frakk ja valge saal — muidu nooblit meest ei saa! „Väga õige, väga õige!“ Eri-ala — rivi. 5. Morseklassi ja auto ülem. „Mis on kasulikuum, — kas osta auto, osta maja või võtta naine? — kõiki korraga ei saa.“ Omavahel „Nižegorodets“. „Hei, hei, hei...!“ 6. Hoolitseb, et rahval oleks „sibulast ja kala“. Tulevane raadiospets ja kaugenägija. 7. „Kui kümme ei tule — kaitsevinna ja pigista!“ 8. Käitise direktor; kõva käega mees — ei salli võõraid oma käitises. „Väl-l-lja!“ 9. Jaana. Varustab rahvast „elatismiinimumiga“ ja võiduloosidega, mis kunagi ei võida. Kodus õilsahingeline noore pruudi mees. 10. Kardab masinat, eriti aga saapamasinat. Muide tegeleb ka „ohmi“ seadusega. 11. Sõjaväes õpetab snaipreid, eraelus pallikapten. „See oli ... Helsingis ... Stokholmis ... Riias ... Kaugnases ... küll sai nalja! ptüh, ptüh ... on sul üks suits?“ 12. „Rutšinski ehk Pivintšivo“ — õpetab laskmist märklehtede pihta, kuid isiklikult eelistab elavaid märke. „Uhtim, šluhtim didi-ridi-ris!“ 13. Värskte jõud. Elame — näeme. 14. Kõnepüüdejaam ... kaablivärten ... kõrgesagedusetelefon ... rebastefarm ... Miks see membraan neid korraga vastu ei võta?“ „2. Diviisis nõnda ei tehtakse!“ 15. Õppeosakonna juhataja; rahulikku ise, kuid mitte karikavõistlustel. „Joh, joh ...!“ 16. Side šeff ning läbi ja läbi raadioaktiivne element. Moderniseerib ja motoriseerib, radiofiteerib ja produtseerib. Kes seda ikka teeb kui mitte tema ise. 17. Rivijaoskonna juhataja ja pika jutuga mees „Kirat! koer ulub ja ulub mu värava ees...“ 18. Juhib majandusala ja toob Ülemistelt kala. Hüpnoteerib ja psühhoanalüüserib. 19. Pealinna võrgu ülem ehk pataljoni „Caruso“. „Poisid, teeme üks rivilaul!“

Raadioklass.

Raadioklassi õpilasi õhtusel ettevalmistusel.

telefonikeskjaamadesse vastavais garnisonides, osa aga jääb alale kompanitesse ja nendega võetakse läbi reameestekursus. Õppekompanis kestab kursus telefoni- ja telegraafiklassides neli kuud, raadioklassis — kuus kuud. Pärast kursuse lõpetamist lähetaatakse kursuse lõpetanud telegrafistid ja raadiotelegrafistid üle riigi laiali teenimiseks garnisonide telegraafi- ja raadiojaamadesse, kuna telefoniklassi lõpetanuist moodustatakse kaader — jaoülemad ja nende abid — järgneva noortekursuse jaoks.

Ajateenijate teenistusaja kestus pataljonis oleneb sellest, missugusele erialale iga üksik ajateenija on määratud: nii on õppekompanit mittelõpetanud telefonistidel teenistusaja kestus 12 kuud, õppekompani lõpetanud telefonistidel ja telegrafistidel 15 kuud ja raadiotelegrafistidel 16 kuud.

Sidepataljoni õppekompani on aastate jooksul välja kujunenud selleks õppekeskuseks side alal, mille peavad lõpetama ka kõik üleajateenijad jalaväe sideüksustest. Sellel otstarbel lähetaatakse iga kursuse algul teiste väeosade sideüksustest keskmiselt 6—7 üleajateenijat Sidepataljoni juurde ja juba lähemas tulevikus jõuame niikaugemale, et kõik sidealal teenivad üleajateenijad ka jalaväe sideüksustest evivad vastavat erialast väljaõpet. Siinkohal ei saa ka tähendamata jätta, et Sidepataljon ei anna oskustöölisi mitte üksi sõjaväele, vaid pärast teenistusaja lõpetamist siirduvad nii mit-

med pataljoni erialaseid teadmisi omandanud noormehed sidealastele töödele väljaspool sõjaväge. Luuduseta võib tähendada, et suur enamus Eesu laevadel ja Postitalituse raadiojaamades teenivaid raadiotelegrafiste on saanud oma erialase ettevalmistuse Sidepataljonis. Ka leidub kaunis suur protsent telegraafi-telefonide montööre jne., kes on leidnud teenistuskohad nendel aladel Postitalituse asutistes.

Side-erialaste õppuste tõhusamaks läbiviimiseks on pataljon suurt rõhku pannud vastavate õppeabinõude muretsemisele ja ruumide kohandamisele. Möödunud suvel moderniseeriti ja viidi ajakohasele tasemele õppekompani telegraafi- ja telefoniklassid. Käesoleval aastal valmis moodse sisustusega raadio- ja alatise kaadri loengute ning praktiliste tööde klass, mis on varustatud kummipõrandaga, võimalike elektrilöövide vältimiseks katsestatimisel ja praktilisel tööl kõrgepingega.

Side-erialaste õppuste kõrval pataljonis on suurt rõhku pandud ka alatise kaadri ja ajateenijate lahingulisele väljaõppele ning nende lasketasapinna tõstmisele. Juba mõned aastad tagasi valmis 10-kohaline 200 m laskerada, mis varustatud lasketagajärgede näitamiseks väga otstarbekohase lampsignalisatsiooniseadisega iga laskuri tarvis. Möödunud aastal pataljon rikastus 12-kohalise 50 m laskerajaga. Kõik see kokkuvõetult on aidanud kaasa pataljoni laskeala tõstmiseks ja viinud pataljoni laskealal tehniliste väeosade hulgas esiridadesse.

Alatise kaadri erialaste teadmiste täiendamist teostatakse vastavate õppekavade alusel, kus peamist rõhku pannakse side-

Telegraafiklass. Telegrafistid katsetel.

alaste küsimuste detailsele uurimisele mitmesuguste taktikaliste ülesannete lahendamisel. Väga õpetlikuks, huvitavaks ja silmaringi laiendavaks on ohvitseridele antavate iseseisvate uurimuste ettekandmine, kus teemadeks on peamiselt moodsete sideabinõude ehitus, nende käsitsemisviise ja sidealaseid uudiseid välismaalt.

Sidepataljoni üheks tähtsamaks ülesandeks on kõigi sõjaväes kasutusel olevate radio- ja telegraafijaamade komplekteerimine vastavate seadiste ja personaaliga ning telefonikeskjaamade teenimine nendes garnisonides, kus suuremad väekoondised. Olgu

maid eksitusi. Meeste pingutusi telefonikeskjaamades peaks nägema ka need abonendid, kes mõnikord nurisevad mitte küllalt kiire teenimise korral. Kuid mööduvad päevad ja algajast on saanud kogenud telefonist, telegrafist ja raadiotelegrafist.

Sidepataljoni õlgadel lasub ka peagu kõigi sõjaväes tarvitusel olevate sideabinõude korrashoid ja remont. Selle töö läbiviimiseks onataljoni koosseisus õppetöökodad, mis koosnevad sepa-, lukusepa-, puusepa- ja nikeldamisetöökodadest ja elektrotehnikalaboratooriumist. Peale üleriigiliselt tarvitusel olevate sõjaväe-

Sidepataljoni Üleajateenijatekogu juhatus.

Vasakult kolmas — esimees veltveebel J. Tabur.

näiteks tähendatud, et Tallinn-Nõmme garnisonis on Sidepataljonil teenida 12 telefonikeskjaama. Töö garnisonide sidejaamades on ajateenijatele tõsiseks tuleprooviks sidealal, siin selgub meeste intelligentsuse ja närvide vastupidavus. Üheks raskemaks momendiks on ajajärk, kus noored vahetavad keskjaamades vanu sidemei, viimaste teenistusest vabanemise puhul. Lühikese teenistusaaja tõttu ei ole veel suudetud omandada kõiki praktilisi kogemusi tööalal; kuna vanemad kaasteenijad, kes õppeajal abiks olid, puuduvad, siis vaatamata suurile pingutusile ja parimale tahtmisele tuleb tegevuses ette vähe-

sideabinõude korrastamise valmistatakse neis töökodades ka täiesti uusi sideabinõusid. Alles möödunud aastal valmisid siin uued „R“ tüüpi raadiojaamad, mis oma konstruktsioonilt on otstarbekohased ja töötamisel on andnud väga häid tulemusi.

Kõike kokku võttes peab tähendama, et rahuaegne töö Sidepataljonis on väga mitmekesine ja intensiivne — tuleb samu pidada järjest arenevate tehniliste saavutistega, et osata kasutada uuematüübilisi, moodseid sidevahendeid. Töö on sidemeeste alati oodatav ja seda täidetakse parima innu ja armastusega.

20. aastapäev

5. Üksikus Jalaväepataljonis.

Jägala jõelt Narva jõele.

5. (Rakvere) Jalaväepolguga Vabadussõjas.

Kapten G. Simmo.

Uueaasta-päeval 1919 jõudis meie polk taandumisel oma kurnatud roodudega Jägala jõe kallastele. Täisarvulistest roodudest oli järele jäänud paari nädala jooksul vaid väikesed salgad ja neistki mõned varem roodudena eri numbrite all olevad olid viimaseil päevil ühendatud koondroodudeks. Tallinna tornid aga paistsid juba seljataga. Järelemõtlemisel võis tekkida seisukord, mis võis näida meeleheitlikuna, kuid väsitav valveteenistus ei andnudki aega anduda pikemaile mõtisklusile. Lootsime omaette, et Tallinnas ehk suudetakse siiski midagi ette võtta, ähvardavast seisukorras pääsmiseks tee leida.

Jägala jõgi ei pakkunud erilisi soodustusi positsiooni mõttes, kuid ta moodustas siiski teatava markantse joone suurte metsade keskel, mis ulatusid jõest ida poole kuni 20 kilomeetrini, lääne poole aga mitmesuguste kaugusteni. Mis aga kõige tähtsam — meie lähemas seljataguses kulges tee rööbiti jõega, s. o. meie eeljoonega. Seda teed mööda pidasime ühendust üksikute metsalaiustesse uppuvate meeskondade vahel.

3. jaanuaril vaenlane jõudis põhja pool raudteed Priske juures meie asukohani, järgneval päeval ootamatult raudtee äärde ja õhtul meie polgu paremal tiival Vetla veski juurde. Kuigi meie koosseis oli äärmiselt kokkukuivanud, olid järelejäänud sõjaliselt seda kindlamad. Soomusrongide

ja 1. Polgu ning Balti pataljoni abiga suutsime tagasi lüüa kõik vastase kallaletungid eesnimetatud punktides. Kolmekuningapäeval asusime ise pealetungile, olles meie parema tiiva ees puhastanud juba päev varem vaenlasest mõned talud. Siit peale algas polgu suur sõjakäik kodumaa vabastamiseks. Kui meie formeerimisajajärgus olevad väeosad taandusid sajakuuekümmekilomeetrilise teekonna Narvast Jägalani nelja ja poole nädalaga, siis katsime nüüd oma äärmuseni kokkukuivanud koosseisudega sama teekonna tagasi kahe nädalaga. See oli suur sõjakäik, milles rännaku raskused ületasid sõjategevuse raskused, sest meie juhtide õige olukorrahindamise tagajärjel paralüseeriti vaenlase pidev vastupanu edasiliikumise kiirusega. Kiirus oli see, mis murdeajajärgu kokkupõrgetes üllatatud ja kannatada saanud vastase väeosi pidi tegema võimetuks meile vastupanu organiseerima. Kiirusega pidime ette jõudma, et vastane ei jõuaks uusi vägesid kohale tuua. Nii oli meil kokkupõrkeid esialgu ainult taandumisel tabatud vaenlase vähemate üksustega, nimelt Lehtmetsa ja Albu mõisa juures. Tõsisemat vastupanu leidsime enne Rakveret vaid lõuna pool Amblat Roosna mõisa juures. Sealt edasi kuni Rakvereni õigupoolest enam vaenlasega kokkupuuteid ei olnudki.

Rakvere, meie polgu sünnilinn, jäi meie liikumisteel kõrvale, möödumisel saime heita sinna poole vaid korra pilgu üle meist vasa-

kule jäävate lagedate väljade. Nii väga oleks paljud meist tahtnud näha sel hetkel linna ja enamlaste veresaunast pääsenud elanikke ning üles otsida tuttavaid — kuid meie ülesanne kutsus meid itta. Ainult polgu luure läks 12. jaanuari hommikul linnast läbi, jõudes esimesena rasket enamlaste ikkest vabanenud linna. Hiljem tuli sinna soomlasi ja 1. Polgu osi. Samal päeval oli ka lõuna pool Rakvere linnast möödunud polgu 1. roodu nn. „paljasjalgsete salgal“ õigest marsruudist kõrvale kaldumise tõttu ootamatu kokkupuutumine vastasega Mõdriku külla juures.

Meie võitlejatepere oli koosseisult väga mitmesugune. Kui kuu aja eest Rakverre kogunesime, võis meie meeskondi võrrelda rongilt mahatunud reisijate kireva perega. Üks oli siit, teine sealt, üks noor, teine vana. Seal oli inimesi igast haridusastmest ja igast elukutsest, nende hulgas paljusidki, kes olid teenistusse tulnud vabatahtlikult. Eriti puudulik oli riietus ja jalatsid. Vormiriidest ei olnud juttugi. Väliseks tunnuseks oli küll määratud eesti värvides või valge side vasakul varrukal, kuid olime niivõrra koormatud oma otseste sõjaliste ülesannetega, et polnud aega rõhku panna sellasele, meie arvates tühihüüdlale. Rõhuv enamus kandis maal tarvituselolevaid mitmevärvilisi palituid ja joppe ning talvmütse, kuid oli paljusid ka vene sineleisi ja vene suvi- ning talvmütsides.

Kui taandumisel lootuse kaotanud ja sõjahirmust arad sõjamehed olid kodudesse valgudes maha jätnud oma võitlust jätkavaid kaasvõitlejaid, siis nüüd hakkasid paremad neist vabatahtlikult oma üksustesse tagasi ilmuma. Nii suurenesid võitlejate read ja võiduga tõusis võitlejate meeleolu. Rõõmsate südametega, kuigi seda sageli ei tihatud väljendada, võeti meid vastu ka elanike poolt punaste hirmust vabanenud külades. Meie vajasime kohalike elanike kaasabi suurimal määral. Nii toideti meid, veeti meid hobustega ja anti meile riideid ja jalatseid. Ei saa küll ütelda, et eriti varustise saamine oleks olnud kerge ja elanikkond selles vastutulelik, kuid see oli arusaadav, sest pikkade sõjaaastate järele neil endilgi oli puudus majas. Varustist aga vajasime, sest viletsate jalatsitega meeste tagavedamine kühthobuseil oli meile enne koormavaks kui abiks sõjategevuses.

Nii kestis meie rännak edasi. Õhtul uude külasse jõudes otsiti kohe üles külavanem, et edasi anda korraldusi toidu, hobusemoona ja samuti kühthobuste muretsemiseks, misuguseid vajasime järgmise päeva hommikuks, kui mitte meeskonnale, siis vähemalt

Alampolkovnik N. Reek.

5. Jalaväepolgu formeeriija ja esimene ülem Vabadussõjas, nüüd kindralleitnant ja Sv. Staabi ülem.

voorile. Enne Rakveret jäid maha, purustatud raudteesildade tõttu, polgule tõhusat toetust andnud soomusrongid. Rakvere vabastamise järele tõusis võitlejate meeleolu veelgi. Kui varem olime liikunud sagedasti pea norus, siis seal juba ajasime kõikendid sirgeks ja pea püsti.

Eeskirjeldatud koosseisuga, välimusega ning meeleoluga siirdusimegi siis pärast Rakveret Virumaa metsadesse. Seni olime pidanud 6 peatust ja ööbinud Lehtmetsa juures Jäneda ümbruses, Ambla ees, Amblas, Valgejõe kallastel ja Rakvere ees. Rakverest möödunud, peatusime õhtul osa Viru-Jaagupis ja osa Kantküla, Mõdriku, Mägide ümbruses, kuna eelosad jõudsid Kunda jõeni. Sellest ümbrusest saime ka hobuseid järgmise päeva teekonnaks, mis kujunes õieti üsna lühikeseks. Liikusime vaid Miila, Palasi mõisa joonele. Seda joont õigupoolest tulebki lugeda meie edaspidiseid teid ümbritsevate metsade läänepiiriks. Järgmise päeva eesmärk oli jõuda välja Maidla mõisa, Piilse joonele. Kuna lõunapoolne kõrvalgrupp, kattes oma metsateekonna, täitis päeva kestel tiivakaitse ülesandeid vaenlasega kokku puutumata, oli põhjapoolsel peagrupil kokkupõrkeid vaenlasega Savalo, Maidla

ja Uniküla ning Aadu, Nõmme juures. Vaenlase vastupanu oli aga igalpool nõrk ja nii jõuti uuel joonel kergesti öökorteritesse. Üle nädala kestnud liikumise järele anti meile nüüd päevane puhkus, nii et suuremale osale järgnev pühapäev kujuneski puhkepäevaks. Luuresse määratud osadel läks aga see mõnus kaotsi, sest polguülem ei tahtnud anda vaenlasele aega kogumiseks. Luuresalgad saadeti kaugele ette vaenlase asukohtade kindlakstegemiseks ja tema pidevaks ähvardamiseks. Üks meie luuresalkadest samal puhkepäeva õhtul sattuski vaenlase vastupanule Ereda mõisa juures. Lühikese tulevahetuse järele taandus vastane, jättes meile mitmesugust sõjasaaki. Veel õhtul Eredale saadetud rood omakorda saatis välja luure, kes mõisast edasi liikudes sattus Sompa, Rutika juures vaenlase ahelikule, kes oli kindlalt enda alla võtnud seisukohad küla ees.

Järgmisel päeval, s. o. 16. jaanuaril, olid meil vaenlasega kogu rännaku aja kohta kõige tõsisemad kokkupõrkeid Sompa, Rutika külade juures, kus vaenlane oli endale leidnud head seisukohad vastupanuks ja pidas seal kinni meie põhjapoolse grupi kuni õhtuni. Veelgi üllatuslikum aga oli polgu ülema enese juhtimisel oleva lõunapoolse

peagrupi tegevus Pagari mõisa all. Pagari mõisa ümbrusse oli jõudnud juba varem lõuna poolt Balti pataljoni. Meie 6. roodu rünnaku ajal mõisale läänest, ilmusid kohale edast ka Balti pataljoni eelsalgad. Ümberpiiramisest tingituna olid vaenlasel siin suured kaotused surnutena ja vangilangenutena ning ta jättis meie kätte hulga varustist. Paljud meist said siin pajukoorevärvi vene poolkasukad, mida kandsid kogu sõja kestel. Õhtul hilja vallutasid polgu selle grupi eelosad ülesande kohaselt veel Jõhvi aleviku.

Kõgemalt poolt tulevate korralduste kohaselt pidime jääma Jõhvi ümbrusse esialgu peatuma, saates ette ainult luure, lõuna pool raudteed, et vaenlane ei saaks üllatada ja paralüseerida meie põhja pool raudteed Narva peale liikuvate naaberväeosade tegevust. Polguülem al-polk. N. Reek sai teada, et polgu seismajätmine Jõhvi rajooni on tingitud meie teel ees olevaist metsadest ja soodest, kus ei pidanud olema mingisuguseid teid. Elanikelt kuuldi aga, et metsi ja soid läbib talitee, mis kulgeb algul põlluvaheteid mööda ja hiljem metsasihte kaudu ning viib Varaverest üle Rikandi, Vivikonna, Sirgala Metsküla peale. Kuna polk kogu aja üha innukamalt oli ruttanud ida poole,

Moment lahinguõppuselt 5. Üksikus Jalaväepataljonis.

silme ees kõrge eesmärk — vaenlase kodumaalt väljatõrjumine — siis näis sel hetkel eesmärgile püüdmisest loobumine korralike teede puudumise pärast vähe põhjendatuna. Niisama kui meie polguülem, ei tahtnud eesmärgile lähenemisest loobuda ka meie uue lõunapoolse naabri Ratsapolgu ülem. Endine lõunapoolne naaberväeosa oli saanud vahepeal käsu liikuda Vasknarva peale. Nii tulidki mõlema väeosa ülemad al-polk. N. Reek ja rittmeister G. Jonson Vasaveresse kokku nõu pidama. Kõrgemalt poolt saadud Narva vallutamise kava läbi arutades, leidsid mõlemad, et nende väeosade kõrvalejätmine pole soovitatav, ja otsustasid paluda, et neile antakse luba liikuda Narva peale eesmainitud teed kaudu Metskülla ja sealt edasi Auvere kaudu Narva.

Õhtul hilja tuli diviisi staabist luba liikumiseks. Ettevalmistusi tegema oli asutud juba varem. Rännakute pinge, mis oli kogu aja kasvanud, jõudis siin oma haripunkti. Polgu umbes 450-meheline lahingukoosseis ja voor paigutati Vasaverest ja ümbrusest kokku aetud ligi 200 kühthobusele. Teejuhiks sai, nagu 200 aastat varem tosin km siit põhja poole oleval Pühajõel Kaarel XII ajal, kohalik elanik, kes metsateid tundes viis pealetungijad sügavale venelaste seljataha. Kaasavõtmiseks võeti lahti kaks suurtükki, üks meie polgu ja teine Ratsapolgu juures olevast patareist ning paigutati samuti regedele. Nii asusime 18. jaanuari hommikul kell 7 Vasaverest teele.

Ees liikus polgu ülem teejuhi ja ratsakomandoga, järel ligi 2 kilomeetri pikkune voor kühthobustel, igal kolm kuni neli meest. Voori keskel regedele asetatud

Rätsepmeister Jüri Ahven

Vabaduseväljak nr. 1 Tallinn
Telefon 466-41

lahtivõetud suurtükid. Kühthobuste hulgas liikusid ka roodu oma hobused vastavalt oma meeskonna juures. Ilm oli vaikne, maa eelmiste päevade sula järele vähe kahatanud. Algul oli tee käänaklik, loogeldes küla põldude ja karjamaade vahel ning kulgedes hiljem kilomeetritepikkustele sirgetele metsasihtidele, mille keskel kraavist väljapillatud mullast tehtud tee, ühel serval sügav metsakraav, teisel metsast puhastatud madal mätlik kitsas võsane riba. Sellel kitsal sihilindil liikus voor tundideviisi, meeskond osalt ülevas meeolus teed palistavate metsade salapärasest majesteetlikkusest ja silmapiiri taha kaduva sirge sihi näiva otsatuse mõjust, osalt aga ootuse ärevuses, — kus tuleb selle erilise rännaku lõpp ja mis ta meile toob. Pühalikku vaikust liikumisel segasid vaid lund ja jääpuru löikavate reejalaste rudin ning kõrvale tuttav reeaiste nagin ja laksatused. Mitmetunnise liikumise järele tuli keset sood ootamatu takistus. Möödunud sulad ilmad olid mädasool oleva jääkatte pehmeks teinud ja hommikune kirmetis ei olnud küllalt tugev raskete suurtükiregede kandmiseks. Närvilisemais võitlejais tekkis juba kahtlus, et mis saab edasi, sest keskpäevaks muutub ilm täiesti sulaks ja vaenlase üle polnud mingeid kindlaid teateid. Ligi tunnise peatuse jooksul suudeti teeäärest raiutud kasevõsaga siiski teed kindlustada niivõrra, et pääsesid üle patarei reed ja selle järele julgelt ka ülejäänud voor. Õhtul kell 7 olime soode ja metsade teisel kaldal Metsakülas. Rõõmsamalt löid tuksuma võitlejate südamed, kui nähti jalge all kindlat maad ja endi ees lagedat välja, kus võidi hargneda laiali ja tarviduse korral astuda võitlusse vaenlasega. Vaenlast ei olnud aga siingi. Meie ja meiega koos liikuva Ratsapolgu luure oli küll päeval Metskülas vaenlast kohanud, kuid need järelosad olid jällegi kadunud kiiresti ida suunas. Meil oli selles kokkupõrkes olnud ka kaotusi — üks tubli ratsamees ja hobune olid kaotanud siin oma elu ning peale selle meie polgust veel üks tubli allohvitser saanud haavata.

Metskülas oli peatus, siin kinnitati keha ja valmistuti uueks edasiliikumiseks. Et küla oli väike, siis terve kolonn võttis aset lagedail väljadel, moodustades suurejoonelise sõjalaagri.

Kokku ratsameestega ja kühdimeestega andis meie kolonn üle tuhandepäise inimkogu. Sellest võis leida laagri serval olevais üksikuis talumajades ulualust vaid murdosa. Enamus aga grupeerus paari- kolme ree kaupa üksikuisse vähemaisse

Moment rk-osade õppuselt 5. Üksikus Jalaväepataljonis.

ringidesse, mille keskele süttisid üksteise järele laagrituled. Öhtuvaikuses täitus peagi terve laager tuledega. Poole tunni pärast oli igal ringil oma öitsetuli, mille ümber soojendasid nüüd päevapikkusest sõidust kangestunud liikmeid külmetanud sõdurid ja küüdimehed. Pimeduse suurenedes valgustasid loitvad leegid kogu laagrit salapärase valgusega, pakkudes oma koguses mõjuvat laagripilti. Taeva poole tõusvate suitsusammaste üksteist jälgivad hõbedased keerud palistusid vahete-vahel mänglevate kuldsete sädemete hulkadega, mis kadusid koos suitsuga kõrgele laagri kohal. Mustendavale taevavõlvile andsid need eesti malle laagrituled kaugelepaistva kuma, kuulutades ümbruse metsadele ja küladele vabastajate kohalejõudmist.

Mõnetunnise peatuse järele liikusime edasi samadel küüthobustel. Kell 1 öösel jõudsimme Auverre ja siin oli uus peatus. Kuna Metskülas saime teateid vaenlase üle, siis siin olid teated ümbruse kohta puudulikumad ja meile ei lubatud korrata öitsetulede süütamist. Laagrituled oleks võinud meid kergesti reeta, ja tuledest valgustatud mehed oluks metsast väljahiilivale vastasele heaks märgiks. See mõnetunnine peatus Auverres oli meile eriti raske. Üksikud

majad peatuskoha ümber suutsid pakkuda sooja ja varju ainult üksikuile. Suurem osa veetis aga aega lagedal väljal, võideldes väsimuse, külma ja unega. Mõned, kes keelust hoolimata lumele olid istunud, uinusid väsimuse tõttu otsekohe ja nende äratamine oli seotud kaasvõitlejate suurte pingutustega. Kui lõpuks saabus korraldus edasilükkumiseks, siis tundus see nagu õigeksmõistmisena raske kohtuotsuse ootel. Pääsime jälle liikuma et läheneda sihile — Narva linnale — mis oli kerkimas juba õige pea kaugusest silmade ette. Auverrest oli enne meid liikuma hakanud Ratsapolk, kes siit peale liikus meie ees kuni Narvani. Liikunud läbi Arumäe küla, jõudsimme kiidu ajal Soldina jaama juurde. Seal näidati meile esimest Narva ümbruse sõjasaaki: kahte punaste soomusrongist mahajäetud veovagunit, mis sisaldasid laskemoona ja lõhkeainet. Auverre juures oli veel väike peatus, kus polk jaotati kahte ossa, üks liikumiseks raudtee äärt mööda, teine maanteed mööda. Kõigile ootustele vaatamata vaenlasega aga kokkupuuteid ei olnud siingi. Narva jõudis meie polgust esimesena maanteed mööda liikuv grupp, kes tee ääres leidis veel sõjasaagina ühe vaenlasest mahajäetud sõjalennuki ja pani selle juurde

valve. Tallinna maanteel oleva kellaäri kell näitas 5 minutit üle 10, kui kolonn sealt möödudes liikus Peetri turule. Narva oli aga vallutatud juba eelmisel öhtul soomlaste poolt, kelle kuuseokstega ilustatud mütsides postid tänava nurkadel tervitasid meid rõõmsate nägudega. Peetri turul nägime ägeda lahingu tagajärgi — lage väljak oli üle külvatud vaenlase laipadega, mis takistasid liiklemist tänavail ja kõnniteedel. Pärast kuulsime, et kõige verisemad sündmused linna vallutamisel olid arenunud just siin. Narva oli vaenlane maha jätnud ka suure sõjasaagi mitmesuguse va-

rustise näol. Pärast lõunat ületasime Narva jõe ja võtsime enda alla Jaanilinna, — viimase seni vallutamata jäänud Narva linnaosa.

Nii möödus see ettevõtlik rännak õnnetähe all: meil polnud ainustki langenut, haavatuid terve polgu peale kokku vaid 30 ümber. See rännak pakub kujuka näite eesti sõjamehe pingutusvõimest, juhtimiskusest ja saavutistest. Ajaloosse ja osavõtjate mälestusse jääb see episood Vabadussõjast püsima ilusa pildina, mis ülen-dab meelt ja tiivustab järeletegemisele.

Rahuaegne töö 5. Üksikus Jalaväepataljonis.

21. novembril pühitseb 5. Rakvere Jalaväepolgu järglane, 5. Üksik Jalaväepataljon oma 20. sünnipäeva.

5. Rakvere Jalaväepolk kuulus nende esimeste jalaväepolkude hulka, millised kutsuti ellu Ajutise Valitsuse otsusel 21. novembril 1918. aastal. Tema sünd ja loomine teostus väga raskeis ja segaseis oludes. Vaevalt suudeti alustada formeerimist, kui Nõukogude Vene algas meie vastu sõjategevust. Samaaegselt kurnasid meie kodumaad lahkuvad okupatsiooniväed. Lahinguid lüüa ja vastase löökide all organiseeruda, see oli pingutav töö.

Oma esimese ülema alampolkovnik N. Reeki juhtimisel polk kasvas ja kujunes tubliks lahinguüksuseks. Ta kuulus nende väheste väeosade hulka, kes siis, kui teised üksused alles tegevusse astusid, oli isamaa kaitsel juba lõõnud arvukaid lahinguid ja ohvriks toonud isamaale paljusid võitlejaid.

Raskes ja ennatsalgavas võitluses püsis 5. Rakvere Jalaväepolk meie iseseisvuse kaitsel kogu Vabadussõja kestel.

Polgu järglasel, 5. Üksikul Jalaväepataljonil, on suur uhkusetunne nende meeste vastu, kes viisid polku meie omariikluse loomisel võidult võidule.

Vabadussõda lõppenud, polk algas rahuaegset tööd. Mitmekordsete ümberformeerimiste järele kujunes temast 1928. a. praegune üksik jalaväepataljon, milline rahuaegses töös on võtnud endale eeskujuks selle innukuse ja kohusetunde, mida üles näitas tema eelkäija 5. Rakvere Jalaväepolk võitluses vaenlase vastu meie riigi kõige raskemal päevil.

Vaadates tagasi pataljoni rahuaegsele

tööle ja saavutisile, märgime siinkohal üldis joontes viimase viie aasta tööd ja tegevust.

Noorte väljaõpe. Pataljon teostab peamiselt Viru- ja Järvamaalt päritolevate noorte väljaõpet, kusjuures noored moodustavad võrdlemisi ühtlase haridusliku tasemega ja võimetega kontingendi.

Väljaõpe teostub kindlate, läbikatsetatud ja otstarbekaks tunnustatud õppemethodide järgi, mida viimase viie aasta jooksul noortekursuste vaheaegadel on mitmekülgset kontrollitud ja korrigeeritud, kusjuures eriline rõhk on pandud juurdetuleva noorema kaadri praktiliste oskuste täiendamisele ja süvendamisele.

Õppeabinõusid on viimaste aastate jooksul pidevalt täiendatud ja ajakohastatud. Raskusi tekitab vaid suvel lahingulise väljaõppe jaoks sobiva maastiku leidmine alalise asukoha läheduses.

Eriti silmapaistvaid tagajärgi noorte väljaõppel on saavutatud viimase viie aasta jooksul laskeasjanduses.

Kokku võttes: võimalused noorte edukaks õpetamiseks on olemas ja seni on suudetud noored kursuse lõpuks viia teadmiste poolest heale ning mõnedel aladel isegi väga heale tasemele.

Sõdurite elu-olu, meelelahutus, sport. Kasarm on uus, korralikult remonditud ja sisustatud. Toitlustamine toimub suurima hoolega. Moodses ühisköögis toimub töö peamiselt masinatega, mis aitab kergendada ja vähendada sõdurite tööd köögis.

Pataljoni raamatukogu, mida kasutatakse elavalt, on viimase viie aasta jooksul

täiendatud 600 raamatuga. Lugemislaua asuvad kõik tähtsamad kodumaa ajalehed ja ajakirjad; raadioaparaat vajalise arvu valjuhääldajatega teistes ruumides on võimaldanud teostada ühiskuulamisi.

Väeosa aastapäevil on korraldatud peo-õhtuid sõdureile; tasuta on võimaldatud neile igal aastal rida kinoetendusi. On korraldatud loenguid, spordivõistlusi, teatrietendusi, ekskursionsioone jne.

Kehaline kasvatus teostub maksvate õppekavade kohaselt, pealeselle on püütud sõdurites äratada huvi spordi mitmesuguste eriharude vastu. Tõus spordi alal viimase viie aasta jooksul on märgatav. Nii on peale rohkearvuliste osavõtjatega võistluste peetud mitmesuguseid eritreeningharjutusi, lühiajalisi kergejõustiku-, suusatamise-, poksi- ja maadlusekursusi ning korraldatud spordimärgi katseid.

Võistlusil talispordi aladel on pataljon korduvalt saavutanud diviisi ja garnisoni väeosade vahelisel võistlusil esikohti ja jäätvalt omandanud väärtuslikke auhindu.

Väeosas on suuski valmistatud ja korda seatud sellasel määral, et neid jätkub kogu pataljoni meeskonnale (kaadri- ja sõdureile).

Edukalt on esinetud ka suvespordi alal. Siin on pataljon nii murdmaajooksu-, jalgpalli- kui ka kergejõustikuvõistlusil korduvalt võitnud eraorganisatsioone ja endast püsivama ning suurema koosseisuga väeosi.

Käesoleva aasta parimaks saavutiseks tuleb lugeda pataljoni jalgpallimeeskonna teisele kohale tulekut diviisi väeosade vahelisel võistlusil.

Kokku võttes — on püütud selle poole, et sõdur väeosast lahkudes viiks kaasa püsiva huvi spordi vastu.

M a j a n d u s a l a l viimase viie aasta jooksul pataljonis on ehitatud uusi hooneid, 300- ja 50-m laskeradadele laskemajad, 300-m laskeraja näitajatevarjendile betoonist tunnel, 50-m laskerajale paekivist näitajatevarjend, püstoli-laskerada ja on korraldatud õppevälju ja töökodasid.

Viimase suurema tööna pataljonil valmis käesoleva aasta sügisel kaugemaa-laskevälja kuulipüüdevall ja OK-õppeväljak ühes vastava seadisega.

Kõigi nende ehitiste valmimisel on suurel määral vabal ajal kaasa aidanud ka riivallüksused.

Enamik valmistatud ehitisi on kogu garnisoni kasutada.

Kodukaunistamise alal on antud kasarmu sisemusele ja ümbrusele nägus ilme; on istutatud ilupuid ja -põsaid ning lehtpui-

Kolonelleitnant R. Teimann VR II/3.

5. Üksiku Jalaväepataljoni ülem.

tarasid. On hoolitsetud muruplatside, pargi ning lillede eest.

Lasketaseme tõstmiseks on muretsetud juurde täpsuspüsse, püstoleid ja muid õppeabinõusid.

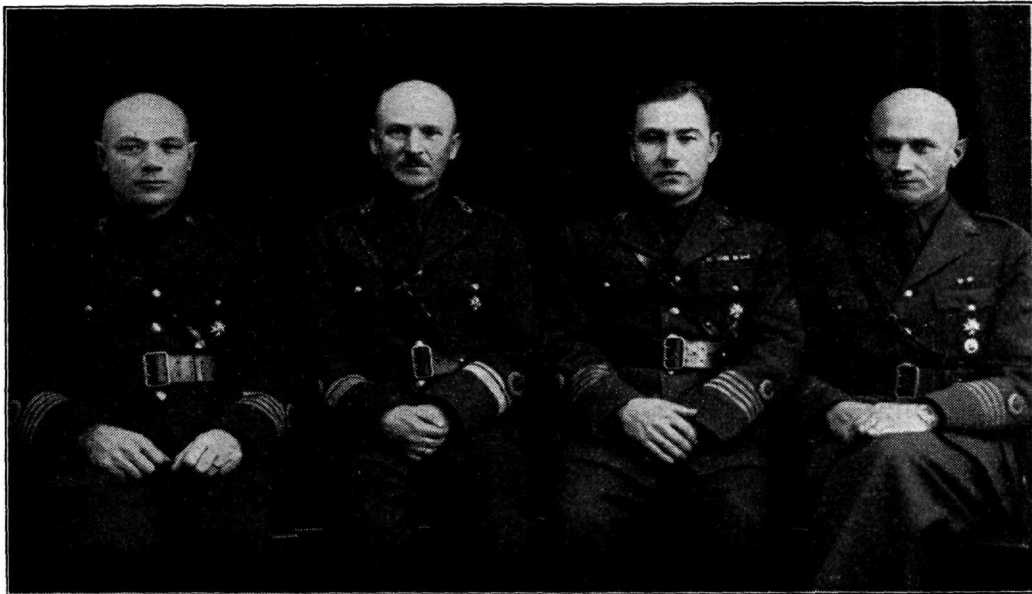
Ohvitseridekogu võrdlemisi väikesearvuline koosseis on viimase viie aasta jooksul lähetamiste, üleviimiste ja sõjaväeteenistusest lahkujate tõttu palju muutunud. Muidu erilisi nimetamisväärsed sündmusi Kogu elus pole märkida.

Ohvitserkonna lasketaseme tõstmiseks on rahaliselt toetatud OLÜ tegevust; meelelahutuseks on korraldatud väljasõite ja ekskursionsioone hariduse täiendamiseks ning keelte tunde.

Kogu juures asuva reservohvitseride sektsiooniga on loodud tihe kontakt.

Reservohvitseride sektsiooni asutamine teostus 21. 05. 1933. a.

Esimesed tegevusaastad olid pühendatud peamiselt organiseerimisele ja sõjaliste teadmiste täiendamisele.

5. Üksiku Jalaväepataljoni Ohvitseridekogu juhatus.

Vasakult: kapten K. Poltan, major H. Raudsepp, kapten A. Sander (esimees) ja kapten E. Kull.

Alates 1936. a. sügisest, millal JRSÕ alusel õppusi hakkab korraldama Viru-Järva Sõjaväeringkonna-juhatus, muutus õppetöö intensiivsemaks; rööbiti seksioonile korraldatud õppusile võetakse osa ka garnisoni ohvitserkonnale korraldatud loenguist.

Sagedasti on neil loenguil kuni 100% Rakveres ja lähemas ümbruskonnas asuvaist seksiooni liikmeid.

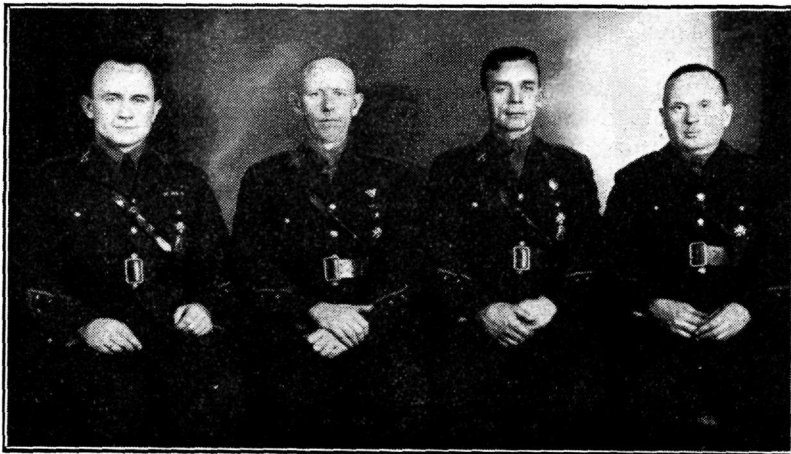
1937. a. maikuus, millal likvideerus 1. Diviisi Staabi ohvitseridekogu reservohvitseride seksioon, astusid kõik nimetatud seksiooni 20 liiget pataljoni reservohvitseride seksiooni liikmeks.

Varemaist aastaist hoogsemaks arenes seksiooni tegevus käesoleval aastal.

Peale hariliku õppetegevuse võeti osa 1. Jalaväerügemendi Ohvitseridekogu reservohvitseride seksiooni poolt juulikuus Narvas korraldatud seksioonivahelisest püstolilaskevõistlusist ja korraldati 15 laskuri osavõtul omavaheline püstolilaskevõistlus.

Seksiooni ridades töötab praegu kaasa ligemale 100 reservohvitseri ja sv-ametnikku.

Pataljoni ohvitseridekoguga on seksioonil sõbralik läbisaamine ja tihe kontakt, mida on saavutatud ühiste õppuste ja koosviibimistega.

5. Üksiku Jalaväepataljoni Üleajateenijatekogu juhatus.

Vasakult: vao. H. Tõnuri, veltv. A. Mikker (esimees), vao. F. Lehiste ja nao. J. Veem.

Üleajateenijatekogu, lugedes end endise Rakvere Garnisoni Üleajateenijatekogu järglaseks, missugune on E. V. esimesi üleajateenijatekogusid ja esimene kogu, mis sai Sõjaministeeriumi nõusolekul diviisiülevalt loa kinnitatud põhikirja järgi teotsemiseks, pühitseb väeosaga ühel ajal oma 15. aastapäeva.

Kogu liikmeskond viimase viie aasta jooksul, peamiselt liikmete sõjaväe teenistusest lahkumise tõttu, on olnud võrdlemisi muutuv; püsivam koosseis kujunes alles viimasel paaril aastal.

Rk-toimkond õppusel.

Kogu liikmete väikesest arvust sõltuvalt kitsaste majanduslike olude tõttu on pidurdatud kulukamate eesmärkide taotlemine, näiteks kursuste, loengute, laiaulatuslikumate ekskursioonide jne. korraldamine.

Meelelahutuseks Kogu on korraldanud oma liikmeile koosviibimisi, väljasõite ja ekskursioone. Osaliselt hoolitseb meelelahutuse eest ka garnisoni kasiino juhatus, kelle tegevuse tagajärjel üksikute garnisoni üleajateenijatekogude lahendamine on seni andnud positiivseid tagajärgi.

Kogu on toetanud ka ÜLÜ tegevust ergutusauhindade väljapanemisega ja rahalise toetuse määramisega.

Juhatus on suutnud Kogu liikmeid liita ühiseks lahkkelideta pereks, milles valitseb sõbralik vaim ja üksteisest arusaamine.

Ohvitseride laskespordi ühing asutati 23. 03. 1933 eesmärgiga tõsta ohvit-

serkonna taset individuaalrelvadest laskmises ja aidata kaasa asjatundliku laskeõpetajate kaadri väljakujunemisele. Esimesed paar aastat ühingu tegevus oli võrdlemisi vaikne.

Hiljem ühing on võtnud korduvalt osa ringkonnavõistlustist ja korraldab ka ise võistlusi ja klassikatseid ning muretseb ohvitseridekogu ja väeosa toetusel uusi relvi ja laskemoona.

Ühingu liikmeskond, kuhu väeosa ohvitserkonnast kuulub 100%, on EL laskurklassides järgnevalt:

- sõjapüss: M — 33%; I kl. — 43%; II kl. — 24%;
- kal. 22 püss: M — 33%; I kl. — 38%; II kl. — 29%;
- sõjapüstol: M — 5%; I kl. — 43%; II kl. — 52%.

Ühingu tegevus jätkub hoogselt.

Pataljoni üleajateenijate laske-spordi ühingu, asutatud 23. 03. 33. a., liikmeskonda kuulub pataljoni üleajateenijaskond tervikuna. Ühingu tegevus viimase kahe aasta jooksul on olnud tegevusrikas ja hoogne ning laskeala spetsialiseerimine ja viimistlemine on siin leidnud kavakindla suuna. Tegevuse aluseks on teadmine, et üleajateenija-allohviteri isiklikud laskealased kogemused ja oskused on määratuma tähtsusega ka ajateenijate väljaõppel.

Hoogu ja elevust laskmiseks töid 1937. a. pataljoni ülema poolt muretsesud ajakohased relvad, lisalaskemoon, rahaline toetus, väljapandud auhinnad ja igakülgne ühingu tegevuse soodustamine, samuti ka üleajateenijatekogu pidev rahaline toetus.

Ühingu juhatus sellest tiivustatuna otsustab teha kõike võimalikku, et laskeala edasi viia.

Otsustati lisaks senisele tegevusele osa võtta kõigist võimalikest võistlusist ja ühingu sisevõistlused tehti kõigile liikmeile kohustuslikuks.

Nii võistles ühing kahel viimasel aastal 4. Üksiku Jalaväepataljoni ÜLÜ-ga, võttis osa sõjaväe ja piirivalve ÜLK-de ja ÜLÜ-de vahelisist võistlusist, võitis jäävalt Rakvere Garnisoni üleajateenijatekogude vahelisiks võistlusiks väljapandud rändauhinna ja saavutas inglise (S. M. R. C.) väikekaliiberklubide korrespondentsvõistlusil Eesti 29 osavõtva meeskonna seas 16. ja ülemaailmselt 205 osavõtva meeskonna seas 53. koha.

Käesoleval aastal kõigist ÜLK võistlusist osavõtnuna ühing septembrikuus vaba- ja v-kaliiberpüssi võistlusil saavutas 6. koha, oktoobrikuus täiskaliiber-, vaba-, täpsus- ja muutmata sõjapüssi ning väikekaliiberpüssist eraldi 3. koha.

ÜLK kaugemaa-võistlusil k. a. oktoobris, vaatamata sellele, et kohapeal selleks harjutusvõimalused puuduvad, ühing esines edukalt.

Kõigil neil võistlusil osa ühingu liikmeid võitis individuaal-auhindu.

EL võistlusmäärusis ettenähtud laskevõistlused on ühingu välja arendanud teatava grupi eliitlaskureid, kelle harjutused võistluspinge loomiseks teostuvad sagedasti, eriti pühapäeviti, omavaheliste kihlvedudega; nii on laskeharjutus ühtlasi teataval määral võistluseks.

Ei saa märkimata jätta ka paljude ühingu liikmete püüdlikkust muretseda enda

kulul kõrgekvaliteedilist laskemoona, mille laadimiseks kasutatakse pataljoniülema vastutulekul väeosa padrunilaadimise abinõusid, saavutades nii kulude säästu umb. 65%.

Käesoleval ajal on ühingu kvalifitseeritud vabapüssilaskureid: suurmeistreid — 1, erimeistreid — 5, meistreid — 2.

Ühingu liikmeskonna hoogne edasijõudmine kõrgemaisse laskurklassidesse, paljud väärikad lasketulemused, mis saavutatud mitmesuguseil arvukail võistlusil ja liikmeskonna tõsine huvi laskespordi vastu näitavad, et ühingu määratud toetused pole olnud asjata ning et juhatuse tegevussuund ja selle taotlemiseks ettevõetavad sammud on olnud õiged ning otstarbekad.

*

5. Rakvere Jalaväepolguga Vabadussõjast osavõtnuist teenivad pataljoni praegu pataljoniülema kolonelleitnant R. T e i m a n VR II/3 ja veltveebliid M. T a m m VR II/3, A. M i k k e r VR II/3, A. T a r d e ja O. R ö ö b i n g, neist kaks viimast Vabadussõjast kuni siiani vahetpidamata.

Väeosa vabadussõjaegsete ohviteridega sidemete loomiseks ja sõpruse säilitamiseks töötab pataljoni juhtkond koos „5. Rakvere Polgu Jäädvustamise Seltsiga“, millise liikmed väeosa igal aastapäeval kogunevad Rakverre seltsi koosoleku pidamiseks ja mälestuste värskendamiseks.

Pikemat aega Rakveres viibides on väeosal ja selle juhtkonnal loodud hea vahekord seltskonnaga.

Erilist tänu tunneb väeosa Rakvere linna ja Viru maakonna vastu, millede valitsused ühiselt annetasid väeosale tema kümnendal aastapäeval lipu. Väljaspool kodumaad on sõprussidemed loodud Läti 11. Dobljeni Jalaväerügemendiga.

Kokkuvõtet tehes rahuagestest tööst pataljoni viimase viie aasta jooksul, võib tähendada, et pataljon on end silmapaistva eduga püsivalt korraldanud ja täiendanud kõigil aladel, eriti noorte väljaõppe teostamisel, kaadri oskuste ja võimete taseme tõstmisel ning majandusliku ala korraldamisel.

Pataljoni seniste juhtide asjatundliku töö suunamise ja väsimatu töötahte tagajärjel pataljon võib täie rahuldustundega vaadata tagasi tehtud tööle ja saavutusele, et seda kindlamalt senises suunas edasi minna, kasutades möödunud aastakümnete töös omandatud kogemusi.

6. Üksik Jalaväepataljon

21. 11. 18. – 21. 11. 38.

Tegevus Vabadussõjas.

Rahva vabaduse ja riikliku iseseisvuse kaitsmisel Vabadussõjas meie rahvaväel, mille koosseisu kuulus ka 6. Jalaväepolk, oli täita raske ja vastutusrikas osa.

Al-polkovnik J. Puskar asus 6. Jalaväepolgu formeerimisele 21. novembril 1918 Pärnus ja Viljandis. Sel ajal saksa okupatsiooniväed ja -võimud viibisid veel Pärnu ja Viljandi maakonnas, raskendades seal polgu formeerimistööd. Selle ajastu tähtsaimaks sündmuseks polgu elus oli relvades väljaastumine okupatsioonivõimude vastu, mille tagajärjena sakslasilt võeti mitmesugust sõjajäist varustist. Viimasest jätkus esialgu polgu ja mõne teisegi väeosa osaliseks varustamiseks.

Arvestades tolaeagseid olusid polgu formeerimine arenes küllaltki edukalt. Juba 12. detsembril võidi saata polgu koosseisust selleaegsete võimaluste kohaselt kaks hästi relvastatud ja varustatud roodu Virurindele 5. Jalaväepolku, aidates pidurdada punaste sissetungi Põhja-Eestis. Esimesi osi Lõunarindele polgu koosseisust saadeti alates 17. detsembrist, kuna samal ajal Pärnus ja Viljandis kestis intensiivne väeosa formeerimistöö. Raskusi oli polgu toitlustamisega ja eriti ta varustamisega riiete ja jalatsitega, kuid suur hool ja seltskondlik abi aitas üle neistki muredest.

Märkimisväärne polgu sünniajas on kokkupõrge polgu osade ja lahkuvate saksa okupatsioonivägede vahel 23. detsembril Voltveti Punapargis. See oli Eestis ainulaadne sellane juhtum. Punapargi lahingus polk kandis esimesi ohvreid. Lõuna-Eestis formeeritavaist väeosist oli 6. Polk esimene, keda võidi saata Pärnu- ja Viljandimaa lõunarajale tõkestama vaenlase sissetungi. Esimene lahing punastega polgu osadel oli Kirbla jaama ja samanimelise mõisa rajoonis 27. detsembril ja Viljandis formeeritava polgu II pataljoni osadel 29. detsembril Abja ning jaanuarikuu

esimesil päevil Halliste, Karksi-Nuia ja Taagepera ümbruses.

Jaanuarikuu esimesel poolel 1919 punaste tegevus hakkas võtma laiemaulatuselist ilmet, aga ühtlasi tugevnes ka meie vastupanu, kuna formeeritud roodude rindele saatmine edenes jõudsasti. Võib märkida, et 6. Polk esimese väeosana viis sõjategevuse väljaspoole Eesti piire, vallutades juba 9. jaanuaril Ruhja alevi Lätimaal. Ruhja tuli mitmesuguste asjaolude tõttu mõni päev hiljem küll maha jätta ja organiseerida kaitse Jäärja, Ipiku, Kirbla, Laatre joonel, kuid 19. jaanuaril vallutati Ruhja uuesti vahepeal rindele jõudnud kitsarööpmeliste soomusrongide toetusel. Samaks ajaks polgu II pataljon vallutas jäävalt Taagepera mõisa. Ruhja ja Taagepera vallutamise ajal allusid 6. Polgu ülemale peale polgu osade operatiivselt ka kaks kitsarööpmelist soomusrongi ja Pärnu kaitsepataljoni osad Jäärjast kuni Liivi laheni. Seega 6. Polgu ülem juhtis tegevust ümmarguselt 100 km laiusel rindel. See on kahtlemata kõige laiem rinne, mis Vabadussõjas kunagi on seisnud ühe polguülema juhtimisel. Kui siia lisada, et tol ajal sideabinõude vähesuse tõttu sidemepidamise võimalused olid väga piiratud, siis võib kujutleda väeosade juhtimise raskusi selles olukorras.

Veebruarikuu keskel algasid Põhja-Lätimaa vabastamise operatsioonid. 6. Polgu lõigus arenes rida lahinguid vahelduva õnnega. Laia rinde ja jõudude hõreda asetuse tõttu ei olnud polguülemal mingit võimalust ei taktikalisel kaalutlusil ega ka meeste puhkuse andmise mõttes hoida tarvilist osa üksusi varus. Mitmesugustest asjaoludest tingituna polk pidi 25. aprillist kuni 1. maini maha jätma Ruhja ja Pikksaare. 26. aprillist asus polgu juhtimisele al-kapten K. Tallo, kes jäi polgu ülemaks Vabadussõja lõpuni.

Maikuust alates jätkus meie vägede intensiivne edasitung Lätimaa vabastamiseks

Alampolkovnik J. Puskar.

6. Jalaväepolgu formeerija ja esimene ülem Vabadussõjas.

punaväest. 3. mail polk vallutas Salatsi ja Säde jõe joone, kus ta pidas aktiivseid kaitselahinguid kuni 23. maini. Siis jätkus hoogne edasitung ja polgu edu 24.—28. maini kroonis Volmari ja Lemsalu vallutamine. Seega esialgu 6. Polgul lõppesid võitlused nõukogude vene punaväega. Suurema osa ajast polk oli võidelnud Lätimaa pinnal ja seega oma nime jäädvustanud Põhja-Lätimaa vabastamise loos.

Juuniku algul kerkis esile uus vaenlane landesveeri ja Rauddiviisi näol. Algas landesveerisõda. 6. Polgul oli õnn võtta osa sellest sõjast ja ta saavutised võitlusis landesveeriga on märkimisväärsed. Kuna Rauddiviisi peajõudude tegevussuund läks Engelhardi, Stolbeni, Lentsenhofi kaudu Volmari peale, siis seega 6. Polgu lõigus Stolbeni mõisa ümbrus kujunes otsustavate lahingute keskuseks. Stolbeni rajooni kaitsmisel Võnnu lahingus on oluline tähtsus, sest landesveeri väekoondise esialgse edu püsivus olenes suurel määral Rauddiviisi saavutisist Stolbeni, Volmari suunas. 6. Polgu vastupidamine Stolbeni ümbruses 21. ja 22. juunil oli kahtlemata meie võidu üheks väga mõjuvaks teguriks Võnnu lahingus. Väga tähtis on ka 6. Polgu edaspidine tegevus edasitungil Roopa, Hintsenbergi, Riia suunas,

eriti aga veriseis lahinguis Väike-Jegeli jõe ja Valgejärve kanali rajoonis.

Pärast landesveeri väekoondise ja Rauddiviisi kapituleerumist polk võis esimest korda sõja vältel maitsta mõnepäevast puhkust. See aga kestis vaid nädala. Sõjaline olukord idas ja saatuslik liisk 6. ja 3. Polgu ülema vahel otsustasid 6. Polgu viivitamatu ümberpaigutamise Pihkva rajooni nõukogude vene vägede vastu. Seega polk lahkus Lätimaalt ja asus Nõukogude Venemaa pinnale. Pärast polgu edukat ja hoogset edasitungi algasid kaitselahingud Pihkvast 40—45 km ida pool Azna ja Tšerehha jõe joonel. Need lahinguid oma raskete sõjaliste tingimuste tõttu meenusid endisi heitlusi Ruhja ja Pikksaare ümbruses 1919. a. algul.

Pärast pingutatuid lahinguid 15.—21. augustini polk tõmbus vaenlase löökide all tagasi Pihkva lähedale Tšerehha ja Kebi jõe. Andes seal üle oma seisukohad Loodearmee osadele, lahkus polk Pihkvast 23. augustil. Ta asus Irboska-Pihkva vahelise raudtee kaitsmisele, kindlustades seega koos teiste väeosadega Pihkva evakueerimist. Pärast paar päeva kestnud lahinguid polk lahkus Moglino jaama ümbruses Nõukogude Venemaa pinnalt ja asus Petserimaale meie riigi piiri kaitsesele.

26. augustist kuni 14. septembrini polk võitles Irboska positsioonidel ja asus siis kahe pataljoniga esimest korda senise sõjategevuse vältel esliinil teise järku. Kaks nädalat hiljem, 2. oktoobrist arvates, paigutati polk Laura rajooni, kus ta kohe jälle asus esijärku. Seal polk igapäevase luuretegevuse kõrval sooritas kaks märkimisväärset pealungi: esimese 18. oktoobril Pavlova ja Batvino küla rajoonis seoses Loodearmee toetamisega ja teise 5.—7. novembrini samas rajoonis 3. Diviisi toetamiseks Marienhauseni ja Põtalovo operatsioonis. 15.—24. novembrini polk viibis diviisi varus Petseri, Kosselka ja Laura rajoonis. Ajavahemikul 24.—30. novembrini polk paigutati Sõjavägede Ülemjuhataja kindralmajor J. Laidoneri käsul Ülemjuhataja varu Virurindele, esialgse asukohaga Jõhvi ümbruses. Seega polk lahkus lõunarindelt, kus ta oli võidelnud Vabadussõja algpäevist alates.

Sõjavägede Ülemjuhataja varus 6. Polk viibis tervikuna 30. novembrist kuni 5. detsembrini, siis määrati I pataljon Konju ja Künnapõhja küla rajooni 1. Diviisi varru. 7. detsembril määrati 6. Polk terves koosseisus 1. Diviisi varru. Juba 9. detsembril paigutati I pataljon osaliselt rindele Mustjõe

küla rajooni. 14. detsembrist polk sai endale iseseisva rindeosa Narva jõe ülemjooksul, mida ta kaitses vaid III pataljoniga, kuna II pataljon jäi diviisi varru, elades enamjaolt vaguneis, ja I pataljon, viibides vaheldumisi diviisi ja 1. Polgu varus, võttes osa lahinguist Mustjõe, Samokrassi ja Väaska küla rajoonis.

6. Polgu tegevuse iseloomustuseks olgu esitatud alljärgnevad andmed arvudes.

Vabadussõja kestel ilmus 6. Polku teenistusse ja kanti polgu nimestikesse 120 ohvitseri, 7 junkrut, kellest üks ülendati sõja ja teine rahu ajal ohvitseri-asetäitja auastmesse sõjaaegse vanusega, 4 sõjaväeametnikku, 1 sõjaväeametniku asetäitja, 7 arsti, 1 asearst, 1 kapellmeister ja 6225 sõdurit ja allohvitseri. Allohvitseridest ja sõdureist ülendati 18 rahvaväelast ohvitseri-asetäitja ja 4 rahvaväelast sõjaväeametniku-asetäitja auastmesse sõjaaegse vanusega. Kokku teenis 6. Polgus või käis väeosast läbi 6366 meest. Alates 1919. a. veebruarikuust oli polgus keskmiselt 1800—2000 tääki-mööka, milline arv järk-järgult tõusis, jõudes kõrgeisuni 28. mail, millal polgus oli 2384 tääki-mööka. Hiljem see arv järk-järgult langes ja jäi 31. detsembriks 1558 täägile-möögale. Alates veebruarikuust oli polgus toidul iga päev keskmiselt 3000 meest, missugune arv ajuti tõusis isegi kuni 4000 meheni päevas.

Polgu kaotused olid:

- lahinguis langenutena 12 ohvitseri ja 172 allohv. ja sõdurit,
- haavadesse surnutena 1 ohvitser ja 36 allohv. ja sõdurit,
- uppunutena 12 allohv. ja sõdurit,
- haigustesse surnutena 1 ohvitser ja 30 allohv. ja sõdurit,
- vangina tapetutena 2 ohvitseri ja 3 sõdurit,
- teistel põhjustel surnutena 3 sõdurit.

Seega polk kaotas kokku lahinguis langenutena, mitmeil põhjusil surnutena ja uppunutena 16 ohvitseri ja 256 sõdurit ning allohvitseri ehk üldse kokku 272 inimest, mis teeb Vabadussõja kestel polgu nimestikest läbikantuist 4,27%. Langenute absoluutne arv 6. Polgus on suurem kui üheski teises väeosas Vabadussõjas.

Haavata ja põrutada sai 34 ohvitseri ja 835 sõdurit, mis teeb polgu nimestikest läbikantuist 13,63%.

Üldse haavamisjuhtusid oli ohvitseride keskel 38 ja sõdurite keskel 914 ehk kokku 952, mis teeb polgu nimestikest läbikantuist 14,95%. Haavatute absoluutses arvus 6. Polk

Alampolkovnik K. Tallo.

6. Jalaväepolgu ülem 26. 04. 19. kuni 16. 08. 20.

meie väeosade keskel seisab Sõjaväe Tervishoiu Valitsuse andmeil teisel kohal.

Vangi langes 5 ohvitseri ja 131 sõdurit, kusjuures ohvitseri pääsis vangistusest 3, kuna 2 vangilangenut surmati. Sõdureid pääsis vangistusest umbes 80%.

Sõjas osutatud teenete ja vahvuse eest hinnati 6. Polgus:

- I liigi 3. järgu Vabaduse Ristiga 15 ohvitseri;
- II liigi 3. järgu Vabaduse Ristiga 19 ohv. ja 39 sõd.
- tasuta maaga 30 „ „ 49 „
- priikooliga 3 „ „ 28 „

Vabadussõja kestel 6. Polk teotses üldse 409 päeva, sellest:

- oli formeerimisega 33 päeva,
- polk viibis eesliinil esijärgus 339 „
- polk viibis Sõjavägede Ülemjuhataja varus 6 „
- polk viibis diviisi varus 22 „
- polk viibis ümberpaigutamisel 9 „

Mis puutub siin toodud ajaarvestusse, siis võib veata väita, et vastasega kontaktis eesliinil viibimise aeg on 6. Polgul suurem kui sama aeg ühelgi teisel väeosal. Lõunarinde väeosad olid pärast langesveerisõda kordamööda reservis või asusid teises järgus, samuti ka Pihkva ja Irboska rajoonis ja Virurindel teotsevad väeosad viibisid pikemaajade perioode kas reservis või olid kaetud ees teotseva Loodearmeeaga.

Polgu sõjatee üldine pikkus on ümmarguselt 1550 km. Sellest polk kattis ümmar-

Punapargi mälestussammas.

Samba ees Haridusminister kolonel A. Jaakson VR I/3.

guselt: lahingutega edasi tungides ja vaenlase jälitamisel 450 km, taandudes 150 km, rännakukorras ümberpaiknemistel 200 km ja raudteel ümberpaiknemistel 750 km.

Meenutades kõiki raskusi polgu formeerimisajastul polgu komplekteerimise, majutamise, toitlustamise ja varustamise alal, tekib paratamatult küsimus, mis oli siis selleks jõuks, mis võimaldas meil võita kõik tollal kuhjuvad mured. Mis oli see jõud, mis tihti isegi lootusetus olukorras virgutas meid ennastsalgavale tööle ja tegevusele ja julgustas meid astuma võitlusse suures arvilises ja tehnilises ülekaalus oleva vaenlasega? Mis oli selleks oluliseks teguriks, mis viis meid Vabadussõjas võidule? Kahtlemata selleks jõuallikaks oli meie rahva- ja sõjaväejuhtide ja rahva vankumata tahe olla vaba ja jääda vabaks rahvaks ning sõltumatuks riigiks. Sellest eesti rahva ja ta juhtide paleusest ka 6. Polk, ta juhtkond ja juhitavad ammutasid oma jõu.

Rahu ja julgeolek ei olene mitte ainult teiste riikide heast tahtest, vaid kõigepealt meie endi soovist kaitsta oma riiki ja rahvast viimse võimaluseni. On meil endil kindel tahe olla ja elada vaba rahvana, siis võime raskeil silmapilkudel loota ka teiste riikide toetusele. Meie rahvast ja ta juhte kandku igavesti rahuaated, kuid samal ajal ärgu ununegu meie Tartu rahudelegatsiooni juhataja, kadunud Jaan Poska targad sõnad, millega ta lõpetas oma kõne, esitades rahulepingu Asutavale Kogule kinnitamiseks: „Maitskem küll rahu, aga hoidkem alal ja kasvatagem oma sõjalist jõudu“.

Jäägu nüüd ja tulevikus meie keskel pü-

sima see üksmeel, see ohvrimeelsus ja iseenast salgav töö, mis meid kõiki ühendas Vabadussõjas. Jääme truuks Eesti Vabariigile, ja kui Eestit iial peaks ähvardama uus hädaoht, siis ühineme kõik silmapilkselt ja oleme valmis niisama vaprast võitlema iga vaenlase vastu nagu me seda tegime Vabadussõjas.

Selleks kohustavad meid Vabadussõjas kantud ohvrid.

Väeosa areng ja tegevus rahu ajal.

Rahuaaja esimesiks ülesandeiks polgul olid piirivalveteenistus ja piirikorraldamise tööd.

Polk kandis piirivalveteenistust Peipsi järve põhjakaldal Lohusuust kuni Vasknarvani ja Narva jõe joonel Vasknarvast kuni Uusna (Usnova) küalani. Seega korraldati algul piirivalveteenistus joonel, kus polk asus vaherahu ajal. Rahulepingu kehtimata hakkamisega muutus valvelõigu rinne maapiiril, sest riigi piir asus ida pool Narva jõge.

Kuigi polgu valvelõik oli lai, tuldi ülesannetega toime siiski hästi. Raskemaks muutus olukord siis, kui demobilisatsiooni tõttu meeskonna arv jäi vähemaks.

6. Polk oli arviliselt üks suurimaid jala- väepolke rahvaväes. Vabadussõja lõpul oli polgus alal 63 ohvitseri, arsti ja sõjaväeametnikku ning 2579 allohvitseri ja sõdurit. Polgus nagu teisteski rahvaväe osades teenisid peale vabatahtlike 1882.—1900. a. sündinud kutsealused. Seega oli mobiliseeritud 19 aastakäiku meeskodanikke. Vabadussõja lõppedes demobilisatsioon viidi läbi Vabariigi Valitsuse otsusega järk-järguliselt, aastakäikudena.

21. mail 1920. a. polk andis oma piirilõigu üle 1. Piirikütipataljonile ja koondus Puru ja Kahula külla, et valmistuda rännakuks oma uude asukohta — Viljandisse.

Polgu ümberpaigutamine Jõhvist Viljandisse algas 1. juunil. Staap, laod ja osa voo-rist saadeti Viljandisse raudteel. Riviüksused sõitsid raudteel Tartu, kust rännakukorras edasi liiguti. Viljandisse, kus poolteist aastat tagasi oli formeeritud II pataljon, jõuti 3. juuni õhtuks.

Narva rajoonis asudes oli polgus demobilisatsioon teostatud vaid osaliselt. Meeste vabastamist sõjaväeteenistusest tuli jätkata Viljandis. Piirivalveteenistuse tõttu oli polgus seni õppusi peetud võimalust mööda. Viljandis polgul säärast eriülesannet ei olnud ja seepärast asuti nüüd järjekindlate õppuste korraldamisele. Peale õppuste oli polgul küllalt kõrvalülesandeid vahiteenis-

tuse ja majanduslike tööde alal. Kuna Viljandis oli kortereist suur puudus ja seetõttu polgule kasutada antud ruumid ei olnud kuigi heas seisukorras, tuli need ruumid muuta kohasemaiks ja kodusemaiks, mis nõudis palju tööd.

16. augustil 1920. a. vabadussõjaaegne 6. Polgu ülem al-polkovnik K. Tallo lahkus polgust tema määramise puhul 3. Piirikütipataljoni ülemaks. Samal ajal lahkus polgust ka II pataljoni ülem kapten A. Jaakson tema määramise puhul 3. Piirikütipataljoni ülema abiks. Uueks 6. Polgu ülemaks samast ajast arvates määrati al-polkovnik A. Aalberg ja tema abiks — kapten P. Triik 8. Polgust. Senine 6. Polgu ülema abi ja polguülema ajutine kohustetäitja al-polkovnik E. Jürmann viidi üle 8. Polku.

1. jaanuarist kuni 12. juulini 1921. a. 6. Polk ei teotsenud iseseisva väeosana. Sel ajal eksisteeris Valgas üks teine 6. Jalaväepolk, mil vabadussõjaaegse 6. Jalaväepolguga ei olnud midagi ühist. Vabadussõjaaegne 6. Jalaväepolk samal ajal aga oli liidetud 4. Polguga ja moodustas endast 4. Polgu VI pataljoni, mille ülemaks määrati kapten A. Jaakson. Al-polkovnik A. Aalberg määrati 4. Polgu ülemaks ja ta siirdus Rakverre, kus asus 4. Polgu staap.

1921. a. algul oli demobilisatsioon läbi viidud. Pataljonis olid ruumid enam-vähem korda seatud. Järk-järgult suurenes ka õppetöö intensiivsus, seda enam, et 30. märtsil 1921. a. ilmusid esimest korda pataljoni teenistusse noorsõdurid, keda tuli ette valmistada riigikaitse alal.

1920. a. kestel teostati meie sõjaväe mitmeid ajutise iseloomuga organisatsiooni muutmisi. Põhjalik sõjaväe organisatsiooni muutmise teostus 1921. a. juulis. Selle tagajärjel liideti 12. juulist vabadussõjaaegse 6. ja 9. Polgu järglased — 4. Polgu VI pataljon ja 1. Polgu IX pataljon — 6. Jalaväerügemendiks asukohaga Pärnus. Rügement koosnes staabist, VI ja IX pataljonist ja eriüksusist. VI pataljon, mis asus Viljandis, jõudis Pärnu rännakukorras 13. juulil 1921. aastal. Samal ajal ka IX pataljon saabus Pärnu Narvast. 6. Rügemendi ülemaks määrati vabadussõjaaegne 9. Polgu ülem koltn. J. Schmidt ja rügemendiülema abiks — koltn. E. Jürmann.

Pärnus kasarmuid kõigi rügemendiosade mahutamiseks ei jätkunud ja suurem osa allüksusi tuli paigutada eramajadesse. Selleaegseisse Krasnojarski, nüüdseisse Lembitu kasarmuisse võidi paigutada vaid VI pataljon.

13. dets. 1922 koltn. J. Schmidt viidi üle

Kolonelleitnant A. Kivi.

6. Üksiku Jalaväepataljoni ülem.

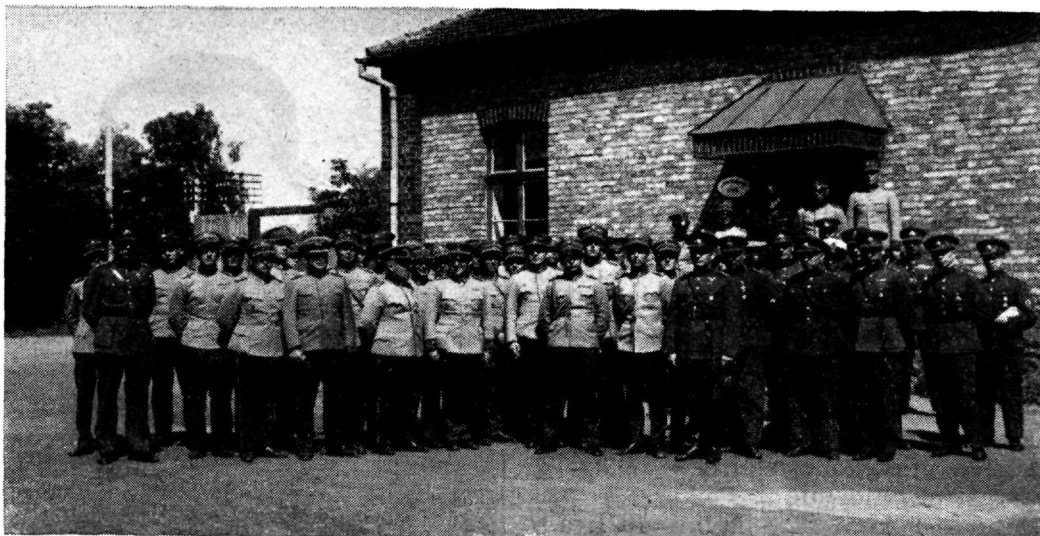
teenistusse Sõjaministeriumi. Samast ajast asus rügementi juhtima kolonel E. Rosenberg.

Rööbiti õppetööga ja ruumide korraldamisega asuti kohe ka ajakohase laskeraja ehitamisele Papiniidu raudteejaama lähedusse. See suur töö viidi lõpule 1923. a. Sellega olid loodud soodsed võimalused laskeraja arendamiseks. Ka spordiala nõudis tähelepanu. Sportimiseks aga puudus tarviline spordiväli. Asuti tööle ja ehitati Riia maantee äärde Lembitu kasarmute lähedusse ajakohane spordiväli, mis valmis 1927. a.

1921. a. juulikuus pandi alus 6. Jalaväerügemendi Ohvitseride Kogule, kuna rügemendi Üleajateenijate Kogu tegevus algas 25. novembril 1925. a. Peale oma otseste ülesannete on mõlemal kogul teeneid hea vahekorra loomises ja säilitamises seltskonnana ja alatise kaadri vahel.

6. Polk võitles Vabadussõjas ilma polgu liputa.

Et eriliselt märkida 6. ja 9. Polgu sündi Pärnus ja avaldada austust tähendatud väeosadele nende teenete eest Vabadussõjas, annetati tookordsele 6. Rügemendile kaks lippu: VI pataljonile 6. Jalaväerügemendi lipp — Pärnu Naisühingu poolt, eesotsas

Soome ja Eesti Kõrgema Sõjakooli ohvitseride pataljoni külaskäik.

pr. S. Tõnissoniga, ja IX pataljonile 9. Jalaväerügemendi lipp — seltskondliku komitee poolt, eesotsas selleaegse linnapea O. Kase ja Maavalitsuse esimehe J. Marksooga. Sõjaminister A. Kerem andis lipud rügemendile pidulikult üle Vabadusväljakul.

1. oktoobril 1928. a. järjekordse sõjaväeorganisatsiooni muutmise tagajärjel likvideeriti 6. Jalaväerügement ja selle asemele moodustati kaks iseseisvat väeosa — 6. ja 9. Üksik Jalaväepataljon. Endise 6. Jalaväepolgu järglasest — 6. Jalaväerügemendi VI pataljonist — kujundati 6. Üksik Jalaväepataljon ja ta ülemaks määrati senine kauaaegne 6. Jalaväerügemendi ülem kolonel E. Rosenberg, kuna 9. Üksiku Jalaväepataljoni ülemaks määrati kolonel A. Parv.

1. mail 1932. a. kolonel E. Rosenberg lahkus pataljonist ja ühtlasi ka sõjaväeteenistusest. Samast ajast arvates määrati pataljoniuulemaks koltn. A. Lõhmus. 1. aprillil 1934 koltn. A. Lõhmus viidi 9. Üksiku Jalaväepataljoni ülema ametikohale. Samast päevast arvates määrati 6. Üksiku Jalaväepataljoni ülemaks koltn. A. Kivi, kes juhib väeosa tänaseni.

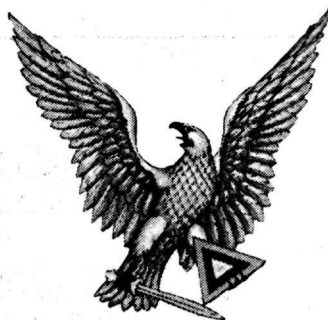
20. novembril 1932. a. asutati Pärnus 6. Rahvaväe Polgu Kaitseväljaste Ühing, mille peamiseks eesmärgiks oli säilitada liik-

mete vahel vaimseid sidemeid ja vabadussõjaaegseid traditsioone ja anda välja polgu ajalugu. Viimane valmib teosena lähemal päevil.

Polgu vabadussõjaaegse tegevuse jäädvustamisele on kaasa aidanud ka Voltveti ümbruskonna elanikud, kes püstitasid 1934. aastal Voltveti Punaparki polgu esimesele lahinguväljale mälestusmärgi. 1936. a. maikuu samba püstitamise komitee, eesotsas kohaliku seltskonnategelase H. Villemsoniga, andis mälestussamba 6. Rahvaväe Polgu Kaitseväljaste Ühingu valdusse. Esimene ühingu liikmete pidulik kokkutulek mälestussamba juures oli Võidupühal, 23. juunil, 1936. a.

Ilusaks traditsiooniks on kujunenud 6. Polgu veteranide igaaastane kokkutulek polgu aastapäevale Pärnus. Käesoleval aastal pühitsetakse aastapäeva 27. novembril. Sel päeval veteranid koos 6. Üksiku Jalaväepataljoniga austavad Vabadussõjas langenud kaasvõitlejaid ja aitavad elustada polgu vabadussõjaaegset vaimu, eesmärgil, et uus põlv oleks suuteline isamaa kutsel niisama vaprast võitlema vaba Eesti eest nagu tegi seda sangarlik 6. Jalaväepolk Vabadussõjas.

Ltn. E. Valdin.

Üksik Lennuväedivisjon nr. 1 20-aastane.

Üksik Lennuväedivisjon nr. 1 on vanemaid väeosi meie Õhukaitse väeosade peres.

Kui teostus Maailmasõja ajal vene sõjaväes teenivate eestlaste koondumine rahvusväeosadesse, siis kogunes kodumaale ka eestlasi-lennuväelasi. Viimaseid koondati inseneriväeüksuste juurde ja 21. novembril 1918. a. formeeriti neist Tallinnas Inseneriväepataljoni juures esimene Eesti lennuväeüksus — lennupoolrood. Selle lennuväeüksuse sünd tähistab Eesti lennuväe algust ja ühtlasi ka Ü. Lennuväedivisjon nr. 1 algust, kuna viimane on mainitud lennupoolroodu järglane.

Formeeritud lennupoolroodul lennukeid algul ei olnud. Tallinnas merelennuangaaris olid küll sakslaste poolt maha jäetud ja purustatud lennukiosad, kuid need olid niivõrra armetus seisukorras, et nendega ei olnud esialgu midagi peale hakata. Alles kaks aastat hiljem saadi nendest osadest lennuk.

Esimese lennuki lennupoolrood sai jaanuarikuus 1919 sõjasaagina. Lennuk oli venelaste poolt taandumisel Narva juurde maha jäetud ja vallutati seal meie 5. Polgu poolt. Lennuki kasutamiseks saadeti lennupoolroodu 1. lennusalk 24. jaanuaril Narva. Seal selgus, et lennuk oli prantsuse päritoluga luurelennuk „Farman 30“. Tä oli täiesti lennukorras ja varustatud isegi laske-
moona ja pommidega.

30. jaanuaril 1919. a. teostati lennukil proovilend, mis oli ühtlasi esimene lend esimesel Eesti sõjalennukil. Selle ajaloolise lennu teostajateks olid lendur lipnik H a a s ja aviomotorist K e l k. Proovilennul lennuk osutus kõlblikuks ja temaga võidi asuda lahinguülesannete täitmisele.

15. veebruaril lendur lipnik Haas ja lendurvaatleja lipnik Tillo teostasid esimese lahingulennu. Sellel lennul pommitati ja

tulistati kuulipildujast vaenlase seisukohti Dubrovkas, Kobõljakis ja Komarovkas ning ühtlasi pilluti alla ka lendlehti.

Mainitud kahe lennu järele lennutegevus katkes, sest lennuki anumas olev bensiin lõppes otsa ja rohkem bensiini seekord ei olnud. Samal ajal aga vaenlane avaldas Narva rindel tugevat survet. Et tagada lennuki julgeolekut, võeti lennuk koost lahti ja transporditi raudteel Tallinna, kus ta uuesti kokku pandi.

Hiljem õnnestus muretseda ka bensiini, algul vähesel määral rekvireerimise teel ja

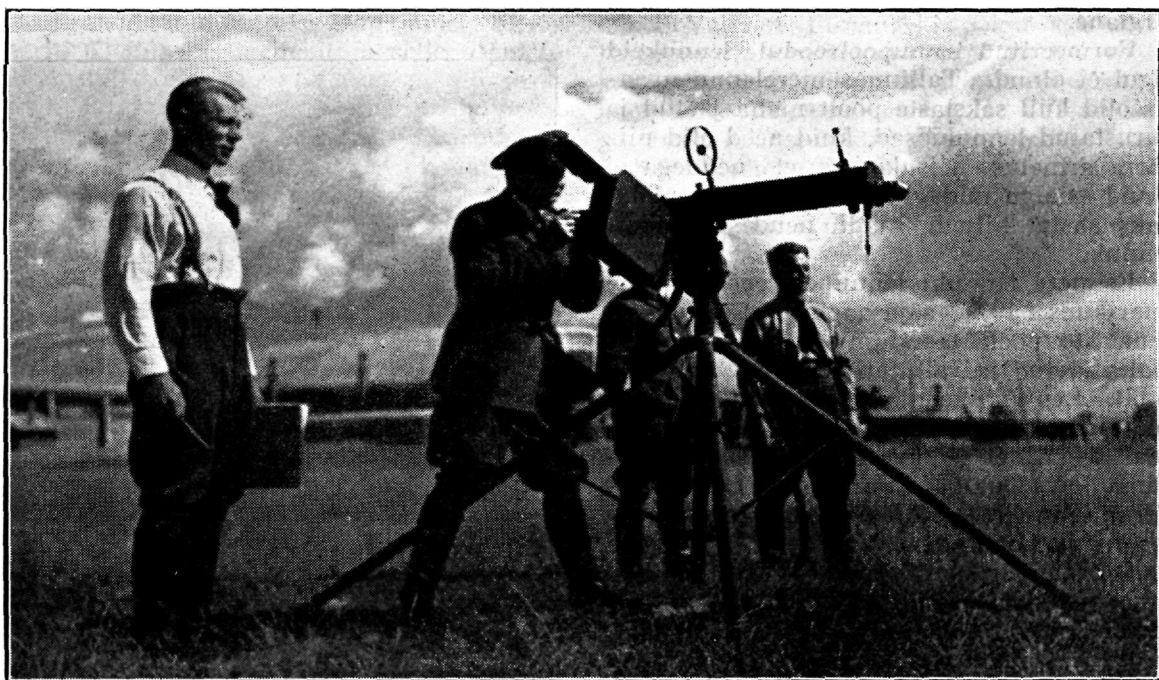

Major H. Jaanson.

Üksiku Lennuväedivisjoni nr. 1 ülem.

Õhulaskeharjutus turelli-kuulipildujast.

Laskeharjutus õhukaitse-kuulipildujast.

pärastpoole Inglismaalt. Võidi jälle lende korraldama hakata.

Juunikuus toimetati lennuk lennuteel uuesti Narva ja jätkati lahingulendude teostamist. Lahingulende teostati nüüd järjekindlalt, kusjuures täideti peamiselt õhuluure ja lendlehtede levitamise ülesandeid.

lendurvaatleja al-leitnant Schultz'i poolt ning 2 lahingulendu lendurohvitseri asetäitja Damme ja lendurvaatleja lipnik Bergmann'i poolt.

Pärast Vabadussõda märtsikuus 1920 diviisi lennuväesalk nr. 1 asus Tartu, kus hakati korraldama rahuaegset väljaõpet.

Üksiku Lennuväedivisjoni nr. 1 Ohvitseridekogu juhatus.

Vasakult: ltn. O. Talvik, kpt. O. Soots, kpt. P. Juhalain (esimees), ltn. O. Pirbe.

Juunikuus saadi juurde sõjasaagina veel kolm landesveeri luurelennukit, millised maandusid Narva lähedal. Nendest üks lennuk oli korras ja võeti 1. lennurühmas kohe kasutamisele. Kaks lennukit olid aga maandumisel saanud vigastada ja need tuli saata remonti.

Juuli algul 1. lennurühma esimene lennuk anti Ülemjuhataja korraldusel üle Loodearmeele. Pärast üleandmist mainitud lennuk leidis aga väga kiire lõpu, — nimelt purunes juba esimesel stardil.

28. juulil 1. lennurühm, mille koosseisus oli jälle ainult üks lennuk, viidi üle Lõunarindele, kus asuti intensiivselt täitma õhuluure- ja pommitusülesandeid.

1. septembril 1. lennurühm täiendati ja formeeriti ümber diviisi lennuväesalgaks nr. 1.

Selle järele luure- ja pommituslende jätkati ning tegevus rindel kestis kuni Vabadussõja lõpuni.

Vabadussõja kestel sooritati üldse 24 lahingulendu. Esimesed 6 lendu teostati Põhjarindel lendur lipnik Haas'i ja lendurvaatleja lipnik Tillo poolt. Lõunarindel teostati 16 lahingulendu lendur lipnik Haasi ja

1. augustil 1920 kõigist meie lennuväeüksusist moodustati üks lennurood asukohaga Tallinnas. Ühenduses sellega diviisi lennuväesalk nr. 1 viidi Tallinna, kus liideti mõnede teiste üksustega ja formeeriti Lennuroodu maalennurühmaks.

1. juunil 1921 Lennurood formeeriti ümber Lennuväeks ja selle koosseisus olevast Lennuroodu maalennurühmast moodustati Maalennusalk.

15. veebruaril 1924 laiendati lennuvägi ja formeeriti Lennuväerügemendiks. Maalennusalgast moodustati Lennuväerügemendi Eskadrill nr. 2.

1. aprillil 1927 Eskadrill nr. 2 nimetati ümber Eskadrilliks nr. 1 ja 14. jaanuaril 1928 Eskadrill nr. 1 paigutati ümber oma praegusele asukohale.

1. juulil 1930 Lennuväerügement likvideeriti ja Eskadrillist nr. 1 formeeriti Üksik Lennuväedivisjon nr. 1. Divisjoni ülemaks 1. juulist 1930 kuni 21. septembrini 1934 oli koltn. K. Haas ja 21. septembrist 1934 kuni 13. jaanuarini 1937 — major V. Gutmann. 13. jaanuarist 1937 kuni praeguseni on divisjoni ülemaks major H. Jaanson.

Kahekümne aasta kestel Üksik Lennu-

väedivisjon nr. 1 on läbi teinud suure arengu. Ta on algusest saadik järjekindlalt koosseisult suurenenud, materjalosalt täi-
nenud ja väljaõppelt edenenud. Eriliseks murranguks divisjoni elus oli tema muutumine iseseisvaks väeosaks 1. juulil 1930. Siis divisjon sai oma koosseisu täienduseks hulga noori lendureid, keda oli vaja edasi arendada lahingulendureiks. Algul see töö oli seotud suurte raskustega, sest divisjoni

juurdetulevate noorte lendurite kasvatamine lahingulendureiks. Selles suunas käib praegu intensiivne õppetegevus.

Üksiku Lennuväedivisjoni nr. 1 kahekümne-aastase tegevuse kestel on divisjoni koosseisust teenistusekohuste täitmisel langenud lendurid: kpt. Orav, leitnant Alev ja veltveebel Kahm. Eralennukil on langenud vabadussõjaaegne lendurvaatleja nooremleitnant Tillo.

Üksiku Lennuväedivisjoni nr. 1 Üleajateenijatekogu juhatus.

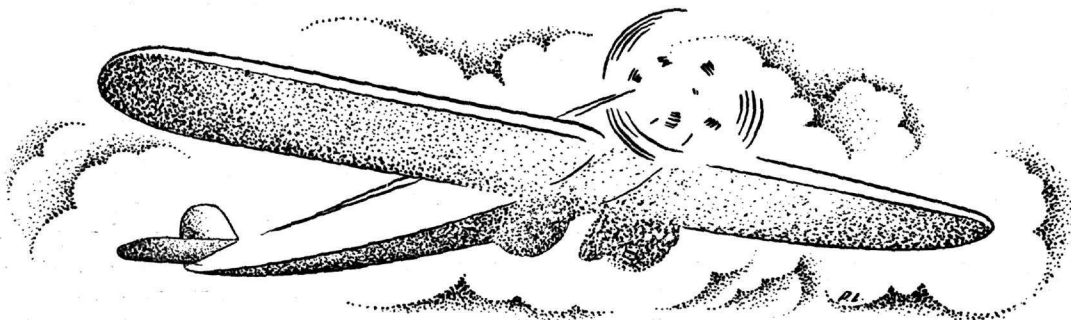
Vasakult: vao. K. Külmhallik, vao. E. Saik (esimees), vao. V. Ergma, vao. R. Kukk.

materjalosa oli vana ja ei võimaldanud teostada ajakohast väljaõpet. Hiljem, kui divisjon varustati moodsete lennukitega ja muretseti ajakohaseid õppeabinõusid, hakkas õppetöö edenema divisjonis kiirel sammul ja andis silmapaistvaid tulemusi.

Praegu divisjoni ülesandeks on oma lendava koosseisu igakülgne edasiarendamine ja ühes sellega ka alaliselt Lennukoolist

Kaasteenijate hinges püsib neist kustumatu mälestus.

20 aasta jooksul meie lennuvägi on üldiselt teinud suuri edusamme, ühes millega ka oma 20. aastapäeva pühitsev Üsik Lennuväedivisjon nr. 1 on tõusnud meie lennuväe paremini varustatud ja õpetatud lennuväeüksuste ridadesse.

1. Suurtükiväe Polgu tähtpäevi.

15. novembril s. a. möödus 20 aastat päevast, mil kapten H. K a u l e r (praegu kindralmajor) alustas Eesti Kaitse Liidu teadmisel uuesti suurtükiväelaste koondamist, kes Eesti rahvusväeosadesse kuuluvana olid laiali saadetud saksa okupatsioonivõimude poolt aprillis 1918. a. Kui nädalapäevad hiljem asuti sõjaväe moodustamisele, siis määrati Sõjaministri poolt 21. novembril kpt. H. K a u l e r 1. Suurtükiväe Polgu ülemaks. Algas polgu formeerimise ajajärk. Maalt lahkuvad saksa okupatsiooniväed viisid kaasa või hävitasid vähimagi sõjaväele tarvismineva lahinguvarustise artikli, kõnelemata relvadest. Kõigest saadi aga heal tahtmisel üle, hangiti isegi relvi, kuigi nende lahinguväärtus nii mõndagi soovida jättis.

gi. Alati püüdsid polgu patareid valmis olla oma tulega ohtlikemal kohtadel abistama jalaväge, mistõttu viimasel nii mõnedki liigesed vereohvrid jäid kandmata.

Olgugi et kõigest sellest on möödunud hulk aastaid, ei ole ununenud 1. Suurtükiväe Polgu ridades võidelnud sõjaväelaste meelest siiski ühises võitlustules veedetud päevad. Sageli kerkivad mälestusis esile pildid, mis kinnitavad usku ka tänapäeva raskuste ületamiseks. Möödunud elamuste elustajaks asutati 1. Eesti Suurtükiväe Brigaadis ja 1. Suurtükiväe Polgus teeninud sõjaväelaste poolt käesoleva aasta Võidupühal Ühing „1. Suurtükiväe Polk“.

Esimesele, asutamiskoosolekule kogunenud lahinglaste pere valis üksmeelselt ühin-

Ühingu „1. Suurtükiväe Polk“ asutamiskoosolekust osavõtjad,

Vabariigi Ohvitseride Keskkogu kasiinos 23. juunil 1938.

Esireas vasakult seitsmes suurtükiväe inspektor kindralmajor H. Kauler VR I/2.

29. nov. oldi nii kaugel, et võidi 1. patarei formeerimisele asuda. Rööbiti 1. patareiga alustati ka polgu teiste patareide formeerimist ning nii võiski 3. patarei juba 11. det. Rannu küla juures tule avada maale sissetungiva vastase takistamiseks. Siit peale täienes patareide arv järjekindlalt ning detsembri lõpp-päevil olid kõik polgu kuus patareid lahingutegevuses.

Võimsalt rajasid nende mürsud endale teed vastase ridadesse, tekitades seal hävitus ja pidurdades seega ohtlikku pealetun-

gu esimeheks 1. Suurtükiväe Polgu looja ja vabadussõjaaegse juhi kindralmajor H. K a u l e r'i ja abiesimeheks 1. patarei formeerija ja sõjaaegse ülema san-koltn. O. P a l u. Juhatusel liikmeteks valiti: res-kol. G. K r o m e l, koltn. E. T o f f e r, kapten R. R u b a c h, kapten B. K i v i v ä l i ja res-va. A. T a b u r.

Koosoleku üksmeelne soov oli koguda seni veel üksikute isikute käes säilinud lehekülgi polgu möödunud tegevusest ja neid sõnastada polgu ajalooks. Selle töö korral-

damine otsustati panna komisjoni peale, kuku valiti kol. J. Hellat, res-kol. G. Kromel, san-koltn. O. Palu, koltn. E. Toffer, kpt. R. Rubach, kpt. A. Ilves, kpt. E. Anari ja res-ltn. A. Kingo. Arvatavasti ei hoidu sellest tööst kõrvale ükski 1. Eesti

Suurtükiväe Brigaadis või 1. Suurtükiväe Polgus teeninud sõjaväelane, vaid astudes ühingu liikmeks saadab ühingu juhatusele kasutamiseks kõik temal säilinud kirja- ja pildimaterjali aadressil: Tallinn, Pagari t. 1, Ühing „1. Suurtükiväe Polk“.

Kindralmajor J. Orasmaa VR I/2 ja II/3.
Kaitseliidu ülem.

Kaitseliit 20-aastane.

Augusti lõpus 1917 meie pealinna ärksamad kodanikud moodustasid kaaskodanike isiku ja vara kaitseks „Tallinna elanike omakaitse asutava komitee“, mille hingedeks oli Joh. Pitka. Loodud organisatsioon oli aga pinnaks silmas kohalikele enamlastele, kes 11. novembril 1917 tungisid Omakaitse staapi, vallutasid selle ja saatsid valvetoimkonnad väevõimuga laiali. Omakaitse jätkas aga oma tööd illegaalselt ja isegi juba üle kogu maa.

Omakaitse uuel avalikul väljaastumisel oli ta esimeseks tähtsamaks aktsiooniks ööl vastu 24. veebruari 1918. a. punaväe patrullidelt relvade äravõtmine ja korra jaluleseadmine pealinnas. Järgmisel päeval saabunud saksa okupatsiooniväed algul ei teinud takistusi Omakaitsele, kuid peagi lubati teotseda ainult „Bürgerwehr'il“, kuhu jäi edasi ka osa eestlasi, kuna teine osa jätkas omakaitse sihtide taotlemist „põrandada all“. Endiste juhtide J. Pitka ja E. Põd-

Politsei 20-aastane.

12. novembril 1918 pandi alus praeguse Tallinna-Harju prefektuuri piirkonnas asuvatele miilitsaüksustele, millega algaski meie politsei formeerimine. Nüüd 12. skp. möödus sellest 20 aastat.

Meie politsei alustas oma tegevust kommunaalmiilitsa näol kerenskiaegse aj. miilitsaseaduse alusel. Juba lühikese aja järele aga ilmnnes, et selle seaduse põhjal ei saa arendada ühtlast ja teovõimast korralveaparaati, nagu see on vajaline sõjakeerisest võrsunud noorele riigile. Kerenski miilitsaseadus andis politsei formeerimise ja arendamise peagu kogu ulatuses omavalitsustele, võimaldades seega võimu killustamist, kuna siseministril oli ainult järelevalve õigus politseivõrgu üle. Seetõttu kujunesid meie tolleaegsed miilitsaüksused oma tugevusest erinevateks ja neil puudus tihe side. Kohalise suurema üksuse (maakonna, linna) kõrgemaks miilitsaülemuseks oli maakonna resp. linna miilitsaülem, kes valiti ametisse vastava omavalitsuse poolt.

17. dets. 1919 võeti Asutava Kogu poolt vastu seadus, mille järgi 1. jaanuarist 1920

J. Sooman.
Politseidirektor.

der'i ning juurdetulnute, likvideeritud eesti rahvusväeosade ohvitseride energilisel juhtimisel tekkisid nii legaalse Omakaitse varjus kui ka iseseisvalt salajased grupid kogu maal. Need relvastatud grupid olidki meie esimeseks tegelikuks jõuks sisekorra kaitsel okupatsioonivõimude lahkumisel ja enamlaste sissetungil.

1918. a. 11. novembril — Maailmasõja vaherahu päeval — astus kokku Eesti Ajutine Valitsus. Kindral Põdder'ile tehti ülesandeks ümber kujundada olemasolevad legaalsed ja illegaalsed omakaitse organisatsioonid ühiseks reaalseks jõuks. „Bürgerwehr“ loeti likvideerituks ja tema asemel astus uus organisatsioon „Eesti Kaitse Liit“.

Kaitseliidu esimesteks ülesanneteks oli kindlustada avalikku korda ja julgeolekut, võidelda okupatsioonivõimude omavoli vastu, valvata riigipiiri ja abistada mobilisatsiooni läbiviimist.

Punaväe sissetungil Eestisse korraldati kaitseliidu salgad igas maakonnas kaitse-

pataljonideks ja saadeti rindele. Need pataljonid andsid aluse mitmele nimekale vabadussõjajärgsele väeosale.

Pärast Vabadussõda kaitseliit likvideeris. Jäid järele vaid vähese koosseisuga kütirühmad. Enamlaste salajase õonestustöö tõttu tekkis hiljem uuesti vajadus kaitseliidu järele. Enne aga kui suudeti reorganiseerida kütirühmad, toimus kommunistlik mässukatse — 1. dets. 1924. See andis tugeva tõuke rahva omakaitse korraldamiseks üleriigilises ulatuses. Kaitseliit reorganiseeriti veel samal aastal ja sellasel kujul teotseb ta nüüd juba 14 aastat, olles võimsaimaks omakaitse organisatsiooniks vabatahtlikul alusel.

Meie sõjaväe ja kaitseliidu vahel on algusest saadik valitsenud tihedaim side ja koostöö. Sõjaväel on eriline põhjus rõõmu tunda kaitseliidu arengust, kosumisest ja püsimisest nii kindlal alusel, nagu ta seda on tänapäeval. Meie parimad soovid kaitseliidu perele tema astumisel 21. eluaastasse!

likvideeriti omavalitsuste miilits ja asutati kriminaal- ja poliitiline politsei. Need kolme politsei kohta eraldi antud seadused ühendati 1925. a. ühiseks politseiasutiste väljakujundamise määruseks, millel, arvatud juurde mõned hilisemad täiendused, baseerub politsei praegune organisatsioon.

otseselt Siseministrile. Kerenskiaegsest kilnlunenud miilitsast on saanud eeskujulik korravalve-aparatuur.

Viimastel aastatel on politsei pühendanud suurt tähelepanu ka kodanlikule õhukaitsesele, saavutades sel alal tähelepanu väärivaid tulemusi.

Moment politsei 20. aastapäeva paraadilt.

1925. a. antud seadusega anti politsei-ametikohtadele ka uued nimetused: politseiülemad muutusid prefektideks, jaoskonnaülemad — komissarideks jne. Kõige olulisem muudatus oli aga see, et meie politsei kogu oma ulatuses muutus puhtriiklikuks organisatsiooniks, mille täieõiguslikuks juhtijaks sai Politseitalitus, kes allub

Politsei juubelpäeval — 12. 11. 38. — asetleidnud paraadil Sõjavägede Ülemjuhataja oma kõnes ütles muu seas: „Meie politsei praegune korraldus on sellane, et võime temale vaadata rahuldusega, isegi rohkem — uhkusega...“.

Meie parimad soovid politseiperele tema astumisel 21. eluaastasse!

Bibliograafia.

SOOME.

„Sotilasikakauslehti“ nr. 8 — 1938.

Vaateid jalaväerügemendi luureohvitseri ülesannetest. Kpt. K. E. Lindeman. — Autor püüab anda mõningaid selgitusi, kuidas luureandmeid koguda, neid läbi uurida ja missuguseid ülesandeid täidab siin rügemendi luureohvitser. Pärast luure tähtsuse ja eesmärgi allakriipsutamist autor asub selgitama luure korraldamise küsimusi jalaväerügemendis.

Rügemendiülemal on teatiste saamiseks kaks teed:

1. Luureandmete hankimine kõrgema juhtimisastme kaudu:

- a) õhuluure rügemendi tegevusrajoonis (teated, õhufotod jne.),
- b) diviisi kergeteosa,
- c) rügemendi rajoonis asuvad suurtükiväe vaatlus- ja luureorganid.

2. Teatiste hankimine rügemendi enda organite kaudu:

- a) organitega, kes rügemendi luureohvitserile allutatuna on rügemendiülema enda käsutuses,
- b) Organitega, kes kuuluvad rügemendi allüksuste koosseisu.

Kolonel

Hans Vanaveski VR I/3

50-aastane.

Täna, 21. novembril saab sõjavägede Vastustusvalitsuse Raha-Arveosakonna ülem kolonel Hans Vanaveski 50-aastaseks.

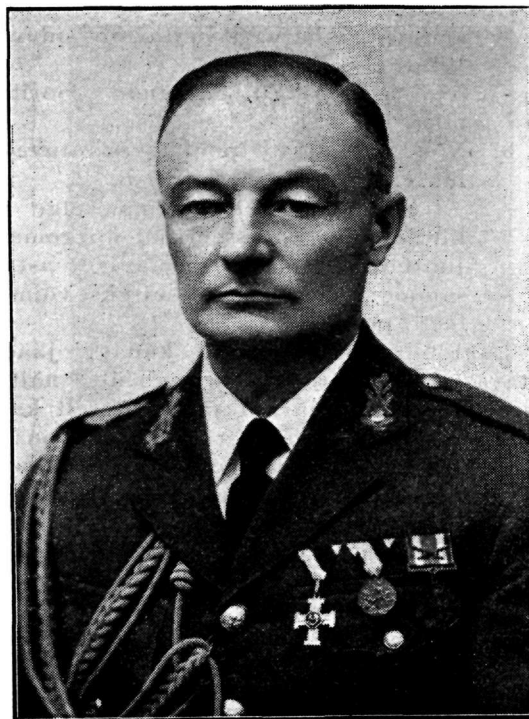
Juubilar on pärit Juuru vallast Harjumaalt. Alghariduse omandas Tallinna linnakoolis. Ohvitseri kutsele ettevalmistuse sai Odessa sõjakoolis, mille lõpetas 1912. Võttis osa Maailmasõjast, võideldes end. vene sõjaväes sakslaste vastu, kusjuures sai kaks korda haavata ja langes sõjavangi veebruaris 1915.

Eesti sõjaväes teenib veebruarist 1919. On siin teotsenud mitmesugustel vastutusrikastel ametikohtadel nii rivi- kui majandusalal. 1926. a. lõpetas Eesti Kõrgema Sõjakooli ja 1931 — Prantsuse Kõrgema Intendantidekooli.

Kõrgendatud koloneliks veebruaris 1938.

Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest on talle annetatud VR I/3. Peale selle evib ta Kotkaristi III klassi teenetemärki ja endise Vene Stanislaose ordu 3. ning Anna ordu 4. järgu aumärki.

Kolonel Vanaveski on mitmekülgse ettevalmistusega, laialdaste kogemustega, suure

Kolonel H. Vanaveski VR I/3.

kohusetunde ja kindla iseloomuga ohvitser, kes oma ülesandeid täidab tõsise andumusega ja töös saavutab silmapaistvaid tulemusi.

Soovime juubilarile tema 50. sünnipäeva puhul parimat tervist ja palju õnne edaspidises elus.

Paludes luure teostamiseks abi kõrgemalt ülemalt, rügemendiülelem peab igakord kaaluma, kas teated saabuvad kohale selleks ajaks kui ta neid olukorra kiire vahelduse tõttu vajab. See pärast rügemendiülelem peab lootma eeskätt oma luureorganitele. Viimased suudavad sageli saavutada vaid kontakti vastasega, kuid sellest jätkub ka küllalt, kui seda kontakti suudetakse säilitada pidevalt.

Rügemendi poolt organiseeritud luure ei või ulatuda liiga sügavale. Luureorganite ökonoomne kasutamine on väga tähtis. See pärast rügemendi allüksuste luuret ja vaatlust peab organiseerima ülaltpoolt nii, et nad jääksid allüksuse enda rajooni. Vaja võtta arvesse, et see, mis huvitab rügemendiülelemat, ei ole vajaline samal määral näit. kompaniülemale.

Rügemendi luureohvitser kuulub rügemendi staapi. Ta võtab osa nii siis taktika-

lise tegevuse ettevalmistamisest ja abistab oma osas ka otsuse võtmist.

Rügemendiülelem annab luure üldised peajooned suuliselt, määrates luureülesannete läbiviimise kiiruse järjekorra. Mõnikord antakse luureülesandeid ka kõrgemalt poolt. Nende andmete alusel luureohvitser koostab:

1. Luurekava, mis selgesti ja lihtselt jagab ülesanded käsutusesolevate luureorganite vahel.

Keerukas ja pikk kava rügemendi raames on tuluta ajaraiskamine.

2. Kavasse puutuvad luurekäsud. Viimased, kui aeg lubab, peab esitama ülemale heakskiitmiseks. Kask peab sisaldama:

— orienteeriva osa (vastane, oma osad),

— luureorganite koosseisu ja juhi,

— selge luurepunkti, kus ülesanded selgesti loetletud,

- andmed juhatuselt antavate sidevahendite kohta,
 - tegevuse pärast ülesande sooritamist.
3. Nõude lendurite poolt sooritatavaks luureks.

See nõue peab olema selge ja lihtne ning adresseeritud kõrgemale juhtimisastmele; kes omapoolt astub samme nõude rahuldamiseks võimaluste piires.

Luureohvitser ei tohi kunagi jääda ootavasse seisukorda. Ta peab üles näitama enesealgatust ja kõikjal aktiivselt kaasa aitama. Luureohvitseri kohuseks on:

- rõhutada luureteenistuse tähtsust kõigis allüksusis ja nõuda sellel alal aktiivsust,
- tuletada alati alluvaile meelde, et kõik tähelepanekud antakse temale teada viibimata,
- säilitada pidev ühendus esiosadega ja õpetada esiosadest saatma teateid reeglipäraselt,
- informeerida pidevalt oma ülemat hästi või halvasti sooritatud luurest, andes temale nii võimaluse kiita või anda täiendavaid juhtnõure,
- korraldada vaatlusteenistust,
- hankida kasulikke teateid vangidelt, leitud dokumentidelt ja kohalikest elanikest,
- pidada pidevat ühendust naabrite luureorganite juhiga,
- pidada katkemata ühendust diviisi kergeosaga, kui see teotseb rügemendi tegevusrajoonis või rügemendi lahtisel tiival,

- koguda, klassifitseerida, võrrelda, uurida, pidada päevaraamatut ja säilitada kõik luuresse puutuvad dokumendid,
- pidada olukorra kaarti ja esitada aegajalt olukord oma ülemale ning saata luure kokkuvõtteid kõrgemale juhtimisastmele,
- saata luuretulemusi rügemendi allüksusile; sageli tuleb saata teateid kohe nende saabumisel — enne kui need vananevad,
- teha ettepanekud rügemendiülemale ja pidada nõu temaga luureteenistuse aktiviseerimiseks,
- jälgida ülemat maastikuluurel,
- olla ühenduses rügemendi rajoonis asuvate teiste relvaliikide luure- ja vaatlusorganitega,
- pidada ühendust kuuldeteenistusorganitega,
- takistada vaenlase luuretegevust ja vältida ettevaatamatusi luure alal rügemendi allüksusis,
- juhtida luureteenistuse personali väljaõpet ja valvata vaatlusvahendite hoidmise järele.

Ülesannete ulatus nõuab, et luureohvitser peab täitma vabalt ja enesealgatuslikult temale kuuluvaid eriülesandeid. Ta ei tohi muutuda mingil tingimusel mingisuguseks adjutandi abiliseks, kuigi koostöö staabitoos on endastmõistetav.

Edasi tuuakse selgitusi luure ja vaatluse organiseerimiseks, vangide ülekuulamisest, vastuluurest ja rida näiteid luurekäskude ja kokkuvõtete koostamisest. —r.

Reservohvitseride elust.

Ülevaade 1. Jalaväerügemendi reservohvitseride sektsiooni tegevusest 1937./38. õppeaastal.

Möödunud õppetegevuse-aasta oli 1. Jal-rüg. reservohvitseride sektsioonis väga tagajärjekas töötulemustelt.

Õppekava ulatuses korraldati õppusi kolmes grupis: jalaväe, administratiivmajanduse ja sanitaar alal, kusjuures jalaväe grupis peamist rõhku pandi nii kaardil kui ka maastikul taktikaliste ülesannete lahendamisele. Administratiivmajandus ja sanitaar gruppides korraldati õppusi omaerialal. Peale selle korraldati eriõppusi

neile ohvitseridele, kes osa võtsid aastnes kõrgendamise katsetest Kurtna laagris.

Õppeperioodi algul esines sektsiooni abiesimees ja kesksektsiooni juhatuse liige kapten F. Kaba ettekandega teemal „Saksa reservohvitseride õigused ja kohused“.

Suvisel perioodil juulikuus korraldati koos 1. Srt-grupi ja 4. Üks. Jal-pat. reservohvitseride sektsioonidega väljasõit Narva valda, Vaiküla, Karstala ja Vanaküla rajooni, kus major A. Holmberg esines ettekan-

Res.-arst

Dr. Voldemar Jakovlev

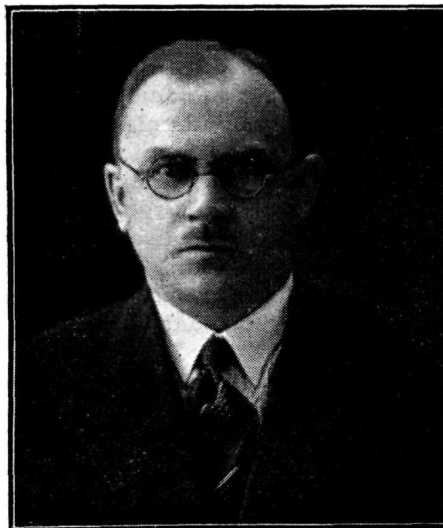
50-aastane.

17. novembril s. a. sai 1. Jalaväerügemendi res.-ohvitseride sektsiooni liige res.-arst dr. Voldemar Jakovlev 50-aastaseks.

Juubilar on sündinud Amblas. Alghariiduse omandas Ambla vallakoolis. Lõpetas Tartu Aleksander I gümnaasiumi 1909. a. ning Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna kursuse 1918. aasta kevadel. Akadeemiliselt kuulub Eesti Üliõpilaste Seltsi perre.

Maailmasõjas teenis algusest lõpuni peamiselt sõjaväe laatsarettides. Eesti väeosadesse tuli üle 1917. a. lõpul.

Peale oma otsese ameti juubilar on tegev mitmes seltskondlikus organisatsioonis, olles 1. Jalaväepataljoni res.-ohvitseride sektsiooni liige selle asutamisest saadik. Pealeselle juubilar on olnud Narva linna I ja IV volikogu liige, on Eesti Punase Risti Narva Komitee juhatusliige 1921. a. ja esimees 1934. a. alates, Kaitseliidu Narva Maleva ja Tuletõrje Narva

Dr. V. Jakovlev.

Brigaadi sanitaarpealik. Teenetemärkidest evib Eesti Punase Risti IV ja III klassi ning Tuletõrje I järgu kuldristi.

Soovime juubilarile tema 50. hällipäeva puhul parimat tervist, jõudu ja edu edaspidiseks tööks.

J. A.

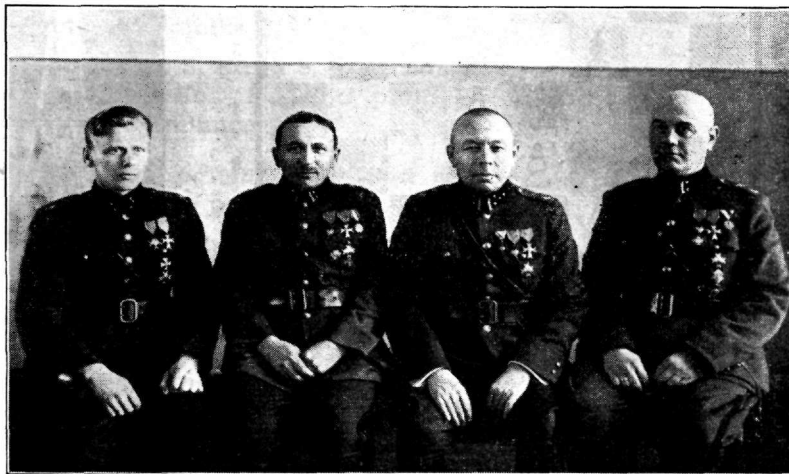
dega Vabadussõja võitlusist nimetatud raioonis. Ühtlasi vaadati ka riigi piiri ning asetati pärg piiriääres olevale eesti sõdurite matmispaigale Vanaküla kalmistul.

Teine väljasõit 1. Diviisi piirkonnas asuvalle sektsioonidele oli korraldatud augustikuus Kurtna laagrisse, kus tutvuti pealetungilahinguga ja uuemate relvadega. Osavõtt õppusist oli elav ja töötati huvi ja innuga.

Erilist rõhku möödunud aasta jooksul pandi sektsioonis just laskeala arendamisele ja lasketaseme tõstmisele. Nii korraldati möödunud aastate eeskujul traditsioonilised laskevõistlused püstolitest rügemendi tegevteenistuses olijate ja reservistide vahel, individuaalsed ja meeskondade vahelised. Meeskondade võistlustel tuli kevadel võitjaks reservohvitseride meeskond 9-silmalise ülekaaluga, ning sügisel meeskondade võrdsete silmade arvu juures tuli võitjaks jällegi reservohvitseri-

de meeskond. Ka individuaalselt saavutatud tulemused olid väga head.

Suuremaks ettevõtteks laskealal oli 10. juulil s. a. Narvas korraldatud laskevõistlus püstolitest, millest võtsid osa 1. Jalaväerügemendi, 4. Üksiku Jalaväepataljoni, 5. Üksiku Jalaväepataljoni, Sakala Partisanide Pataljoni ja Pärnu garnisoni reservohvitseride sektsioonide meeskonnad. Võit-

1. Jalaväerügemendi reservohvitseride sektsiooni juhatus.

Vasakult: ltn. V. Raudsepp, kpt. F. Kaba, mjr. K. Maasik, nltm. B. Dults.

jaks tuli 1. Jal-rüg. reservohv. seksioon — 1009 silmaga Sakala Partisanide Patalj. seksiooni ees, kellel oli 973 silma (arvatud meeskonna 8 parima tulemus).

Väärtuslik rändauhind, mis välja pandud 1. Jal-rüg. res-ohv. seksiooni poolt, jäi seega esimesel korral väljapanijale.

Sama võistluse tulemused arvestati ka 1. Jal-rüg. ja Sakala partisanide pataljoni res-ohvitseride seksioonide traditsioonilise sõprusvõistluse tagajärjeks, kusjuures Sakala Partisanide Pataljoni seksiooni poolt väljapandud rändkarika omandas 1. Jal-rüg. res-ohvitseride seksioon teiskordselt ja jäädavalt. — Nende võistluste algatajaks ja üldkorraldajaks on res-ohvitseride keskseksiooni juhatuse liige ja 1. Jal-rüg. res-ohvitseride seksiooni abiesimees kapten F. Kaba, kelle püüdeks on reserviste üleriigiliselt ühiseks pereks sulatada.

Erilist heatahtlikku suhtumist ja vastutulekut laskealastes ettevõtetes on osutanud jalaväe inspektor kolonel Siir, kelle kaasabil ka eesthendatud võistlused läbi viidi.

Majandusliku seisu kindlustamiseks kor-

raldati märtsikuus s. a. garnisoni ohvitseride kasiinos kontsert-ball, mis võrdlemisi ilusa ülejäägi andis. Samuti on saadud summasid annetustena.

Kujunenud traditsioonide kohaselt on sel aastal arustatud 50-aastaseks saanud seksiooni liikmeid kokku 8 juhul, neile väärtuslike mälestusesemete annetamisega.

Sõprussidemete süvendamiseks rügemendi tegevteenistuse ohvitseridega korraldati traditsiooniline koosviibimine detsembrikuus m. a. Samuti korraldati ühine koosviibimine rügemendi aastapäeva eelõhtul, 24. aprillil s. a., kus rügemendi ülema kolonel Koerni poolt seksiooni juhatuse liikmeile üle anti rügemendi rinnamärgid.

Seksiooni juhatuse, kuhu kuuluvad esimehena major K. Maasik, abiesimehena kapten F. Kaba, laekurina ltn. B. Dulst, sekretärina leitn. V. Raudsepp ja koopteeritud liikmeina lipnik J. Aakre ja lipnik E. Keskpäik, on reservohvitseride organisatsiooni oma asjaks võtnud ja püüab kõiki ülesandeid täita oma parimate võimete kohaselt.

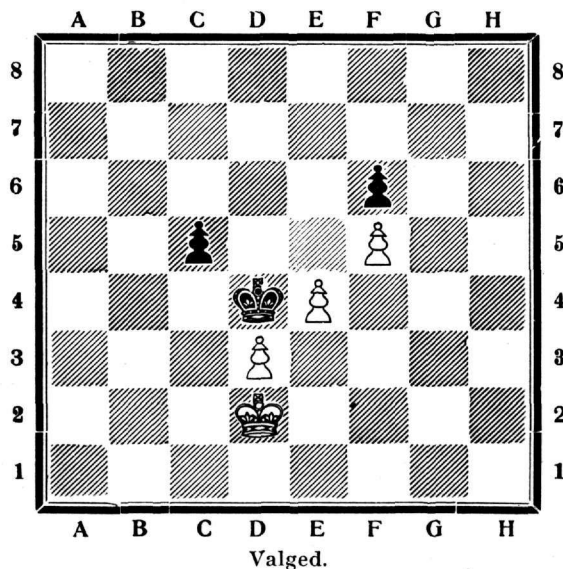
V. Raudsepp.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Võistlusülesanne nr. 4.

Mustad.

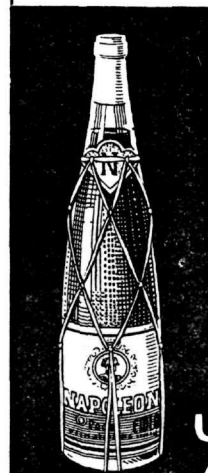

Valged.

Valged algavad, kuidas jätkub mäng?

Lahendus saata hiljemalt 1. det. s. a. toimetajale aadressil — K. Rootare — Sv. Staabi IV osak., Pagari 1, Tallinn.

Nõudke igalpool

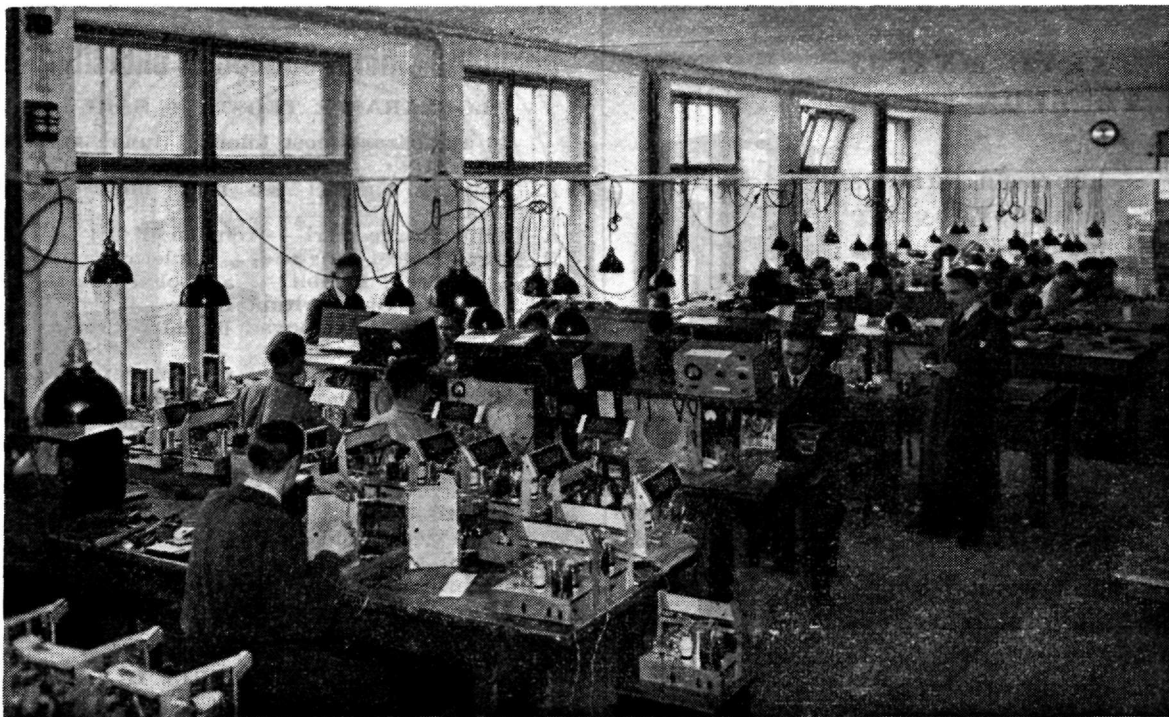

NAPOLÉON

EMLO

Vastutavtoimetaja major Alfred Luts. Tegevtoimetaja kapten Martin Nurk.

A.-S. „Ühiselu“ trükk Tallinn, Pikk 42. 1938.

Oma täiuslikult sisustatud uues tööstushoones valmistame peale üldtuntud patarei- ja võrkvastuvõtjate igasuguseid

saatejaamu, võimendajaid, kooliraadio-seadmeid, vibraator-anoode, mõõteriistu ja eriotstarbelisi aparate.

Metallide kadmiumiga ja läikivtsingiga katmist galvaanilisel teel toimetame ainukese tööstusena Eestis.

Meie esindajaks Eestis on

**Raadio-Kooperatiiv, S. Karja 9, Tallinnas ja
A.-S. Tormolen ja Ko., Rækoja plats 17,
Tallinnas.**

Eritellimiste puhul palume pöörduda otse tehase poole.

O-ü. Raadio-Elektrotehnika Tehas (RET)

Reimanni 7/9, telefon 316-31

TARTU MNT. 35
TELEFON 300-47.

Lõpetasin Pariisis
rahvusvahelise
juurdelõikusekursuse

**„Institut
de Coupe Moderne“**

ja valmistan
üleriideid
sealt saadud koge-
muste alusel.

Rätsepmester

A. VEETAMM

EPHAG'i kvaliteetsaadused härrale :

Pa-Mu mitterasvatav
juuksefiksatiiv
Pa-Mu vahukreem
habemeajamiseks
Pa-Mu puuder
Pa-Mu terad

Enne ja pärast habemeajamist

Milvi kreem

Saadaval kõikides apteekides ja rohu-
kauplustes.

A-S. EPHAG'i laborat.
TALLINN.

Kasutage meie soodseid ettetellimisi :

ALGUPÄRASTE TEOSTE 4. SARI.

10 algupärast teost kümnelt tunnustatumalt autorilt:

- A. Antson: Sina ei pea mitte himustama...
romaan;
A. Gailit: Karge meri — romaan;
E. Hiir: Palgest palgesse — luuletuskogu;
K. A. Hindrey: Lembit — ajalooline romaan;
A. Jakobson: Oktoobrituul II — romaan;
J. Kärner: Öösiti kumavad linnad — romaan;
O. Luts: Mälestused X;
A. Mälk: Mere tuultes — novellikogu;
R. Roht: Inimsaatused — romaan;
P. Vallak: Lambavarga Näpsi lorijutte — no-
vellikogu.

Sarja soodustatud ettetellimishind: kohe-
maksetavas rahas kuni 15. detsembrini s. a.
kr. 26.—.

Osadeviisi tasudes kr. 27.—. Sellest tasuda
tellimise andmisel kr. 7.— ja iga teose il-
lumisel kr. 2.—. Sari paremal paberil
ülени linases köites (seljatrükk ehtses kul-
las) on 10 krooni kallim.

SÕJAKIRJANDUSE SEERIA II SARI.

Sarjas ilmuvad järgmised raamatud:

- Agricola: Salaluure tungib läbi rinde.
Tõlk. J. Kärner;
Ed. Grosschmidt-Suursepp: Valge rinne;
A. Hinnom: Läti küttidega Maaailmasõjas;
T. E. Lawrence: Seitse tarkuse šammast. 2. köi-
tes. Tõlk. A. H. Tammsaare.

Soodustatud ettetellimishind: kohemakseta-
vas rahas kr. 16.—, osadeviisi makstes
kr. 18.—. Sellest tuleb tasuda tellimise and-
misel kr. 6.— ja iga köite kättesaamisel
kr. 2.40.

Sari paremal paberil üleni linases köites
(seljatrükk ehtses kullas) on 5 krooni kal-
lim.

Seni ilmunud:

- Agricola: Salaluure tungib läbi rinde.
Hind broš. kr. 2.75
Ed. Grosschmidt-Suursepp: Valge rinne.
Hind broš. kr. 4.50
A. Hinnom: Läti küttidega Maaailmasõjas.
Hind broš. kr. 3.90

MAAILMASÕJA MEMUAARSEERIA.

(Sõjakirjanduse seeria I sari.)

Ilmunud järgmised teosed:

- A. A. Brussilov: Minu sõjamälestused.
Hind broš. kr. 4.—
Kol. Campagne: Ristide tee. Hind broš. kr. 4.—
Ed. Grosschmidt: Suures heitluses.
Hind broš. kr. 4.—
M. Richthofen: Punane lendur. Hind broš. kr. 2.75
L. Thomas: Võitlused meresügavustes.
Hind broš. kr. 4.—

Kes tellib sõjakirjanduse seeria II sarja,
võib osta Maaailmasõja Memuaarseeria ettetel-
limishinnaga kohemaksetavas rahas kr. 14.—

O-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus,

G.-Adolfi 8. Tel 2-66.

Posti jooksev arve nr. 2232.

Õlled

Pilsen • Gladiaator
Tõmmu Hiid • Porter

Karastusjoogid

Jürijook • Kreuzina
Sooda • Mahlajoogid

O-ü. „Võime“

Asutatud 1921. a.

**Raamatukõitmine
Karbitööstus
Trükikoda**

Tallinn, Estonia pst. 17, tel. 455-58

Naiste- ja meestevalmisriiete äri

B. Rubanovič

Harju 22/24 Tallinn. Telefon 436-95.

PEENVIINATEHAS O.-Ü.

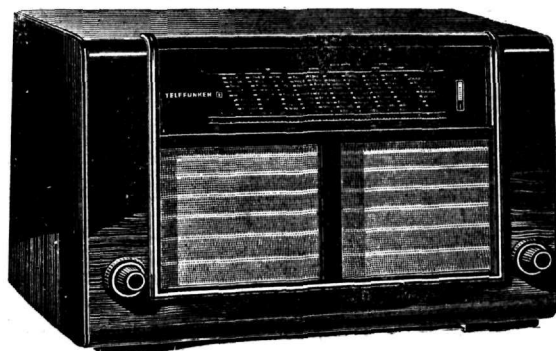
„CALORICA“

TALLINN, Rüütli tän. nr. 13

TELEFON 449-53

Tehase saadused hinnatud mitmel korral
• **Kõrgemate auhindadega** •

TÄNAVUNE LÕOKUUDIS ON
TELEFUNKEN

5 lamb. 3 lainealaga super. Tüüp 875 WK. Hind 235 kr.

NÕUDKE DEMONSTREERIMIST

Esindaja Eestis **A-S. SIEMENS**
Vabaduseväljak 7. Kõnetraat 428-03.

K-m.

ERNST ARING

Tallinn, Estonia pst. 19
Tel. koduskeskjaam: 416-90

*Pakub suuremas valikus:
raua- ja teraskaupu
ehituse- ja
tehnilisi tarbeid*

Müük suurel ja väikesel arvul.

Büroomasinad:

Kirjutusmasinad **ROYAL**,
arvutusmasinad **FACIT**,
liitmismasinad **DALTON**,
MONARCH, **ADDO**,
paljundajad **ELLAMS**
ja nende tarbed.

V-d Loun & Schitikov

Tallinn, Niguliste nr. 18. Telefon 434-37.

Als. Rotermann'i Tehased

TALLINNAS

End. Chr. Rotermann

Asut. 1829. a.

Teravilja veskid
Suurpagaritööstus
Ehitusraua-osakond
Auto-osakond

Osakonnad: Tartus, Viljandis, Narvas, Pärnus

Terve Euroopa ja viis maailmajagu

on Teie valduses iga meie raadiovastuvõtja kaudu.

Meie käesoleva hooaja vastuvõtjate programm pakub väljapaistvaid tüüpe:

AGU 2 — iga taluelamu uhkus — elegantsemaid ja viimistletumaid
patareivastuvõtjaid erakordselt hea lühilaine-vastuvõtuga,
isegi Tokio. Lülitav voolukokkuhoid. **Hind Kr. 160.—**

AGU 1 — eelmise väärikas kaaslane, samuti lühilainealaga. **Hind Kr. 140.—**

Ja linnale:

MAESTRO 2 ja 1 võrksuperid kõigi superi finessidega.
Maestro 2 **Hind Kr. 250.—**
Maestro 1 „ „ **235.—**

Meie saadame nõudmisel tasuta tehnilisi andmeid, katalooge ja informatsioone nende vastuvõtjate kohta. Nõudke nende vastuvõtjate demonstreerimist meie esindusärides.

TARTU TELEFONIVABRIK A/S.

TARTU, PUIESTEE 9/11 • TELEFON 2-34

Ärge nõudke lihtselt filmi,
nõudke alati

filmi

Saadaval igas parimas fotoäris

Jlma
orderita
valmisriideid

ja vihmakuubi
võivad osta kuni 7-kui-
se järelmaksuga kõik
riigi- ja omavalitsus-
asutiste kauaaegsed
teenijad. Ja kõik Tal-
linna ümbruskonna
vabrikute ja käitiste
ametnikud, meistrid
ja töölised.

K-m. L. Karšenstein
HARJU 23 • Tellimiste vastuvõtmine

Uuelt avatud

EESTI ÜLERIIDETE ÄRI

VANA VIRU 7

DAAMIDELE
JA HÄRRADELE

Kvaliteet
valmisriided
Eriala-tellimine
J ä r e l m a k s

F-a.
JAAN MÄGER
Telefon 419-67